

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sabina Kmetič

**Terciarno izobraževanje in karierni načrti študentov fakultete
za socialno delo**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Sabina Kmetič

**Terciarno izobraževanje in karierni načrti študentov fakultete
za socialno delo**

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana, 2016

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Sabina Kmetič

Naslov naloge: Terciarno izobraževanje in karierni načrti študentov fakultete za socialno delo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 109

Število prilog: 3

Število tabel: 8

Število virov: 64

Število slik: 3

Število grafov: 14

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ključne besede: izobraževanje, vloga univerze, zaposlovanje, zaključne naloge, brezposelnost mladih, življenjski poteki, trg dela.

Povzetek: Izobraževanje je proces pridobivanja znanja in spretnosti, ki so temelj za razvoj gospodarstva. Vključenost mladih v terciarno izobraževanje narašča. Po končanem študiju se mladi diplomanti znajdejo na trgu dela kot iskalci zaposlitve. Veliko število diplomantov pomeni večjo konkurenco in več možnosti izbire za delodajalce. Teoretični del naloge zajema izobraževanje ter zaposlovanje in brezposelnost mladih. Namen raziskave, predstavljene v empiričnem delu, pa je bil raziskati, kaj izobraževanje pomeni študentom fakultete za socialno delo, kakšen je njihov odnos do zaključnih nalog in kakšni so njihovi načrti po zaključku študija na področju zaposlovanja ter pregled zaključevanja družboslovnih študijev v trajanju 4 + 1 leto znotraj Univerze v Ljubljani.

Title: Tertiary education and career plans of students of the faculty of social work

Key words: education, the role of University, employment, academic degree, unemployment, life transitions, labour market.

Abstract: Education is a process of acquiring knowledge and skills which are the foundation for economy development. Participation of young people in tertiary education is increasing.

Academic graduates enter labour market as job seekers. High number of graduates means bigger competition and more choice for employers. In the paper, the following explanation will be given about education, employment and youth unemployment. The main purpose of the research was to discover what education means to the students of the Faculty of Social Work, what is their standpoint of the academic degrees and what are their career plans in future. The paper includes the overview of graduating in social studies in University of Ljubljana.

Predgovor

Število mladih, vključenih v terciarno izobraževanje, je večje, kot kdajkoli prej. Učili so nas, da naj bi z višjo izobrazbo lažje prišli do boljše zaposlitve. To je bil za mnoge motiv, da nadaljujejo izobraževanje. Tudi zame. Danes nekateri nadaljujejo izobraževanje iz drugačnih razlogov. Eden bolj pogostih razlogov je, da s podaljšanjem šolanja mladi preložijo brezposelnost. Trenutna situacija na trgu dela za mlade ni obetavna. Zaposlitev, ki bi ustrezale profilom mladih izobražencev, skoraj ni. Veliko mladih je primoranih prijeti za delo, četudi ta ne ustreza njihovi doseženi izobrazbi. Zaključne naloge so postale brez prave vrednosti. K temu je pripomoglo tudi dejstvo, da je izobrazbo možno kupiti. Zdi, se da znanje kot vrednota izginja. Vse več je namreč ponudnikov, ki pišejo zaključne naloge za denar, in pa takih, ki se poslužujejo tovrstnih uslug.

Konkurenca med mladimi na trgu dela je zares velika. Veliko število mladih brezposelnih diplomantov pomeni več izbire za delodajalce. Zgolj formalna izobrazba ni dovolj. Delodajalci želijo osebo, ki lahko poleg izobrazbe ponudi nekaj več. Zelo cenjeno je neformalno pridobljeno znanje in s tem povezane delovne izkušnje. Pomembno je nenehno vlaganje v izobraževanje in izpopolnjevanje.

V nalogi sem se osredotočila na področje izobraževanja in zaposlovanja mladih. Z magistrsko nalogo zaključujem izobraževanje in vstopam na trg dela, zato še kako dobro razumem situacijo, povezano s tematiko, ki jo obravnavam v nalogi. Za povečanje možnosti zaposlitve so potrebne mnoge prilagoditve. Iz tega razloga me je zanimalo, kakšen pogled na to temo imajo študenti fakultete za socialno delo.

Hvala mentorju doc. dr. Sreču Dragošu za vso strokovno pomoč, nasvete in usmeritve, potrebne za nastanek te naloge, ter hvala vsem študentom fakultete za socialno delo, ki so sodelovali pri raziskavi. Hvala tudi moji družini in prijateljem za podporo in spodbudo.

Kazalo vsebine

1. TEORETSKI UVOD.....	1
1.1. Izobraževanje.....	1
1.1.1. Definicije in opredelitev izobraževanja.....	1
1.1.2. Namen izobraževanja.....	2
1.1.3. Cilji izobraževanja.....	2
1.2. Sociološki pogledi na izobraževanje.....	3
1.2.1. Funkcionalistični pogled (fokus na družbi).....	3
1.2.2. Liberalni pogled (fokus na posamezniku).....	3
1.2.3. Socialdemokratski pogled.....	4
1.2.4. Konfliktni pogled.....	4
1.2.5. Interakcionistični vidik.....	4
1.3. Globalizacija in izobraževanje.....	5
1.3.1. Razvoj izobraževanja v družbi.....	5
1.3.2. Vpliv globalizacije na izobraževanje.....	6
1.3.3. »Učeča se« družba.....	7
1.3.4. Pomen znanja in učenja za delo.....	8
1.4. Evropske strategije na področju izobraževanja.....	9
1.4.1. Lizbonska strategija.....	9
1.4.2. Evropa 2020.....	10
1.4.3. Bolonjski proces.....	11
1.5. Terciarno izobraževanje v Sloveniji.....	12
1.5.1. Vloga univerze.....	13
1.5.2. Zaključne naloge.....	13
1.5.3. Statistika mladih, vključenih v izobraževanje.....	14
1.6. Mladi in življenjski poteki.....	17
1.6.1. LAT-faza.....	19
1.6.2. Prehodi v odraslost.....	20
1.6.3. Prehodi v zaposlitev.....	21
1.7. Brezposelnost in zaposlovanje mladih.....	23
1.7.1. Zaposljivost.....	25
1.7.2. Zaposljivost v kontekstu bolonjskega procesa.....	25

1.7.3. Stanje mladih na slovenskem trgu dela	26
1.7.4. Posledice brezposelnosti.....	27
1.7.5. Ujemalni problem	28
1.8. Mladi kot iskalci zaposlitve.....	29
1.8.1. Delodajalci.....	30
1.8.2. Določanje lastnosti delavca	31
1.8.3. Sposobnosti in kompetence	31
1.8.4. Prostovoljstvo	32
1.9. Vloga države in gospodarstva na področju izobraževanja in zaposlovanja	32
1.10. Ukrepi za večjo prožnost in varnost na trgu dela.....	34
1.10.1. Aktivna politika zaposlovanja	34
1.10.2. Štipendiranje.....	35
1.10.3. Pripravnništvo.....	35
1.11. Pomanjkljivosti izobraževalnega sistema	38
1.11.1. Fenomen »beg možganov«.....	40
1.11.2. Migracije.....	40
2. PROBLEM.....	41
3. METODOLOGIJA.....	43
3.1. Vrsta raziskave, spremenljivke	43
3.2. Raziskovalni instrumenti in viri podatkov.....	43
3.3. Populacija in vzorčenje	44
3.4. Zbiranje podatkov	44
3.5. Obdelava in analiza podatkov	45
4. REZULTATI.....	46
4.1. Splošni podatki o anketirancih.....	46
4.2. Ekonomsko stanje.....	47
4.3. Izobraževanje	49
4.4. Zaključne naloge.....	50
4.5. Načrti po zaključku študija	52
4.6. Preverjanje hipotez.....	55
5. RAZPRAVA.....	65
6. SKLEPI	69
7. PREDLOGI.....	71

8. UPORABLJENA LITERATURA	74
8.1. Literatura	74
8.2. Spletni viri	78
9. PRILOGE.....	80
9.1. Vprašalnik.....	80
9.2. Pregled zaključevanja dodiplomskega in podiplomskega družboslovnega študija Univerze v Ljubljani (trajanje 4+1)	83
9.3. Tabele programa SPSS	88
10. POVZETEK.....	109

KAZALO TABEL

Tabela 1.1: Zaključne naloge in njihov obseg	14
Tabela 4.2: Opisna statistika in koeficienti asimetričnosti ter sploščenosti za trditve po Likertovi lestvici strinjanja.....	55
Tabela 4.3: Opisna statistika ter rezultati Kruskal-Wallisovega testa za preverjanje razlik v pripravljenosti za nadaljnjo zaposlitev glede na poglavitni vir dohodka študentov.....	57
Tabela 4.4: Deleži posameznih odgovorov ter rezultati hi-kvadrat testa enakomerne porazdelitve	58
Tabela 4.5: Rezultati neparametričnega t-testa za preverjanje razlik med skupinama študentov glede na njihovo trenutno ekonomsko situacijo.....	60
Tabela 4.6: Spearmanov koeficient korelacije in njegova statistična pomembnost.....	61
Tabela 4.7: Rezultati hi-kvadrat testa za enakomerno porazdelitev	63
Tabela 4.8: Rezultati neparametričnega t-testa za preverjanje razlik glede na stališče o razvrednotenju zaključnih nalog.....	64

KAZALO SLIK

Slika 1.1: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja po področjih izobraževanja, Slovenija, študijsko leto 2014/2015.	16
Slika 1.2: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja ter vključenost prebivalstva, starega med 19. in 24. letom, v višješolsko in visokošolsko izobraževanje, Slovenija.....	16
Slika 1.3: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja, Slovenija, 2014/15.	17

KAZALO GRAFIKONOV

Grafikon 4.1: Spol anketirancev	46
Grafikon 4.2: Letnik študija	46
Grafikon 4.3: Bivanje med študijem.....	47
Grafikon 4.4: Ocenjevanje trenutne ekonomske situacije v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb, kot so hrana, stanovanje in oblačila	47

Grafikon 4.5: Najpomembnejši vir dohodkov za zadovoljevanje osnovnih potreb	48
Grafikon 4.6: Odločitev za študij socialnega dela	49
Grafikon 4.7: Pomen izobraževanja	49
Grafikon 4.8: Stališča študentov do zaključnih nalog	50
Grafikon 4.9: Ste kdaj tekom študija pomislili, da bi nekomu plačali, da namesto vas napiše diplomsko/magistrsko nalogo?	51
Grafikon 4.10: Če bi imeli vse možnosti in zagotovilo, da nihče nikoli ne bi izvedel, da ste nekomu plačali, da vam napiše diplomo/magistrsko, bi to storili?	51
Grafikon 4.11: Razmišljanje o zaposlitvenih možnostih po koncu študija	52
Grafikon 4.12: Čas pripravljenosti iskanja in čakanja zaposlitve na področju socialnega dela	52
Grafikon 4.13: Pogled na prihodnost glede zaposlovanja	53
Grafikon 4.14: Stališča študentov do navedenih trditev	54

1. TEORETSKI UVOD

1.1. Izobraževanje

1.1.1. Definicije in opredelitev izobraževanja

Izobraževanje je pomembno, ker je čedalje več vsega, kar se je mogoče naučiti. Nobeden ni izvzet. Izobraževanje potrebujejo vsi – stari, mladi, ženske, moški, revni, bogati. V družbi je mogoče opaziti vse večje potrebe po učenju. Slednjega se udeležuje vse več ljudi v različnih življenjskih obdobjih, povečuje se število organizacij, ki nudijo izobraževanje, širša je ponudba in obseg izobraževanja (Jelenc 1995: 12–13).

Jarvis izobraževanje razlaga kot institucionalizirani učni proces, s katerim, se družba odzove na temeljne učne potrebe ljudi (Jarvis 2004: 41). Jereb (1998: 177) izobraževanje definira kot »dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovih znanj, sposobnosti in razvad«. Mihalič (2006: 190) pa kot načrten proces razvijanja in pridobivanja splošnih, strokovnih in znanstvenih znanj, veščin, sposobnosti ter navad.

Strmčnik (2004) definira izobraževanje kot zavestno in sistematično ter kot racionalno in vrednotno komunikacijo med subjektom in objektom spoznavanja. Nekateri avtorji poimenujejo izobraževanje kot dejavnost, učenje pa kot proces (Ličen 2006: 84).

Izobraževanje je eden izmed vidikov socializacije, saj vključuje učenje veščin in pridobivanje znanja ter vpliva na oblikovanje prepričanj in moralnih vrednot posameznika (Haralambos, Holborn 2001: 12).

Izobraževanje, učenje in raziskovanje so »oblike človekovega specifičnega ukvarjanja s prihodnostjo in preteklostjo v sedanjosti«. Z izobraževanjem se prenaša znanje iz preteklosti v sedanjost za prihodnost (Mlinar 2011: 58).

Unsecova mednarodna komisija o izobraževanju za enaindvajseto stoletje pod vodstvom Jaquesa Delorsa je leta 1996 v Parizu objavila poročilo, v katerem so na podlagi raziskovanj izobraževanje opredelili skozi štiri poglede:

- Učenje za skupno življenje (Learning to live together), katerega cilj je skrb za razumevanje drugih in njihove zgodovine, tradicije in duhovnosti.
- Učenje za znanje (Learning to know) sledi znanstvenemu napredku ter novim oblikam gospodarske in socialne dejavnosti. Pomembno je povezovanje splošnega izobraževanja s poglobljenim učenjem izbranega števila predmetov.

- Učenje za delo (Learning to do) pomeni izobraževati se za določen poklic v določeni stroki.
- Učenje za osebni razvoj (Learning to be) zagovarja posameznikovo neodvisnost, razsodnost in osebno odgovornost (Lipužič 1996: 20).

Poleg štirih pogledov na izobraževanje pa so izpostavili še družbo učenja (Learning society), katere cilj je pridobivanje, uporabljanje in posodabljanje znanja (ibid: 20).

Skupno vsem definicijam je, da je izobraževanje proces, ki zahteva svoj čas in organizacijo. Namen izobraževanja je, da razvijamo svoje zmožnosti in jih znamo tudi uporabljati. Vlaganje v znanje, ki ga pridobimo formalno ali neformalno, nam koristi. Dobra stvar je, da se znanja ne dá porabiti. Ko enkrat osvojimo neko znanje, ga lahko le še nadgradimo, in sicer tako, da se nenehno izobražujemo. Kar pa ni nujno svobodna izbira. Pogosto nas delo, ki ga opravljamo, oz. potreba po povečanju zaposlitve privede do tega, da se dodatno izobražujemo.

1.1.2. Namen izobraževanja

Namen izobraževanja v poklicnih in strokovnih šolah je poglobitev in širitev splošnega in strokovnega znanja za poklicno delo in za permanentno izobraževanje. Znanje je sistematično in posplošeno spoznavanje pojmov, pravil, znanstvenih dejstev, zakonitosti o človeku, naravi in družbi. Profesionalna usposobljenost in produktivnost dela sta odvisni od poglobitve in širine znanja posameznika (Rečnik 1999: 73).

Namen izobraževanja je tudi odkrivati sposobnosti in zmožnosti, za katere morda nismo vedeli, da jih imamo.

1.1.3. Cilji izobraževanja

Cilji izobraževanja so:

- kognitivni: zajemajo področje razuma, obvladovanja znanj, pojmov in zakonitosti;
- motorični: obsegajo področje gibanja, razvoja gibalnih spretnosti;
- afektivni: zajemajo področje vedenja, oblikovanja odgovornosti stališč in vrednot (Jereb 1998: 182).

Izobraževanje je pravica, zato jo je treba zagotoviti. Ne sme temeljiti na karitativnosti, ampak se mora odvijati kot državna strategija. Potrebno je priskrbeti dovolj finančnih sredstev in zagotoviti pravico do formalne izobrazbe za vse, saj le tako lahko zvišujemo pismenost, spodbujamo h kritičnemu razmišljanju in k razvoju človekovih sposobnosti. Cilj izobraževanja naj bo moralno, intelektualno in telesno emancipiran posameznik (Ličen 2006: 217).

1.2. Sociološki pogledi na izobraževanje

Povzeto po: Haralambos, Holborn (2001: 734–68):

1.2.1. Funkcionalistični pogled (fokus na družbi)

Emile Durkheim vidi namen izobraževanja v prenašanju družbenih norm in vrednot; menil je tudi, da z izobraževanjem pridobimo tudi posebne spretnosti, ki so potrebne za poklic, zagovarjal je stališče, da izobraževanje prispeva h krepitvi družbene solidarnosti, kritiziral je tekmovanje v izobraževanju. Za Talcotta Parsonsa so šole osrednji dejavnik socializacije; otroke pripravljajo na vlogo odraslosti, širijo družbene vrednote, šola je družba v malem; zavzema stališče, da posameznik položaj v družbi doseže na podlagi lastnega dela (meritokratsko načelo); šola je sredstvo za dodelitev vlog – ocenjevanje je tisti mehanizem, ki je pokazatelj, kdo je v čem dober, kdo ima določene lastnosti za nek poklic. Davis in Moore enako kot Parsons vidita izobraževanje kot mehanizem za dodelitev vlog in ga povezujeta z družbeno stratifikacijo – za visoke položaje se tekmuje, zmaga najbolj nadarjen; s tega sledi da je izobraževalni sistem tisti, ki posameznika razvrsti glede na sposobnosti; najbolj nadarjeni imajo dostop do funkcionalno najpomembnejših poklicev v družbi (ibid.: 734–37).

1.2.2. Liberalni pogled (fokus na posamezniku)

John Dewey pravi, da je namen izobraževanja motivirati posameznike, da razvijejo svoj polni potencial kot ljudje; poleg emocionalnih, fizičnih in psihičnih spretnosti posameznik z izobraževanjem razvije predvsem intelektualne sposobnosti; zagovarjal je učenje iz izkušenj; izobraževalni sistem, ki ljudi uči razmišljati s svojo glavo, je pomemben za uspešno demokracijo. Ivan Illich trdi, da je formalno izobraževanje

nepotrebno in škodljivo za družbo; šole so tiste, ki zatirajo ustvarjalnost posameznika, šole vsiljujejo svojo oblast in manipulirajo z učenci – učijo jih podrejenosti, učenci morajo ceniti institucijo kot tako, pozabiti morajo na samostojno razmišljanje, šolski sistem ustvarja pasivne potrošnike. Illich predlaga radikalno rešitev »razšolanje«, gre za ukinitve sistema izobraževanja in predlaga dve alternativni: izmenjavo veščin in učne mreže (ibid.: 738–40).

1.2.3. Socialdemokratski pogled

Socialdemokrati nasprotujejo ideji funkcionalistov, da izobraževanje zagotavlja pristno enakost možnosti. Halsey trdi, da izobraževanje ne more zagotoviti enake možnosti nižjim in višji družbenim razredom. Ena izmed socialdemokratskih teorij je, da če bi prepoznali in odpravili pomanjkljivosti izobraževanja, bi s tem izboljšali družbo. Izobraževanje pomaga posamezniku razviti svoj potencial in zagotoviti enakost možnosti ter posledično ustvariti enakopravno družbo (ibid.: 740–42).

1.2.4. Konfliktni pogled

Temelji na prepričanju, da imajo skupine v obstoječi družbi različne interese. Ne glede na to, kako je v družbi organizirano izobraževanje, vedno imajo nekateri več koristi, kot drugi. Izboljšanje izobraževalnega sistema je mogoče doseči s spremembo družbe. Bowles in Gintis menita, da je izobraževanje podrejeno lastnikom delovnih sil. Strinjata se z Marxom, da je delo v kapitalistični družbi odtujujoče in izkoriščevalsko. Izobraževalni sistem pa pomaga kapitalistični družbi do učljive, ubogljive delovne sile (ibid.: 743–44).

1.2.5. Interakcionistični vidik

Sociologi drugih pogledov so šolsko uspešnost razlagali na podlagi inteligence, družbene stratifikacije, kulturne in materialne deprivacije. Interakcionisti so te pristope označili kot deterministične, ker naj bi človekovo vedenje obravnavali na način, ki ga določajo zunanje sile. Interakcionistični vidik pri razlagi človeškega vedenja upošteva subjektivno stanje posameznika in pomena, ki ga ta pripisuje zunanjim dražljajem (npr. učenec doseže slab rezultat na testu in si po svoje razlaga, zakaj je do tega prišlo).

Teoretiki tega pogleda poudarjajo pojem »jaza«. Posameznik razvije sliko sebe, ki vpliva na njegovo delovanje (ibid.: 768).

Izobraževanje so razlagali v povezavi z družbo. Z vidika funkcionalizma je najpomembnejša vloga šole v družbi socializacija. Funkcionalisti zagovarjajo idejo, da imajo v šoli vsi enake možnosti. Liberalni pogled je zagovarjal stališče, da je najpomembnejši posameznik in da mora biti izobraževalni sistem zastavljen tako, da posameznik v njem razvije svoje sposobnosti do maksimuma. S socialdemokratskega vidika izobraževanje ne more nuditi vsem enake možnosti, saj v družbi obstajajo razredi, ki se med sabo razlikujejo. Po konfliktni teoriji si prek izobraževanja kapitalisti ustvarjajo delovno silo po svoji meri. Interakcionisti pa zagovarjajo pojem jaza, kjer je posameznik tisti, ki ima vpliv.

1.3. Globalizacija in izobraževanje

1.3.1. Razvoj izobraževanja v družbi

Poglavitna značilnost dvajsetega stoletja je povezava znanosti, tehnike in birokracije, tako da pojasnjujejo, razlagajo in olajšujejo življenja posameznikov. Na eni strani ta povezava omogoča vedno več znanja, po drugi pa producira nevednost in nemoč, v smislu razvijanja ozkih disciplin, specializiranih del in fragmentacije znanja (Ličen 2006: 227).

V zadnjih desetletjih je svetovni razvoj od modela industrijske družbe prešel k modelu informacijske družbe. Če je za industrijsko družbo značilna velika poraba energije in tayloristična organizacija dela, je za informacijsko družbo pomembna racionalna poraba in poudarek na vseh vidikih razvoja (gospodarskem, znanstveno-tehnološkem, socialnem). Temelj razvoja pa je znanje, ki je smotrno vloženo v človeka (Jelenc 1989: 24).

Dojemati izobraževanje kot »temeljno platformo družbenega inženiringa za spreminjanje in izboljšanje sveta« je nerealno. Bolj realno je izobraževanje opredeliti kot enega od družbenih dejavnikov za spreminjanje in distribucijo moči v povezavi z drugimi družbenimi in političnimi dejavniki (ibid: 25).

Naloga družbe je, da spodbuja izobraževalne potrebe in aktivnosti posameznika. Spreminja se delo in organizacija dela, kar kaže na pomembnost znanja. Nove tehnologije izpodrivajo stare, vedno več je informacij, ki so dostopne mnogim. S

tehnološkimi razvojem pa se spreminja tudi življenje. Moč posameznika je večja kot kdajkoli prej, tehnologije omogočajo medsebojno komunikacijo in sodelovanje (ibid: 60).

1.3.2. Vpliv globalizacije na izobraževanje

Globalizacija je univerzalen, večplasten proces, ki vključuje ekonomsko, tehnološko, družbeno, politično, kulturno področje. Ideologije novodobnega kapitalizma so postale nove vrednote. To so tekmovalnost, prilagajanje nenehnim spremembam, izkupiček, tveganje. Tudi izobraževanje postaja usmerjeno vse bolj v učinkovitost in hiter dobiček. Globalizacija daje prednost privatizaciji javnih služb in privatizaciji izobraževanja.

Četudi kapitalizem pojmuje človeka kot proizvajalca in porabnika v globalizacijskem gospodarstvu, pri izobraževanju ne gre le za proizvodnjo delovne sile, temveč za vzgojo in izobrazbo, ki omogoča boljše življenje. Gospodarstvo in izobraževanje sta nedvomno povezana. Interes gospodarstva je izobražen in usposobljen kader, ki predstavlja konkurenco na trgu. Izobraževanje je odvisno od denarja, do katerega pa privede gospodarska rast. Vendar izobraževanje ne sme biti podrejeno samo interesom gospodarstva, saj je namen izobraževanja širši. Poudarek je na vzgoji državljanov, ki teži k socialni pravičnosti, solidarnosti, skupnosti in miru (Lipušič 1999: 13–14).

Z globalizacijo se spreminja odnos med delom in kapitalom. Nastaneta dve skupini delavcev. Eno skupino sestavljajo nekvalificirani delavci, ki zgolj sledijo navodilom. Ti delavci so nadomestljivi ne samo z drugimi ljudmi, pač pa jih lahko zamenja tudi stroj. Drugo skupino delavcev sestavljajo iskani delavci. To so kvalificirani delavci, ki jih podjetja želijo obdržati za vsako ceno. Takšna razslojenost delavcev ima za posledico zmanjševanje oz. izginjanje solidarnosti med delavci (Ličen 2006: 62–63).

Globalizacija edukacije se nanaša na diskusije, procese in institucije po svetu, kar posledično pomeni, da vpliva na lokalne edukacijske prakse in politike. Posledica globalizacije edukacije se kaže v težnji po zmanjšanju lokalnega znanja, prevladovanju tujih kultur ter ekonomskih in političnih vzorcev (Klemenčič 2012: 149).

Pozitivni vpliv globalizacije sta tehnološki razvoj in družba, ki temelji na znanju. Slaba stran pa je, da je globalizacija povečala nesorazmernost porazdelitve ustvarjenega dohodka. Države se ne delijo več na revne in bogate, saj v revnih državah živijo premožni, in obratno; v državah, ki veljajo za bogate, živi ogromno revnih ljudi oz. ljudi pod pragom revščine (Drobnič 2009: 325).

Bevc (1999: 27) kot ekonomske učinke visokošolskega izobraževanja našteva vpliv na gospodarsko rast in razvoj, tj. povečanje produktivnosti posameznika in akumulacija znanja v družbi; vpliv na zaposlovanje, lažja zaposljivost tistih z visoko izobrazbo; ter vpliv na porazdelitev dohodka v družbi oz. zmanjšanje

Globalizacija je vplivala na množičnost izobraževanja. Študij je danes veliko bolj dostopen, kot je bil kdajkoli prej, k čemur pripomore tudi študij na daljavo oz. študij prek spleta. Z razvojem informacijske tehnologije je svet postal globalna učilnica. Posledice globalizacije so tudi različne visokošolske reforme in pa večja družbena odgovornost univerz.

1.3.3. »Učeča se« družba

O učeči se družbi so avtorji pisali že v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Hutchins in Husen sta dvomila, da bodo izobraževalne institucije, ki sestavljajo izobraževalni sistem, zmogle zagotoviti dovolj raznovrstnih oblik izobraževanja, ki bodo sledile potrebam in spremembam v družbi. Razvil se je pravi koncept učeče se družbe. Sestavljen je iz treh pogledov, ki naj bi sledili liberalističnim idejam in prepričanjem o odgovorni, racionalni, svobodni družbi, ki se spreminja z učenjem. Prav vsi pogledi oz. modeli pa kot pomembno značilnost učeče se družbe izpostavijo samostojnost človeka, ki se uči, in njegovo odgovornost:

- 1. model so poimenovali kulturni model, ki učečo se družbo opiše kot sistem, ki ga opredeljujejo vrednote, povezane s človekom. Pri zasnovi in izpeljavi izobraževanja prevladujejo humanistične vrednote. Model naj bi slonel na delu Hutchinsa, ki piše o idealnem človeku, ki se avtonomno odloča, deluje neodvisno in nadzoruje svoja čustva. Ta model poudari kognitivne sposobnosti človeka, ki je racionalen.
- 2. model pojmuje učečo se družbo skozi tehnološki razvoj in skozi razvoj informacijske tehnologije.
- 3. model učečo se družbo povezuje z demokracijo in dejavnim državljanstvom. Temelj modela je predpostavka, da so ljudje avtonomni, odgovorni in da zato ni potrebe, da se država vpleta v življenja odraslih (Ličen 2006: 80–81).

1.3.4. Pomen znanja in učenja za delo

Družba znanja je »družba, ki temelji na vedno hitrejših in kvalitetnejših procesih ustvarjanja, širjenja in uporabe znanja, kar poteka od nivoja posameznika do družbene ravni, in obratno.« Informacijska in komunikacijska tehnologija in inovacijski sistem, ki temeljita na človeških virih, postajata podlaga za ustvarjanje novega znanja (Pavlin 2007: 169).

Znanje se oblikuje v izobraževalnem procesu. Znanje je tvorba izkušenj, vedenja o svojih izkušnjah in o izkušnjah drugih, informacij, vrednot, konceptov, teorij. Če je obstoječe znanje socialna konstrukcija, ki predstavlja okvir za vpeljevanje novih doživetij, interpretacij, informacij, potem sledi, da je poučevanje dialog, sodelovanje, spreminjanje. Pri tem so pomembne povezave med učenjem in izobraževanjem kot organizirano dejavnostjo v delovnem okolju (Ličen 2006: 222).

Fraza »razumeti, da bi delovali« v moderni družbi še kako velja. Z napredkom gospodarstva in z razvojem tehnologije vse bolj v ospredje prihaja znanje. Znanje je kapital, ki prinaša dobiček. To se kaže predvsem v spremembi dela. Delo je prešlo iz rok v mozgane. Zmanjšuje se število delovnih mest v primarnem in sekundarnem sektorju, povečuje pa se število v terciarnem in kvartarnem sektorju. Vse več je ljudi z višjo izobrazbo. Nove tehnologije zahtevajo posebna znanja. Strokovno znanje hitro zastara. Človek je tisti, ki se mora nenehno izobraževati, če želi obstati in napredovati (Jelenc 1989: 63–64).

Znanje je sestavina ekonomskega uspeha, je kapital. Produkcija znanja je postala trgovska dejavnost. Vir dobička predstavljajo patenti, avtorske pravice. Podjetja ta znanja s pridom uporabljajo. Laval temu pravi »univerzitetni kapitalizem«. Pri povezovanju visokih šol s podjetji, je za avtorja sporno to, da kaj hitro lahko visoke šole postanejo produkcija človeškega kapitala, zanemari pa se primarni cilj izobraževanja, to pa je produkcija znanja (Laval 2005: 52–53).

S tem, ko ekonomija potrebuje določena znanja in posameznike, ki ta znanja posedujejo, se kaže vpliv globalizacije. Produkcija znanja je tako podrejena globalizacijskim procesom. Pomen znanja ni več primarno pomemben za družbeno blaginjo, ampak za prispevek h gospodarstvu v smislu višanja gospodarske rasti in za blaginjo posameznika. Znanje se manifestira skozi posameznika, ne pa skozi družbo kot tako (Klemenčič 2012: 108–12).

Pomembno je znati znanje uporabiti in ga izkoristiti, ne zgolj posedovati. Vendar pa izobraževanje ne sme biti popolnoma in v celoti podrejeno potrebam gospodarstva. V osnovi je namen izobraževanja razvoj posameznikovih spretnosti. Podreditev izobraževalnih sistemov gospodarstvu bi pomenila ukalupljanje znanja.

1.4. Evropske strategije na področju izobraževanja

V nadaljevanju sem izpostavila tri strategije Evropske unije, ki vplivajo na izobraževanje znotraj držav članic EU. To so lizbonska strategija, Evropa 2020 in nacionalna visokošolska strategija bolonjski proces.

1.4.1. Lizbonska strategija

Lizbonska strategija, sprejeta leta 2000 s strani Evropskega sveta, je dolgoročna strategija, katere cilj je, da postane »Evropa do leta 2010 najbolj konkurenčno, dinamično in na znanju temelječe gospodarstvo na svetu«. Strategija je bila leta 2001 spremenjena oz. dopolnjena z ukrepi za urejanje okolja. Po dopolnitvi strategija zajema tri področja: gospodarstvo, socialo in okolje. Področja naj bi med seboj usklajeno delovala in težila k hitrejšemu trajnostnemu razvoju EU. Marec 2005 je pomemben, ker so takrat potrdili reformo lizbonske strategije. Za prednostne cilje so zastavili:

- zagotoviti višjo in trajnejšo gospodarsko rast v EU;
- ustvarjanje novih delovnih mest;
- povečati konkurenčnost evropskega gospodarstva;
- vlaganje sredstev v aplikativno znanost in tehnološki razvoj;
- deregulacija;
- zmanjšanje birokratskih in administrativnih ovir.

Poudarek reforme je bil na rasti in zaposlovanju (Urad Vlade RS za komuniciranje 2009: 75).

Lizbonski svet leta 2006 je sestavil izhodišča za posodobitev izobraževanja, ki bo pospeševalo konkurenčnost:

- posamezniki so tisti, ki morajo prevzeti odgovornost za izobraževanje, ne le formalno; nenehno se morajo usposablјati in prilagajati ter biti inovativni;
- vloga gospodarstva je v povpraševanju po novih sposobnostih; v skladu s tem se mora izobraževalni sistem preusmeriti na ta povpraševanja;

- izobraževalni sistem mora težiti k vseživljenjskemu izobraževanju, tj. izobraževanju za celo življenje, kajti izobraževanje se ne sme končati, ko zapustiš šolo;
- vloga politike je v pospeševanju in podpori izobraževalnemu sistemu in v prilagajanju demografskih sprememb (Svetličič 2007: 238).

1.4.2. Evropa 2020

Strategija Evropa 2020 se je začela leta 2010 in predstavlja vizijo socialnega gospodarstva Evrope za 21. stoletje. Je nekakšna nadgradnja lizbonske strategije iz leta 2000 in prenovljene lizbonske strategije iz leta 2005. Krovne cilje, ki zajemajo področje izobraževanja, zaposlovanja, raziskav, razvoja, podnebja, energije, socialne vključenosti in zmanjševanja revščine, naj bi uresničili s pametno rastjo – razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah; trajnostno rastjo – spodbujanje zelenega in konkurenčnega gospodarstva; ter z vključujočo rastjo – utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti.

Ker je izobraževanje bistvenega pomena za gospodarsko rast in napredek v družbi, so leta 2009 sprejeli sklepe Sveta o strateškem okviru za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju oz. ET 2020. Določili so štiri cilje za izobraževanje in usposabljanje v Evropski uniji. Ti cilji so: uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in mobilnosti; spodbujanje pravičnosti, izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja; spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva; krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja. Cilji, ki se nanašajo na terciarno izobraževanje in jih je treba doseči do leta 2020, so:

- delež oseb, starih 30–34 let, z zaključeno terciarno izobrazbo bi moral znašati vsaj 40 %;
- v povprečju bi morale vsaj 20 % visokošolskih diplomantov opraviti obdobje visokošolskega študija ali usposabljanja (vključno z delovno prakso) v tujini;
- v povprečju bi morale vsaj 6 % oseb, starih 18–34 let, z začetno kvalifikacijo poklicnega izobraževanja in usposabljanja v tujini opraviti začetno študijsko obdobje ali obdobje usposabljanja (vključno z delovno prakso), povezano s poklicnim izobraževanjem ali usposabljanjem, ki bi trajalo vsaj dva tedna;

- delež zaposlenih diplomantov (starih 20–34 let), ki so končali izobraževanje in usposabljanje največ tri leta pred referenčnim letom, bi moral znašati vsaj 82 % (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Education_statistics_at_regional_level/sl).

1.4.3. Bolonjski proces

Bolonjski proces je bil zasnovan z namenom evropskih držav, da bi te med seboj kar se da uskladile sisteme visokega šolstva. S podpisom bolonjske deklaracije so leta 1999 evropski ministri za visoko šolstvo zastavili naslednje cilje:

- sprejetje sistema zlahka prepoznavnih in primerljivih diplom;
- sprejetje tristopenjskega študija;
- spodbujanje mobilnosti študentov, profesorjev;
- sprejetje kreditnega sistema študija;
- zagotavljanje kakovosti visokošolskega študija;
- aktivno sodelovanje študentov, visokošolskih zavodov in delodajalcev;
- vzpostavitev evropske dimenzije v visokem šolstvu;
- pospeševanje privlačnosti evropskega visokošolskega prostora;
- vseživljenjsko učenje (Urad Vlade RS za komuniciranje 2009: 134).

Namen bolonjskega procesa je do leta 2010 ustvariti odprt in konkurenčen evropski prostor v visokem šolstvu, ki bo evropskim študentom omogočal mobilnost in zaposlovanje. Sistem pa naj bi postal zanimiv tudi za neevropske študente.

Slovenija je leta 2004 sprejela novelo Zakona o visokem šolstvu. S to novelo se je slovenski visokošolski sistem uskladil s cilji bolonjskega procesa. Študijska struktura po sprejetju smernic bolonjskega procesa je sestavljena iz treh stopenj:

- prva stopnja – dodiplomska (ohranja binarni sistem; visokošolski in univerzitetni študijski programi);
- druga stopnja – podiplomska (ima dva tipa programov: magistrski študijski program in enoviti magistrski študijski program);
- tretja stopnja – doktorat znanosti (ibid: 134).

1.5. Terciarno izobraževanje v Sloveniji

Ustava Republike Slovenije v 57. členu določa, da je izobraževanje svobodno; osnovnošolsko izobraževanje je obvezno in financirano iz javnih sredstev. Država ustvarja možnosti, da si državljani pridobijo ustrezno izobrazbo (Ustava RS, 57. člen).

Terciarno izobraževanje v Sloveniji sestavljata dva podsistema, ki sta med seboj povezana. To sta višje strokovno in visokošolsko izobraževanje. Izobraževanje na terciarni ravni v Sloveniji izvajajo javni in zasebni zavodi.

Izobraževanje poteka na:

1. javnih visokošolskih zavodih:

- Univerza v Ljubljani (združuje 3 akademije, 23 fakultet);
- Univerza v Mariboru (združuje 17 fakultet);
- Univerza na Primorskem (združuje 6 fakultet); ter

2. samostojnih visokošolskih zavodih:

- Univerza v Novi Gorici (združuje 5 fakultet in 1 visoko šolo);
- 38 zasebnih samostojnih visokošolskih zavodov

(http://www.uszs.gov.si/si/znanost_mladi_gospodarstvo/mladi/solanje_v_republiki_sloveniji/).

Visokošolsko izobraževanje poteka po bolonjskem sistemu in omogoča pridobitev izobrazbe na treh ravneh. Na prvi bolonjski stopnji se izvaja dodiplomski študij, na drugi stopnji magistrski študij in na tretji stopnji doktorski študij. Študijski programi v povprečju trajajo od dveh do šest let. Vpisni pogoji so določeni z zakonom in študijskim programom. Največkrat je pogoj splošna matura. Pri omejitvi vpisa se upošteva uspeh na maturi in učni uspeh v tretjem in četrtem letniku srednje šole. Uspeh se upošteva tudi pri vpisih na drugo ali tretjo bolonjsko stopnjo, kadar je vpis omejen. Kakovost izobraževanja spremlja Nacionalna agencija za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu (s kratico NAKVIS). Ustanovljena je bila leta 2009, leta 2013 je bila vpisana v Evropski register za zagotavljanje kakovosti v visokem šolstvu. Njena naloga je spodbujati mobilnost študentov, povečevati zaupanje med visokošolskimi institucijami in izboljšati kakovost evropskega visokošolskega izobraževanja. (Tašanoska 2014: 37–40).

Fakulteta za socialno delo je z bolonjsko reformo uvedla program po formuli 4 + 1, saj je bil tako urejen študij primerljivejši dotedanjemu študiju socialnega dela. Vsebinska

prenova fakulteti ni predstavljala težav, temveč priložnost za oblikovanje novih vsebin, ki bodo dopolnjene z več prakse. V času prenove je bil na fakulteti ustanovljen Center za praktični študij. Z bolonjsko reformo je fakulteta pridobila kar nekaj izboljšav: priznavanje prakse v fakultetnem programu, povečan delež specifičnih socialnih predmetov, večji delež izbirnih vsebin. Na podlagi bolonjske deklaracije je študij socialnega dela postal tristopenjski: dodiplomski, podiplomski in doktorski študij. Glede na stopnje študija je tako urejen sistem izobraževanja nerazumljiv. Po takšni ureditvi se študentje slovenskih univerz izobražujejo pet let, da dosežejo enako stopnjo izobrazbe, kot so jo pridobili pred prenovo s štirimi leti študija. Namen prenove je bil skrajšati študij in omogočiti čim hitrejši vstop na trg dela. Težava, povezana s stopnjami, je vplivala tudi na zaposlovanje socialnih delavcev. Ti se lahko zaposlijo s prvo stopnjo, vendar padejo v plačilni razred, v katerem so socialni delavci s končanim višješolskim strokovnim programom (Mesec 2015: 171–76).

Vpis v podiplomske, univerzitetne, višje in visoke strokovne programe se povečuje. Povečuje se na račun novonastalih šol in programov, bodisi javnih ali zasebnih. K vpisu pripomore tudi dejstvo, da nekateri programi nimajo omejitev oz. imajo višjo kvoto vpisnih mest (Kramberger 2007: 90).

1.5.1. Vloga univerze

Univerza ima v družbi pomembno vlogo. Omogoča izobraževanje, družbeno mobilnost, raziskovanje, vsestransko znanje. Klasična ideja univerze izhaja iz kombinacije izobraževanja in raziskovanja, katerega namen je nepristransko iskanje resničnosti v družboslovnih in humanističnih znanostih oz. iskanje razvidnosti v naravoslovnih in tehničnih znanostih. Prioriteti univerze sta avtonomija in akademska svoboda (Mlinar 2011: 57).

1.5.2. Zaključne naloge

Univerza v Ljubljani s Pravilnikom o izdaji diplom in potrdil o izobraževanju s 4. členom določa, da se podeljuje: »diplome o zaključenih študijskih programih prve stopnje (visokošolski strokovni študijski programi, univerzitetni študijski programi), druge stopnje (magistrski študijski programi), tretje stopnje (doktorski študijski programi) ter o zaključenih univerzitetnih študijskih programih, visokošolskih

strokovnih študijskih programih, študijskih programih za pridobitev znanstvenega magisterija, specializacije in doktorata znanosti.«

Po Statutu Univerze v Ljubljani se študentu, ki je opravil vse obveznosti, izda diplomo, ki je javna listina. Postopek in obliko izdaje diplome ureja poseben pravilnik. Ali mora študent ob zaključku študija izdelati diplomsko nalogo, določa študijski program. Prav tako študijski program določa obliko naloge, lahko je pisna ali v kakšni drugi obliki, kot npr. nastop, predstavitev ali drug izdelek (156. člen Statuta Univerze v Ljubljani). Tako diplomsko kot magistrsko delo mora biti rezultat samostojnega dela oz. rezultat dela več kandidatov. V tem primeru mora biti jasno razviden prispevek posameznega kandidata (Statut Univerze v Ljubljani).

Pregled zaključevanja dodiplomskega in podiplomskega družboslovnega študija Univerze v Ljubljani (trajanje 4 + 1); v tabeli 1 je prikazana primerjava obsega strani, ki jih mora vsebovati zaključna naloga na fakulteti za socialno delo, pedagoški fakulteti in fakulteti za družbene vede. Te tri fakultete sem izbrala za primerjavo, ker ponujajo študije družboslovnih smeri in imajo programe primerljive po trajanju. Obsegi nalog se po fakultetah med seboj razlikujejo. Vsaka fakulteta ima svoj pravilnik.

Tabela 1.1: Zaključne naloge in njihov obseg

	DIPLOMSKA NALOGA (obseg strani)	MAGISTRSKA NALOGA (obseg strani)
FSD	50–100	50–70
PEF	15–30	50–100
FDV	16–32	80–130

1.5.3. Statistika mladih, vključenih v izobraževanje

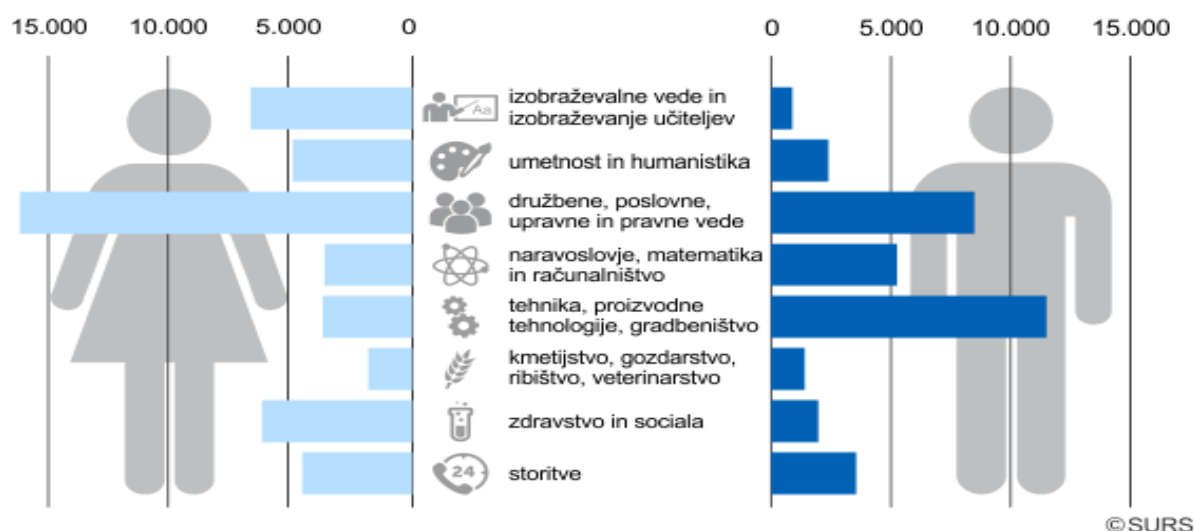
Višja izobrazba zagotavlja večje možnosti za zaposlitev in posledično višje plače. Ustvarjajo se delovna mesta, ki zahtevajo več znanja, zato se vse več mladih odloča za študij. Glavno merilo, po katerem delodajalci izbirajo kandidate za delo, je dosežena izobrazba. V Sloveniji je bilo največ študentov terciarnega izobraževanja leta 2006, in sicer 116.000. Vse od takrat, se pravi od leta 2006, pa število študentov upada. Skoraj polovica mladih med 15. in 34. letom je leta 2009 nadaljevala študij na višješolski ravni (Lah et al. 2012: 6–7).

Število oseb z osnovnošolsko izobrazbo se znižuje. Od leta 1993, ko je njihov delež znašal 27 %, je ta leta 2011 padel na 13 %. Nasprotno velja za osebe z visokošolsko izobrazbo, delež teh se z leti povečuje. Leta 1993 je delež teh oseb znašal 15 %, leta 2011 pa več kot 27 %. Bolj ali manj pa je stalen delež oseb s srednješolsko izobrazbo, ki se giblje okoli 60 %. V primerjavi s povprečjem EU-27 iz leta 2010 je bila Slovenija po stopnji dosežene izobrazbe povprečna. Slovenski delež z visokošolsko izobrazbo je bil nižji od evropskega povprečja (25 %), višji od povprečja (60,6 %) je bil slovenski delež oseb s srednješolsko izobrazbo. Nižji od evropskega povprečja (13,9 %) pa je znašal delež aktivnih prebivalcev z osnovnošolsko izobrazbo. Slovenija se je glede na delež oseb z osnovnošolsko izobrazbo uvrščala med države z najnižjim deležem najmanj izobraženih. Razloge, da Slovenija izstopa, je moč pripisati temu, da imamo obvezno šolstvo, da je šolanje na višjih stopnjah brezplačno. Razlog je lahko tudi ta, da smo imeli v primerjavi z ostalimi razvitejšimi državami EU manj preselitev, kajti razvitejše države so za manj izobraženo delovno silo bolj privlačne kot bivše socialistične države. Statistika za leto 2011 kaže, da je skoraj polovica mladih med 15. in 34. letom nadaljevala izobraževanje. Na višješolski ravni je študij nadaljevalo kar 59 % mladih, med katerimi je bilo nekoliko več žensk (ibid: 18–23).

Po podatkih raziskave Življenjske in vrednostne orientacije študentske populacije so kar 77,4 % anketiranim finančno pomagali starši. Polovica se jih je preživljala s štipendijo, tretjina pa si je materialne pogoje za študij zagotovila z lastnim delom in zaslužkom (Geržina 1996: 111).

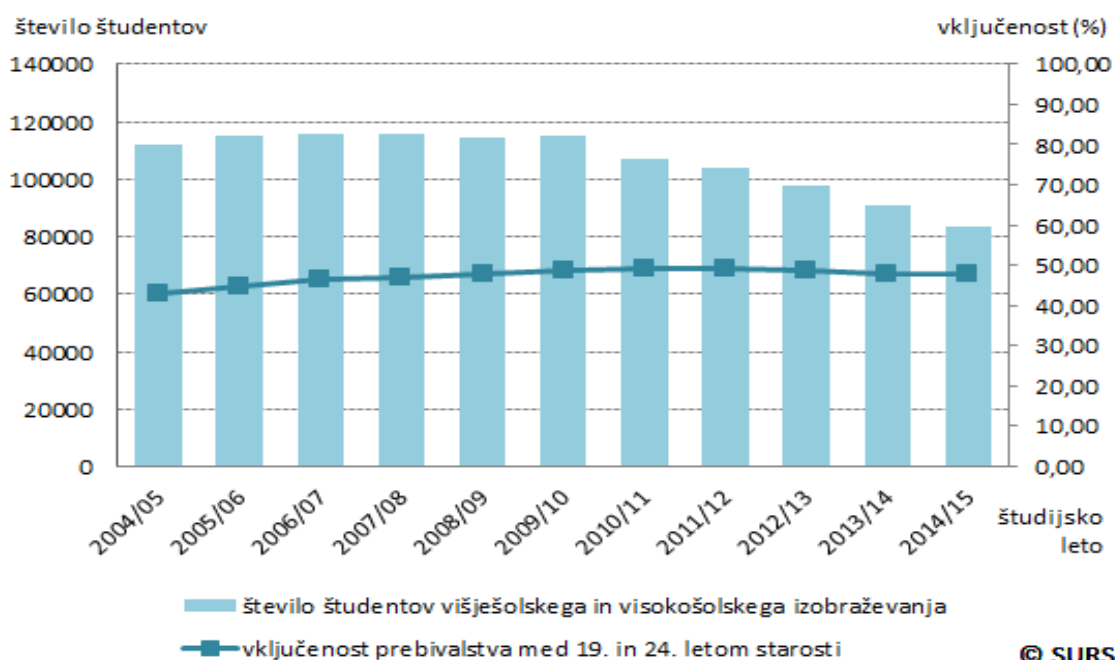
Po podatkih Statističnega urada RS za leto 2014/2015 je število študentov v Sloveniji sicer upadalo, a jih kljub temu študira skoraj polovica mladih med 19. in 24. letom. Vsako leto se niža število vseh študentov terciarnega izobraževanja. V študijskem letu 2014/2015 je bilo vpisanih 83.700 študentov, kar je 7.000 manj, kot leta 2013/2014, in 31.000 manj, kot pred petimi leti (2009/2010). Medtem ko število študentov na prvi stopnji pada, pa se večja število podiplomskih študentov – 2. bolonjska stopnja. V letu 2014/2015 jih je bilo vpisanih 20.000, kar je več kot četrtnina vseh študentov na visokošolskih programih. Število študentov, vpisanih v prvi letnik, ne upada tako hitro; je pa eden izmed vzrokov upadanja manjšestvilne generacije, kot v preteklih letih. Slovenija se po številu mladih, vključenih v terciarno izobraževanje, uvršča med vodilne države v Evropski uniji.

Slika 1.1: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja po področjih izobraževanja, Slovenija, študijsko leto 2014/2015.

S slike 1 je razvidno, da so ženske številčneje na področju izobraževanja, zdravstva, sociala. Moški so bolj zastopani na področju izobraževanja v naravoslovju, gradbeništvu, tehniki, računalništvu.

Slika 1.2: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja ter vključenost prebivalstva, starega med 19. in 24. letom, v višješolsko in visokošolsko izobraževanje, Slovenija.

Število študentov med 19. in 23. letom starosti je v primerjavi s preteklimi leti nekoliko upadlo. Še vedno pa jih je v terciarno izobraževanje vključenih skoraj polovica.

Slika 1.3: Študenti višješolskega in visokošolskega izobraževanja, Slovenija, 2014/15.

	Skupaj	Redni študij	Izredni študij
Vrsta izobraževanja – skupaj	83.699	67.944	15.755
Višje strokovno	11.485	6.897	4.588
Visokošolsko	72.214	61.047	11.167
visokošolsko strokovno in univerzitetno (prejšnje)	499	491	8
visokošolsko strokovno (1. bolonjska stopnja)	20.222	14.194	6.028
visokošolsko univerzitetno (1. bolonjska stopnja)	26.951	25.484	1.467
magistrsko (2. bolonjska stopnja) – enovito magistrsko	4.704	4.628	76
magistrsko (2. bolonjska stopnja) – po končani 1. bolonjski stopnji	17.194	15.543	1.651
doktorsko (3. bolonjska stopnja)	2.644	707	1.937

Vir: SURS

(<http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5185&idp=9&headerbar=7>).

1.6. Mladi in življenjski poteki

Pritisk na mlade, naj si pridobijo čim višjo izobrazbo, visoko kulturno raven in s tem povezana priznanja, spričevala, nazive, ki omogočajo kariero in privilegije, narašča že od devetdesetih let. Od mladih se pričakuje, da bodo uspešni v formalnem izobraževanju in hkrati dosegali rezultate v športu, v medijih, modnih stilih ... Konkurenca za kariero ima vpliv na podaljšanje mladosti. Največji izdelek za družino je ravno investicija v izobrazbo in osebnost mladostnika, medtem ko je merilo za uspešno družino uspeh mladostnika v šolskih in obšolskih dejavnostih. Prepričanje, da si mladi z izobrazbo zagotovijo večje možnosti za boljši položaj v družbi, se je razširilo na vse

sloje in generacije. Krepi se pritisk na starše, da je treba že predšolske otroke vključiti v čim več dejavnosti (Ule 2000: 19–20).

Zanimive so razlike med mladimi, ki so preživljali mladost v različnih časovnih obdobjih. Vsaka prejšnja generacija je vplivala na naslednjo. Mladi so se soočali z različnimi težavami, ki so bile značilne za določeno obdobje.

V Sloveniji lahko družbo v devetdesetih letih razdelimo v tri generacijske skupine. To so generacija starejših odraslih nad šestdeset let, ki jo je zaznamovala izkušnja druge svetovne vojne, srednja generacija med 30 do 60 let, ki je svojo mladost doživljala v socialistični družbi, ter mlada generacija od 15 do 29 let, ki je otroštvo preživela v času razpada socializma in nekdanje države Jugoslavije. Prav slednja je po starših prevzela težnjo po stalni ekonomski rasti in zviševanju materialnega in družbenega standarda. Soočajo pa se s pojavi, ki jih njihovi starši niso poznali. Ti pojavi so nezaposlenost, razvoj informacijske tehnologije in ekološki problemi, ki imajo za posledico stiske in frustracije posameznikov, povečanje konkurence na vseh življenjskih področjih, tveganje za hitre izgube in socialne padce ter pritisk k vse višji in kvalitetnejši izobrazbi (Nastran Ule 1996: 15–16).

Kronološke definicije adolescence se med seboj razlikujejo. Nekateri raziskovalci delijo adolescenco na obdobja (zgodnja, srednja, pozna). Pozno adolescenco tako kronološko omejujejo na obdobje med 20.–23. letom. To so ravno leta, ko se mladi izobražujejo na terciarni ravni. Kronološke opredelitve so »sporne«, ker ne upoštevajo individualnih razlik pri psihičnem in fizičnem razvoju. Tako bi mlade, ki so stari 22 let, uvrstili med pozne adolescentke ali pa v obdobje zgodnje odraslosti. Sama se nagibam, da so to bolj odrasli in zato študente med 19.–23. letom uvrščam med mlade odrasle. Na podlagi tega navajam motive za izobraževanje odraslih. Motivi, zaradi katerih odrasli nadaljujejo šolanje, so naslednji:

- imajo jasne cilje in pričakovanja, želijo si izboljšati življenjsko situacijo, pridobiti znanja, sposobnosti;
- nekaterim izobraževanje pomeni izboljšanje socialnih stikov, novo socializacijo – postanejo del skupine, se čutijo pomembne;
- drugi pa v izobraževanju vidijo priložnost osebne rasti in učenje nasploh, so vedoželjni (Slivar 1999: 59–70).

Da visoka izobrazba prinese ugodno zaposlitev in kvalitetnejše življenje, ni pravilo. Še vedno pa sta to dva poglobitna dejavnika, ki motivirata mlade, da se odločijo za nadaljevanje izobraževanja. Eden pomembnih dejavnikov motivacije za doseganje

določene ravni izobraževanja pa so pričakovanja okolja, da bo otrok vsaj stopnjo bolj izobražen v primerjavi s svojimi starši. Velja prepričanje, da zgolj končana osnovna šola pomeni tveganje tako v družbeni kot zasebni sferi. Prav tako je močna stigma, da so osebe, ki imajo končano samo osnovno šolo, pogosto odklon od prevladujoče družbe (Mencin Čeplak 1996: 70).

Iz raziskave Mladina 2000 je zanimiva ugotovitev, da ljudje, ko se zaposlijo, znižajo pričakovanja, ki so jih med izobraževanjem gojili do svojega poklicne kariere. Eden izmed vzrokov, zakaj mladi izobrazbi pripisujejo velik pomen, je njihovo zaupanje v odprt prehod med družbenimi razredi. Tudi v Sloveniji se izobrazba pojmuje kot dejavnik družbene promocije. Mnogi mladi, ki se vpišejo v gimnazije z namenom nadaljevati študij na univerzi, pričakujejo, da bodo presegli izobrazbo svojih staršev. Vendar pa se po zaključku izobraževanja soočijo z dejanskostjo (velika nezaposlenost mladih) in zato tudi hitro znižajo svoja pričakovanja. Odprte možnosti naj bi bile zgolj navidezne, saj je potrebno upoštevati razmerje med pričakovanji in dejanskim šolskim uspehom. Ravno zaradi tega se večina mladih preprosto sprijazni z malim. Univerzitetno izobraževanje, ki naj bi zagotavljalo odprte možnosti, pa kaže nasprotno. Razlike in neenakosti so vidne pri izbiri študija, življenjskem stilu in poklicni prihodnosti (Mencin Čeplak 2002: 180–82).

Mladi so vzgojeni v veri, da izobrazba pomeni boljši življenjski standard. Že v osnovni šoli se pokaže, kako pomembna je izobrazba oz. kako močna je želja staršev po uspehu otrok. Edina skrb, ki naj bi jo imel otrok, je šola. In prav zato se stopnjuje pričakovanje, da bo otrok in kasneje mladostnik najboljši v tem, kar bo počel. Kljub temu pa ni zagotovila, da bo imela oseba po končanem izobraževanju odprte možnosti, da se dokaže.

1.6.1. LAT-faza

Večina mladih v Sloveniji še vedno živi pri starših. Z izrazom LAT-faza označujemo obdobje podaljšane mladosti oz. poldružinsko življenje. V dobesednem prevodu iz angleškega jezika (ang. living apart together) pomeni: živeti skupaj in hkrati narazen. Renner (2006: 97) LAT-fazo definira kot »vmesno fazo med družinsko odvisnostjo in od izvirne družine docela neodvisno življenje«. Mladi so ekonomsko odvisni ali polodvisni od staršev in socialno neodvisni. Oblike življenja s starši so lahko različne: mladi živijo doma v času podaljšanega šolanja; v času po študiju, v času, ko pridobijo

zaposlitev, nekateri občasno živijo drugje oz. redno obiskujejo starše in uporabljajo njihove storitve in usluge. Vzroki za podaljševanje življenja s starši so zunanji (nezaposlenost, podaljšanje študij, stanovanjska problematika) in subjektivni (lagodno, poceni življenje doma, dobri odnosi s starši, emocionalna varnost). Največkrat gre za kombinacijo zunanjih in subjektivnih razlogov.

1.6.2. Prehodi v odraslost

V današnjem času mladosti ne moremo več razumeti kot predvidljiv prehod iz otroštva v odraslost, kjer so sorazmerno ugodni pogoji za zaposlitev in ustvarjanje družine. Prehodi mladih na trg dela v zahodni družbi so postali nepredvidljivi in dolgotrajni. Brezposelnost mladih se povečuje, oblike zaposlitve postajajo manj kakovostnejše (več zaposlitev za določen čas). Mladi se soočajo z negotovostjo pri zaposlovanju in posledično z negotovostjo pri ustvarjanju lastne družine, s katero odlašajo (Lavrič, Flere 2010: 64)

Na podlagi obsežnih raziskav Walther s sodelavci (2009) predstavi pet osnovnih modelov prehodov v odraslost (Lavrič, Flere 2010: 64–65):

1. Liberalni prehodni model prevladuje v anglosaksonskih državah. Po tem modelu mladi nosijo individualno odgovornost, da hitro in uspešno vstopijo na trg dela. Vendar pa prožen trg dela ne pomeni samo širok spekter zaposlitev, ampak tudi visoko stopnjo tveganja brezposelnosti. Posledica tega je možnost socialne izključitve mladih.

2. Univerzalistični prehodni model prevladuje v nordijskih državah. Temelj modela je obsežen in fleksibilen izobraževalni sistem, ki spaja splošno in poklicno izobraževanje. Osebe, starejše od 18 let, ki se izobražujejo, prejemajo oz. jim pripada poseben izobraževalni dohodek.

3. Subprotektivni model prevladuje v sredozemskih državah. Trg dela in izobraževalni sistem sta v šibki povezavi, zato mladi težje in počasneje pridejo do zaposlitve. Ker mladi niso upravičeni do podpor s strani države, so njihov vir preživetja še vedno primarne družine, kar posledično pomeni nizek družbeni status mladih. Terciarno izobraževanje je tako ena od možnosti, da si zvišajo družbeni status.

4. K zaposlitvi usmerjen prehodni model prevladuje v celinskih državah (Avstrija, Nemčija, Francija). Šolski sistem je diferenciran in vključuje tog in visoko standardiziran sistem poklicnega izobraževanja. Mladi se tako že zgodaj (pri 12. letih) usmerijo v poklic oz. v izobraževalno področje, ki jih zanima. Tak sistem mlade

motivira, da se uspešno socializirajo za svoj poklicni in družbeni položaj. Mladim pripada tudi socialna pomoč, ta je višja za tiste, ki so že bili na praktičnem usposabljanju. Ta način izobraževanja mlade usmerja v delavnost.

5. Modeli postsocialističnih držav niso enotni, značilno je, da se hitro spreminjajo. Še najbolj so te države podobne državam, v katerih prevladuje subprotektivni model prehoda. Zaradi socialistične preteklosti držav so prisotna splošna jamstva družbenih položajev, ki so povezana s pričakovanji določene stopnje gotovosti zaposlitve.

Slovenija bi glede na zgoraj našete modela sodila k modelu postsocialističnih držav. Veljalo je prepričanje, da ti izobrazba zagotovi zaposlitev. To prepričanje blede. Vse bolj se kažejo značilnosti subprotektivnega modela. Družbeni status mladih se ne zviša, saj mladi po zaključenem študiju ostajajo odvisni od staršev oz. postanejo brezposelni.

Institucionalno izobraževanje postaja vse bolj vpeto v del življenja ljudi. Vloga izobraževanja je v socializaciji otrok in mladine ter v pripravi mladih na odraslost. Leta 2008 je Slovenija z 71 % mladih med 15.–24. letom, vključenih v redno izobraževanje, zasedala prvo mesto med državami članicami EU-27. Slovenija pa je imela v letu 2007 v primerjavi z državami EU-27 tudi najnižji delež posameznikov, ki opustijo šolanje. Ekspanzija šolstva v zadnji petdesetih letih predstavlja eno večjih družbenih sprememb, tako v Evropi kot v Sloveniji. Množično izobraževanje je posledica modernizacije, vendar pa obstaja možnost, da je vzrok lahko tudi odlaganje vstopanja mladih na trg dela. Raziskave, izvedene na področju izobraževanja, kažejo, da rast terciarnega izobraževanja presega rast povpraševanja po tako izobraženi delovni sili. Delovna mesta, ki so na razpolago, se ne ujemajo z izobrazbo (Flere, Tavčar Krajnc 2010: 93–95).

1.6.3. Prehodi v zaposlitev

Eden najpomembnejših prehodov mladih je prehod iz izobraževanja v zaposlitev. Realnost pa je prehod mladih iz izobraževanja v brezposelnost. Večinoma se mladi zavedajo stanja na trgu dela in vedo, da jih po koncu študija ne čaka zaposlitev. Tisto, kar pa mladi ne pričakujejo, je, da bo brezposelnost trajala dalj časa (Leskošek 2009: 213).

Trbanc (2007: 50–59) razdeli dejavnike in okoliščine, od katerih je odvisna hitrost prehoda mladih iz šolanja v zaposlitev, na tri skupine. Ti dejavniki so strukturni, institucionalni in individualni. Strukturni in institucionalni zajemajo makroraven, individualni pa mikroraven.

Strukturni dejavniki

So predvsem ekonomski in demografski dejavniki. Mladi iz regij, kjer je stopnja brezposelnosti že visoka, imajo zelo omejene možnosti. Pri preučevanju stopnje zaposlenosti je pomembna stopnja in vrsta izobrazbe. Izobrazbene zahteve se večajo. Delodajalci zaposlujejo osebe z višjo izobrazbo, medtem pa se zmanjšujejo zaposlitve v preprostih poklicih (kmetijstvo, industrija). Starejši zaposleni, ki nimajo visoke izobrazbe, ta primanjkljaj nadomestijo z delovnimi izkušnjami, znanjem, ki so ga pridobili tekom dela, in delovno dobo pri delodajalcu, do neke mere pa jih varuje tudi delovna zakonodaja. V najslabšem položaju se znajdejo mladi z nizko izobrazbo.

Strukturno neskladje med povpraševanjem in novimi pritoki na trg delovne sile se kaže pri stopnji izobrazbe, pa tudi pri vrsti izobrazbe. V evropskih državah se pojavlja primanjkljaj delavcev s poklicno izobrazbo v storitvenih dejavnostih. Po drugi strani pa je število izobraženih mladih večje v strokah, po katerih na trgu ni povpraševanja. Mladi pogosto sprejmejo manj zahtevne, manj plačane zaposlitve ter zaposlitve, ki ne ustrezajo njihovi stopnji izobrazbe. S tem si omogočijo vstop na trg dela, ki je tako morda hitrejši, kot bi bil sicer.

Kako hiter bo prehod iz šolanja v zaposlitev, je odvisno od delovanja nacionalnih trgov delovne sile. Čakanje mladih na vstop na trg dela je lahko dolgo tudi zato, ker vključuje postopke, kot so opravljanje pripravništva, raznih izpitov, pridobitev strokovnih licenc. Fleksibilnost trga dela je odvisna od zakonodaje in ustaljenih praks na področju zaposlovanja. Kadar je trg dela neprožen oz. tog, so prehodi mladih v zaposlitev daljši in težji, ter obratno; bolj ko je trg dela odprt, hitrejši so prehodi iz neaktivnosti v aktivnost. V primerjavi s starejšimi zaposlenimi delavci mlajši pogostejše opravljajo zaposlitve za določen delovni čas, s krajšim delovnim časom, občasna in začasna dela, dela po pogodbah (Trbanc 2007: 53–54).

Institucionalni dejavniki

Mednje sodijo dejavniki, ki so povezani z organizacijo izobraževanja (splošno, poklicno, strokovno izobraževanje), povezave med šolskimi ustanovami in delodajalci ter različni prehodi iz šolanja v zaposlitev (vajeništvo, pripravništvo, delovne prakse, kadrovske štipendije ipd.). V državah, kjer je razvito poklicno izobraževanje, je prehod iz šolanja v zaposlitev lažji in hitrejši. Da pa so mladi zanimivi delodajalcem in konkurenčni na trgu dela, so pomembne njihove poklicne spretnosti in delovne izkušnje, ki jih dobijo tekom šolanja in jih znajo nato prenesti v prakso. Veliko vlogo imajo delodajalci, ki so lahko bolj ali manj vpeti v sistem izobraževanja. Od politike

zaposlovanja pa je odvisno, kakšen odnos in zavzetost bodo pokazali delodajalci do zaposlovanja mladih.

Individualni dejavniki

Dejstvo je, da razlike med mlado in staro delovno silo obstajajo. Na razlike med mladimi in starimi lahko gledamo kot na konkurenčno prednost, lahko pa kot na slabost. Lastnosti mladih so lahko objektivne in resnične, npr. pomanjkanje delovnih izkušenj, novo znanje, lahko pa so pripisane v smislu splošnih prepričanj; ta so lahko negativna – mladi so manj odgovorni, neresni, nezreli, manj pripadni, nagnjeni so k spremembam že uveljavljenih delovnih praks; hkrati pa pozitivna – mladi so inovativni, prilagodljivi, pripravljeni sprejeti fleksibilne oblike zaposlitve, pripravljeni delati v manj ugodnih razmerah in ob neugodnem delovnem času. Še ena lastnost, ki dela mlade bolj konkurenčne, je spretnost uporabe novih tehnologij (računalniki, aplikacije, splet ...). Po drugi strani pa je primanjkljaj delovnih izkušenj glavna konkurenčna pomanjkljivost. Šele delovne izkušnje dajo izobrazbi uporabno vrednost. Delodajalci iz zgodovine delovnih izkušenj posameznika sklepajo o pripadnosti delavca, dejanski usposobljenosti in karierni formiranosti. V državah, v katerih je izobraževanje splošno usmerjeno in delodajalci vanj niso vpeti, je pomen in delovnih izkušenj toliko bolj poudarjen. V državah, kjer je dobro razvit sistem poklicnega in strokovnega izobraževanja, v katerega so vključeni tudi delodajalci, mladi hitreje pridejo do zaposlitve, saj so jih delodajalci pripravljeni zaposliti takoj, ko zaključijo šolanje (ibid: 59).

1.7. Brezposelnost in zaposlovanje mladih

Izobrazba je eden izmed dejavnikov, ki naj bi pripomogli k zaposlitvi. Mladih izobraženih na slovenskem trgu dela ne primanjkuje. Število mladih, ki po končanem študiju ne dobi zaposlitve, se povečuje. Brezposelnost narašča, zato so se mladi prisiljeni znajti po svoje. Mnogi zato z nadaljevanjem izobraževanja »preložijo«
brezposelnost. Tisti, ki vstopijo na trg dela kot iskalci zaposlitve, pa se soočajo z različnimi ovirami. Da si zagotovijo vir dohodka in postanejo ekonomsko neodvisni, mnogi sprejmejo delo, ki ne ustreza njihovi izobrazbi. Mladi se pogosto znajdejo v prekatnih zaposlitvah.

Zaposlovanje mladih postane problem, ko se zaposlitveni sistem krči medtem pa izobraževalni sistem raste. Število diplomantov je že večje od števila prostih delovnih mest (Kramberger 2007: 87).

Starost mladih ob vstopu na trg dela se dviga. Mladi podaljšujejo študij in se tako izognejo statusu brezposelnih. Glede na izkušnje so mladi pogosto težje zaposljivi, saj jim le-teh v primerjavi z drugimi primanjkuje. Odločitev za nadaljevanje študija pa lahko vodi v začaran krog. Izobraženi mladi brez izkušenj niso ravno iskana populacija pri delodajalcih. So pa mladi vseeno v boljšem položaju, kot starejše osebe, saj so za razliko od slednjih bolj prilagodljivi in pripravljeni sprejeti različne zaposlitve (Lah et. al 2012: 22).

Izobraževalni sistem, prostočasni kulturni sistem in sistem prehoda v zaposlitev so tri institucije, ki vplivajo na podaljšano mladost. Starostna meja mladih ob prvi zaposlitvi se viša. V obdobju po drugi svetovni vojni pa vse do šestdesetih let je bila starostna meja ob vstopu na sfero dela štirinajst let, v zadnjih desetletjih pa se je pomaknila vse do tridesetega leta starosti. Mladi namesto da bi iskali zaposlitev, podaljšujejo izobraževanje. Sistem izobraževanja je postal »blažilec krize zaposlitvene družbe«. Brezposelnost prinaša socialne in psihične posledice. Zdi se, da predvsem slednje naraščajo. Brezposelne osebe so žrtev lastnega pesimizma. V sedanji družbi je delo in zaposlitev ena najpomembnejših vrednot, zato so brezposelni stigmatizirana populacija. Rezultati raziskav v devetdesetih letih kažejo, da je strah pred nezaposlenostjo največji problem mladih, ki narašča z zaključevanjem študija (Ule 2000: 45–46).

Načini, kako se lahko moderna postindustrijska družba spopade z visokimi stopnjami brezposelnosti in naraščanjem dolgotrajne brezposelnosti, kot jih predlaga Watts (1983), so sledeči:

- družba se z brezposelnostjo sprijazni in skuša zgolj blažiti posledice; brezposelnim pomaga z različnimi programi;
- družba se spremeni v »družbo prostega časa«, sprijazni se, da ni delovnih mest, razvije odklonilen odnos do dela, formalno delo se preusmeri na druge aktivnosti;
- »pravična« razdelitev razpoložljivega dela; redistribucija delovnih mest enakomerno po delovni populaciji; dokaj ekstremen poseg države v ekonomsko sfero, ki je drag in tvegan;
- država reorganizira formalne in neformalne oblike dela; npr.: plačana skrb za ostarelega, obolelega, sosedske in prijateljske pomoči ...) (Trbanc 1992: 140–41).

1.7.1. Zaposljivost

Zaposljivost je sposobnost ljudi, da si na podlagi svojih znanj in individualnih lastnosti dokaj hitro najdejo delo in s tem lasten vir preživetja ter pri tem karierno napredujejo oz. so uspešni. Zaposljivost pa je tudi pogoj za zaposlenost. So pa na trgu dela ranljive skupine ljudi, ki te sposobnosti nimajo visoko razvite. To so mladi, starejši, manj izobraženi, imigranti, invalidi itd. Buck in Burrick (1987) sta definirala zaposljivost kot individualne lastnosti delavca, ki ga poleg poklicnih in tehničnih znanj delajo zanimivega za delodajalca (Kramberger 2007: 13).

1.7.2. Zaposljivost v kontekstu bolonjskega procesa

Zaposljivost po definiciji Enhancing Student Employability Co-ordination Team v Angliji je definirana kot: »vrsta dosežkov – spretnosti [skills], razumevanj in osebnostnih lastnosti –, zaradi katerih diplomanti z večjo verjetnostjo najdejo zaposlitev in so uspešni v izbranih poklicih, kar je v prid njim samim, delavcem, skupnosti in ekonomiji.« Na uradnem bolonjskem seminarju na Bledu 2004 so izpostavili stažiranje [internship] kot sestavni del stopenjskih programov. Delodajalci in izobraževalni zavodi pa morajo ponuditi take možnosti stažiranja, ki so v skladu s študijskim programom. Temelj za povečanje zaposljivosti je kakovost izobraževanja. Nosilci odgovornosti za kvaliteto so visokošolski zavodi, katerih sodelovanje z delodajalci, sindikati, strokovnimi združenji pripomore k večji zaposljivosti. Poleg že naštetih priporočil, kako povečati zaposljivost, so udeleženci seminarja predlagali še, da naj študij na prvi stopnji obsega splošno in specifično strokovno znanje, razvijanje osebnih lastnosti in avtonomije študentov. Študij na drugi stopnji pa naj obsega specializirano strokovno znanje ali pa naj ponudi multidisciplinarno znanje z različnih akademskih področij ter razvoj kognitivnih in komunikacijskih spretnosti. (Zgaga 2004: 334–36).

1.7.3. Stanje mladih na slovenskem trgu dela

Delež zaposlenih mladih v Sloveniji, ki delajo izmensko, nedeljsko, sobotno, večerno delo, je v primerjavi z deležem zaposlenih mladih v Evropi višji. Leta 2000 se je verjetnost, da se oseba s terciarno izobrazbo znajde v položaju brezposelnosti, dvakrat zmanjšala. Se je pa do leta 2010 ta prednost skoraj v celoti izgubila (Klanjšek, Lavrič 2010: 171–73).

Med osebami, zaposlenimi za določen čas, je bilo leta 2010 največ mladih. Tri četrtine vseh zaposlenih za določen delovni čas so sestavljali mladi, mlajši od 35-ih let. Delo preko študentskega servisa je predstavljalo 30 % vseh zaposlenih za določen čas. Delo preko študentskega servisa je povezano s tem, da mladi nadaljujejo študij oz. podaljšujejo status študenta. Na terciarni ravni se je leta 2000 izobraževalo 30 % mladih do 30 let, leta 2010 pa že 45 % (Lah et. al 2012: 49).

Sistemska pravičnost v sferi zaposlovanja v Sloveniji je bila dosežena tako, da se je manj zaščitene skupine aktivnega prebivalstva potisnilo na rob trga dela. Proces kolektivne prilagodljivosti slovenskih trgov dela se odvija na naslednje načine:

1. Ukinjanje delovnih mest v organizacijah po prehodu zaposlenih v neaktivnost (upokojevanje, smrt, stečaj, odpoved – prehod v neaktivnost je tako lahko prostovoljne oz. neprostovoljne narave).
2. Pritisk na doseženo raven zaposlitve varnosti: znižuje se kolektivna stopnja dela, ki je deležna varne zaposlenosti – segmentacija.
3. Medgeneracijska nesolidarnost se kaže z večjim pritiskom na mlade in z neenakomerno medgeneracijsko razpršitvijo tveganj v prilagajanju na novonastale razmere. Med generacijami se tako pojavljajo trenja.
4. Zaposlitvena substitucija: ustvarja se pritisk na manj izobražene delavce, ki delajo na manj zahtevnih delovnih mestih, da jih lahko zasedejo bolj izobraženi, se pravi, da so zamenljivi.
5. Imigracije za preprosta delovna mesta: težavna dela ali pa manj ugledna (gradbinci, čistilci, fizični delavci, prodajalci ...) se prepušča marginalnim skupinam, diskriminiranim (imigrantom, etničnim skupinam, tudi ženskam) (Kramberger 2007: 26).

1.7.4. Posledice brezposelnosti

Zaključek šolanja in zaposlitev predstavljata izredno pomemben dogodek za posameznika in za družbo. Na individualni ravni zaposlitev za mlado osebo pomeni ekonomsko in socialno neodvisnost, kar je osnova za načrtovanje kariere, družine, stanovanjskih razmer. Prehod v zaposlitev pa je lahko neuspešen in vodi v brezposelnost. Vpliv brezposelnosti mladih, posebej če je dolgotrajna, se kaže v njihovem odnosu do dela, do delovne etike. Posledice so tudi psihološke, saj mladi razvijajo slabo samopodobo in se soočajo z občutkom neobvladovanja lastnega življenja. Poleg tega pa se posledice odražajo tudi širše, in sicer na ravni družbe. Mladi so ekonomsko in socialno odvisni od primarne družine, precej kasneje se osamosvojijo in odločajo za lastno družino. V družbi se pojavi vprašanje usklajenosti izobraževalnega in zaposlitvenega sistema. S težavami pa se ne soočajo samo mladi, ki so brezposelni, pač pa tudi tisti, ki so zaposleni. Prožen trg dela in spreminjanje zaposlitvenih razmerij vplivata na trajnost in varnost zaposlitve. Tako se mladi pogosto znajdejo v fleksibilnih oblikah dela (Trbanc 2007: 38–40).

Belčič (1993: 30–31) med posledice brezposelnosti prišteva zmanjšanje lastne aktivnosti, izgubo zaupanja in samospoštovanja, poslabšanje osebnih in družbenih stikov, večjo izolacijo in občutek drugorazrednosti, osebne in družinske probleme, pomanjkanje denarja, pomanjkanje dostopa do informacij. Brezposelnost je tudi ekonomski problem, saj prizadene tudi celotno družbo. Posledice so odvisne od vrste in trajanja brezposelnosti, družbenega položaja družine posameznika, osebnostnih značilnosti.

Mladi diplomanti se v čakanju na zaposlitev znajdejo v manj varnih poslih oz. se poslužujejo sive ekonomije. Nekateri delajo preko študentskih napotnic, drugi v raznih sezonskih, priložnostnih delih, nadomeščajo odsotnosti, opravljajo pripravništva za določen čas. So pa tudi taki, ki zapadejo v neaktivnost. Ženske se pogosto odločijo za gospodinjenje, moški pa za delo na črno. Mlade generacije znanje sicer imajo, ki pa ni v celoti izkoriščeno. »Krivci« za to so ekonomski, politični in strukturni ukrepi. Zaradi upokojevanj je na letni ravni na trgu dela prostih mest za mlade diplomante od 5.000 do 8.000 mest v najboljšem primeru. Ostali mladi, ki izpadejo iz te kvote, teh je nekje okrog 20.000, se znajdejo po svoje (Kramberger 2007: 100).

Brezposelnost mladih bo pustila dolgotrajne posledice. Ekonomska neaktivnost mladih dodatno slabi že tako šibko gospodarstvo. Posledica, ki se že kaže, je preložena odločitev mladih za starševstvo, kar vodi k demografskim spremembam.

1.7.5. Ujemalni problem

Ujemalni problem nastane, ko se ljudje s podobno izobrazbo porazdelijo po različnih poklicih.

Kramberger (2007: 129–30) predstavi štiri tipične povezave med izobrazbo in poklicem:

- Kadar je nek šolski program močno poklicno usmerjen, bo prevelik vpis povzročil dolge čakalne vrste mladih diplomantov in brezposelnost, tudi zato, ker v delovni sferi akterji omejujejo število specializiranih delovnih mest.
- Kadar je program zelo poklicno usmerjen, na trgu dela pa ni specializiranih delovnih mest, se morajo diplomanti takega programa razporediti po različnih delovnih mestih in se dodatno usposablјati.
- Kadar program ni specializiran, ampak širše zastavljen, bo razpršenost diplomantov toliko večja. Poklicna kariera slednjih se prične po prehodu na sfero dela, ki pa je za mlade težja.
- Diplomanti široko zastavljenih družboslovnih programov na terciarni ravni so ob prehodu na trg dela odvisni od lastne iniciative in že ustaljenih praks prehoda.

Slabši stik med trgom dela in izobraževalnim sistemom deluje, četudi ujemalni problem narašča, a le, dokler se ne večja stopnja nezaposlenosti (ibid: 130).

Zaposlovanje mladih v poklicih, ki se ne ujemajo z njihovo primarno izobrazbo, so raziskovali tudi na mednarodni ravni. Leta 2002 je Wolbers preučeval determinante ne/ujemanja poslov, ki jih opravljajo diplomanti iz različnih strok, in vpliv tega ne/ujemanja na poklicni status ljudi. Ugotovil je, da na neujemanje vplivajo naslednji faktorji:

- Osebni faktorji: manj izobraženi in splošneje specializirani pogosteje zasedajo delovna mesta, ki se ne ujemajo z njihovo izobrazbo, kot bolj izobraženi in ožje kvalificirani.
- Značilnosti delovnih mest: neujemanje je manjše na delovnih mestih, ki zahtevajo več delovnih izkušenj; zaposlitvene pogodbe za določen čas neujemanje povečujejo, pogodbe za nedoločen čas pa neujemanje zmanjšujejo.

- Strukturne značilnosti: možnost neujemanja je manjša v javnem sektorju in v večjih organizacijah, kot v zasebnem sektorju in v manjših podjetjih.
- Razlike v poklicni usmerjenosti sekundarnega šolstva po državah: poklicna usmerjenost sekundarnega izobraževanja vpliva na neujemanje; kjer je delež poklicno usmerjenih dijakov večji, je možnost ujemanja manjša.
- Vpliv neujemanja na poklicni status: nižji poklicni status dosegajo tisti, čigar izobrazba se ne ujema z zaposlitvijo – v državah z večjo poklicno usmerjenostjo je izguba statusa manjša; da bi si zvišali status, se udeležujejo preusposabljanj – predvsem v državah s splošno usmerjenim šolstvom (Kramberger 2007: 143).

Brezposelne mlade na trgu dela bi bilo potrebno obravnavati prednostno. Mlade je treba čim prej vključiti na trg dela. Namesto da mladi postajajo dolgotrajno brezposelni, bi bilo potrebno določiti rok, v katerem bi mladi prišli do prve zaposlitve. Izobražene mladine je na trgu več, kot je potrebuje gospodarstvo, kar pomeni konkurenco za delovna mesta. Iz Japonske prihaja fenomen, imenovan »freeters«. Ta pojem označuje mlade, stare med 15 in 34 let, ki so brez stalne zaposlitve. Ker po koncu izobraževanja ne najdejo zaposlitve, ostanejo doma, kjer so odvisni od staršev. Občasno si do zaslužka pomagajo s priložnostnimi deli. Posledica tega je tudi preložena odločitev za ustvarjanje lastne družine. Ko vstopijo na trg dela, imajo težave, saj so brez izkušenj in s pomanjkljivim znanjem. Psihologi ugotavljajo, da se kriza identitete, ki je bila prej značilna za obdobje adolescence, prenaša v pozno mladost, celo v odraslost (Drobnič 2009: 252–53).

1.8. Mladi kot iskalci zaposlitve

Poklicna orientacija je izraz za dejavnosti, s katerimi svetovalci pomagajo posameznikom pri odločitvah, povezanih z izobraževanjem, zaposlitvijo in poklicem. Pri tem je potrebno upoštevati ponudbo izobraževalnih programov, povpraševanje delodajalcev, možnosti za samozaposlitev. Cilj poklicne orientacije je podpreti izobraževalne in poklicne odločitve posameznika in tako povečati njegove možnosti za zaposlitev ter posamezniku pomagati pri razvoju njegove kariere. Dejavnosti poklicne orientacije izvajajo institucije, kot so šole, službe za zaposlovanje, različni centri, ter država v primeru nacionalnih programov poklicne orientacije (Niklanović, Trbanc 2002: 232–35).

Svetovalci na zavodih za zaposlovanje ugotavljajo, da mladi v Sloveniji slabo poznajo sebe, ne poznajo svojih dejanskih kompetenc, svojih poklicnih interesov. Prav tako

nimajo jasno zastavljenih zaposlitvenih in življenjskih ciljev. Mladi, ki so opravljali študentsko delo, prostovoljno in neplačano delo, se bolj znajdejo v primerjavi s tistimi, ki teh izkušenj nimajo. V povprečju mine eno leto od diplomiranja do prve zaposlitve. Da bi se ta čas skrajšal, bi bilo potrebno že na fakultetah usmerjati in izobraževati mlade o delovnem okolju ter jih spodbujati k podjetništvu (Drobnič 2009: 254–58).

Da posameznik uspe na trgu dela in ostane konkurenčen, mora biti izobražen, usposobljen, inovativen in fleksibilen ter samoiniciativen. Kljub vsemu pa med nekaterimi še vedno velja prepričanje, da je država tista, ki je dolžna posamezniku priskrbeti delo in plačo (Drobnič 2009: 329).

Mladi bodo predstavljali glavnino oseb, ki bodo prvič vstopale na trg dela. Med njimi je vidno močno pojemanje. Domača ponudba kadrov se bo zmanjšala. Ob nespremenjenih pogojih bodo demografske spremembe zmanjševale povpraševanje po storitvah, namenjenih mladim, in povečevale povpraševanje po storitvah in izdelkih za starejše (Belčič 2002: 39).

Svetovalci na zavodih mladim iskalcem zaposlitve svetujejo o različnih tehnikah iskanja dela in različnih načinih, kako pristopiti do delodajalca. Univerzalen način pač ne obstaja. Iskalec zaposlitve mora dobro poznati svoje sposobnosti in se prilagoditi potrebam delodajalca.

1.8.1. Delodajalci

Znanje samo po sebi ni zadosti. Ključna je sposobnost, kako znanje hitro učinkovito uporabiti pri reševanju problemov. Nekateri so mnenja, da je bolje znati manj in to aktivno uporabljati, kot pa znati veliko in splošno, pa ne vedeti, kaj s tem znanjem. Delodajalci iščejo ljudi, ki imajo poleg formalne izobrazbe tudi dejanske kompetence. Ugotavljajo namreč, da veliko diplomantov svoje znanje ne zna uporabiti pri delu. Sistem izobraževanja je preveč usmerjen k enciklopedičnemu znanju, do katerega pa lahko s pomočjo današnje tehnologije pridemo v nekaj sekundah. To znanje pa tudi hitro zastara. Premalo je poudarka, kako, kdaj in zakaj neko znanje uporabiti in tako biti konkurenčen (Svetličič 2007: 233).

Velik priliv diplomantov različnih smeri na trg dela omogoča delodajalcem, da so pri izbiri kandidatov bolj izbirčni. Formalna izobrazba je potrebna, ni pa zadostna, zato je tudi vse manj cenjena. So pa čedalje bolj cenjene sposobnosti timskega dela in mreženja, pogajalske spretnosti, znanje tujih jezikov (Svetličič 2007: 234).

Več časa, ko preteče od konca študija do prve zaposlitve, težje je priti do službe. Poleg tega, da na trg dela prihajajo vedno novi iskalci zaposlitve, je težava, s katero se soočajo mladi, tudi odnos delodajalcev. Slednje pogosto zanima, kaj so mladi v času brezposelnosti počeli, zato je še toliko bolj pomembno, da se mladi vključujejo v različne oblike neformalnega izobraževanja in da vlagajo v svoj razvoj.

1.8.2. Določanje lastnosti delavca

Pri izbiri delavca je potrebno upoštevati, katere so tiste lastnosti, zaradi katerih bo delavec uspešno opravljal delo in pri tem zadovoljeval svoje potrebe. Fox lastnosti delavca razdeli na *bistvene* (brez teh sploh ni možno opravljati dela; npr. izobrazba), *nezaželene* (teh kandidat ne sme imeti, saj lahko vodijo k napakam pri delu) ter *zelene* (lastnosti, ki dajejo prednost, dodatna znanja) (Svetlik 1998: 95).

Človeški kapital izhaja iz izkušenj, znanj, izobrazbene strukture, strokovne usposobljenosti, inovativnosti, ustvarjalnosti, zadovoljstva, sposobnosti prilagajanja spremembam in osebnostnih lastnosti. Fitz človeški kapital definira kot kombinacijo *kvalitete posameznika* (inteligenca, energija, zanesljivost), *sposobnosti posameznika, da se uči* (spretnost, nadarjenost, domišljija, inovativnost) in *motiviranosti posameznika, da deli pridobljena znanja* (timski duh, ciljna usmerjenost) (Mihalič 2006: 45).

1.8.3. Sposobnosti in kompetence

Sposobnosti odražajo posameznikov potencial oz. tisto, kar človek zmore, je zmožen. Sposobnost pa ni enako, kot znanje. Npr. oseba ne govori finskega jezika, kar pa ne pomeni, da se ga ni zmožna naučiti. Kako hitro pa se ga bo naučila, je odvisno od verbalnih in inteligentnih sposobnosti posameznika. Ljudje z enakim predhodnim znanjem, z enako motivacijo in ki delajo v enakih okoliščinah, so različno uspešni. Dejavniki, zaradi katerega se med seboj razlikujejo, je sposobnost. Da nekdo velja za sposobnega za neko delovno mesto, pomeni, da ima zmožnosti oz. kompetence, ki pa so skupek znanja, motivacije in sposobnosti (Belčič 2002: 136).

Kompetence so skupek sposobnosti, znanj, veščin, stališč, spretnosti, motivacije, samopodobe, socialne vloge in pogledov ter reakcij posameznika na določeno situacijo. Označujejo zmožnost osebe, kako zna uporabiti in povezovati pridobljeno znanje v nepredvidljivih in težavnih okoliščinah (Ivanuša-Bezjak 2006: 46).

1.8.4. Prostovoljstvo

Delovne izkušnje, po katerih sprašujejo delodajalci, se dá pridobiti skozi prostovoljno delo. Zaradi neformalnih znanj in navad, pridobljenih skozi prostovoljstvo, mladi postanejo zanimivi za bodoče delodajalce. Prek prostovoljnega dela lahko iskalci zaposlitve vstopijo v stik z delodajalci. Študentje socialnega dela že v prvem letniku v sklopu učne prakse spoznavaajo proces dela, in sicer kot prostovoljci. Ramovš (2001: 313–14) loči prostovoljsko socialno delo in prostovoljstvo. Izraz prostovoljsko socialno delo uporablja za neplačano in nepoklicno socialno delo, izraz prostovoljstvo pa za splošen pojem te dejavnosti. Prostovoljsko socialno delo je bodisi strokovno ali laično delo na področju socialnega dela. Gre za osebno odločitev posameznika, ki delo opravlja brezplačno v svojem razpoložljivem prostem času.

Prostovoljstvo je osebna odločitev posameznika, da prispeva družbi svoj čas, znanje in izkušnje ter pri tem ne zahteva in ne pričakuje plačila za opravljeno prostovoljno delo. Zakon o prostovoljstvu v 2. členu prve točke definira prostovoljstvo kot »družbeno koristno brezplačno aktivnost posameznikov, ki s svojim delom, znanjem in izkušnjami prispevajo k izboljšanju kakovosti življenja posameznikov in družbenih skupin ter k razvoju solidarne, humane in enakopravne družbe« (<https://www.uradni-list.si/1/content?id=102198>).

1.9. Vloga države in gospodarstva na področju izobraževanja in zaposlovanja

V povezavi z izobraževanjem in politiko zaposlovanja se pojavljajo tri ključna vprašanja. Prvo vprašanje se nanaša na razmerje med izobrazbeno ravno prebivalstva in tehnološko razvitostjo, drugo na razmerje med izobrazbenimi stopnjami prebivalstva, tretje vprašanje pa se nanaša na delitev odgovornosti za kakovost ponudbe delovne sile med državo (javno šolstvo) in delodajalci. Enoglasnih odgovorov na ta vprašanja ni. Razmerje med izobraževanjem in zaposlovanjem se spreminja, saj sodobne tehnologije zahtevajo več specifičnega znanja. Tehnologija omogoča neposreden dostop znanja komurkoli in kadarkoli; delodajalci oblikujejo svoje notranje trge delovne sile in trge izobraževanja ter sami vlagajo v njih. Odgovornost za dvig izobrazbene ravni državljanov nosi država, saj s tem prispeva k splošni blaginji in razvoju gospodarstva. Države razvitega sveta se zavedajo pomena izobrazbe in vlagajo vanjo. Dejstvo pa je, da se interesi države in delodajalcev pogosto ne ujemajo. Vloga države in javnih šol ni le v

izobraževanju posameznika. Ena izmed vlog je tudi usposabljanje posameznika za kakovostno zasebno življenje in skrb za tiste socialne skupine, v katere znanja delodajalci ne vlagajo. To so mladi v začetnem izobraževanju in brezposelni (Svetlik, Trbanc 2002: 256–60).

Znanje se povečuje in postaja vse bolj specifično. S tem pa prihaja do razvoja zahtevnih tehnologij, ki spreminjajo povpraševanje po delovni sili (obliko, vsebino in zahtevnost delovnih mest). Posledici vključevanja znanja v tehnologijo sta upravljanje intelektualnega kapitala oz. razvoj učečih se organizacij ter naraščanje brezposelnosti. Znanje in razvoj tehnologije izpodrivata enostavnejša dela; za določeno delo je potrebnih manj delavcev. Tem spremembam se države ne morejo izogniti. Globalizacija je povzročila, da se države med seboj primerjajo po usposobljenosti prebivalstva, ki se izraža skozi izobrazbeno strukturo delovne sile. Zaostanek v izobrazbeni strukturi pomeni tehnološko manj razvito gospodarstvo in nižji življenjski standard. Specializirano znanje je značilno tudi za izobraževanje na visokošolski ravni. Posledica tega so ozko usposobljeni diplomanti/specialisti. Heterogena delovna sila, ki nastaja, pomeni vse težje usklajevanje ponudbe in povpraševanja v sferi dela (ibid: 261–63).

Izobraževanje, vlada in priložnosti so eni izmed dejavnikov konkurenčnosti. Več kot imajo ljudje znanja, bolj so konkurenčni. Enako pomembno je formalno pridobljeno znanje, kot pa neformalno. Od sposobnosti politikov in managerjev je odvisno, ali bodo prepoznali in zgrabili priložnosti, ki jih ponuja globalni trg. Če nimajo znanja in zanimanja za dogajanje, so priložnosti zamujene in s tem možnost biti konkurenčen. Z ustrezno razvojno strategijo izobraževanja in raziskovanja lahko vlada krepí konkurenčnost v družbi znanja (Svetličič 2007: 229).

Izobraževanje mora biti dostopno vsem, predvsem pa ga je potrebno povezati z gospodarstvom. Povečati je treba vlaganja v izobraževanje in usposabljanje, biti odprt za spremembo vsebin in načinov poučevanja, okrepiti globalno naravnost izobraževanja (učenje več tujih jezikov, mednarodne ekonomije, poznavanje različnih kultur ...), potrebno je internacionalizirati izobraževanje, krepiti sodelovanje med šolstvom in gospodarstvom ter s tem usklajevati poklice s potrebami trga, pozornost je potrebno nameniti talentom in sposobnostim posameznikov, spodbujati njihovo kreativnost, spodbujati je treba neformalno učenje in aktivno uporabiti znanja v praksi, potrebno pa je tudi izobraževanje delavcev v izobraževalnem sistemu, le-ti pa morajo biti fleksibilni in slediti spremembam (ibid: 238–42).

1.10. Ukrepi za večjo prožnost in varnost na trgu dela

Drobnič (2009: 213) predlaga ukrepe, ki bi prispevali k zaposlovanju mladih, večji fleksibilnosti na trgu dela in večji varnosti posameznikov. Ti ukrepi so:

- ukrep, ki bi mladim omogočil hitrejši in lažji vstop na trg dela; sem sodijo skrajševanje časa študija, pridobivanje izkušenj in povezovanje s potencialnimi delodajalci že med študijem;
- ukrepi, ki nadarjenim mladim omogočajo študij v tujini;
- ukrep za takojšnjo vključitev mladih na trg dela; cilj lizbonske reforme je bil omogočiti mladim pravo zaposlitev v roku šestih mesecev;
- razvijati programe za brezposelne diplomante, ki bi omogočali mladim aktivno projektno delo v organizacijah;
- nadaljevati z ukrepi, kot so subvencije za delodajalce, ki zaposlujejo ranljivejše skupine brezposelnih.

1.10.1. Aktivna politika zaposlovanja

Ukrepi, ki jih je sprejela Vlada RS na področju aktivne politike zaposlovanja v letu 2016- 2017, so namenjeni najbolj ranljivim skupinam na trgu dela. Cilj ukrepov je zmanjšati število dolgotrajno brezposelnih, zvišati zaposlenost mladih, starejših in nizko izobraženih.

Sprejeli so štiri ukrepe. Ukrep usposabljanja in izobraževanja, ukrep spodbude zaposlovanje, kreiranje novih delovnih mest ter spodbujanje samozaposlovanja. Znotraj teh ukrepov je kar nekaj namenjenih mladim. To so usposabljanje na delovnem mestu, projektno učenje mlajših odraslih, spodbujanje pripravništva, katerega namen bo zaposlovanje iskalcev prve zaposlitve za opravljanje pripravništva na področju socialnega varstva; iz evropskih sredstev Pobude za zaposlovanje mladih se bo izvajal program Prvi izziv 2015 – za mlade do 29 let; spodbude za zaposlovanje v obliki povračila prispevkov delodajalcem, izvajali se bodo zaposlitveni projekti na lokalni ravni, inovativni projekti za mlade in projekti učnih delavnic, ter projekti spodbujanja podjetništva med mladimi – namen projektov bo spodbujati podjetniško aktivnost med mladimi brezposelnimi osebami, izkoristiti njihove zmožnosti, spodbujati inovativnost in ustvarjalnost ter podpreti nove ideje

(http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7847/).

1.10.2. Štipendiranje

Kadrovsko štipendiranje je eden izmed načinov, kako v organizacijo pridobiti iskane profile. Prednosti so zagotovo povezovanje z delodajalcem med študijem, izdelava seminarskih nalog, diplomskih del, ki so v skladu s potrebami organizacije, možnost opravljanja strokovne prakse. Tovrstno štipendiranje pa je v Sloveniji upadlo že v devetdesetih letih, in sicer zaradi splošnega zmanjševanja zaposlenosti, varčevanja pri stroških za delovno silo, saj kadrovska štipendija pomeni finančni strošek za delodajalca. Pomemben razlog upada pa je tudi velika ponudba diplomantov na trgu dela (Belčič 2002: 122).

1.10.3. Pripravištvo

Pripravištvo je vključitev mladih v delovni proces po pridobitvi izobrazbe. Namen pripravništva je usposabljanje pripravnika po programu pripravništva, pod strokovnim vodstvom mentorja. Pripravnika se uvede v delovno okolje in usposobi za samostojno delo. Pripravištvo se sklence za določen čas, največ za eno leto. Na delovnih mestih, kjer je zahtevana visoka strokovna ali univerzitetna izobrazba, je priporočen čas trajanja pripravništva eno leto. Za delovno mesto, kjer zadostuje srednja šola, se priporoča pripravniško dobo šestih mesecev, za delovna mesta z manj kot srednjo šolo, pa je priporočena doba en mesec. Se pa lahko pripravniška doba tudi skrajša, in sicer takrat, ko je pripravnik v celoti opravil program pripravništva v primeru, ko se je predčasno usposobil za samostojno delo, in takrat, ko je pripravnik dosegel nadpovprečne delovne rezultate. Skrajševanje sicer ni priporočeno, razen ko kandidat dosega izjemne dosežke. Dopustno je podaljšati dobo, kadar za to obstajajo utemeljeni razlogi (bolezen). Za uspešno pripravništvo sta najbolj pomembna program pripravništva in strokovno mentorstvo (Mihalič 2006: 181).

Pripravištvo je postalo podcenjeno. Znanje, ki ga mladi dobijo med izobraževanjem, je potrebno čim hitreje prenesti v prakso. Le tako je znanje uporabno in se utrjuje (Leskošek 2009: 213).

Slovenska raziskava iz leta 2006, izvedena v okviru projekta Upravljanje poklicnega znanja kot podlaga za izbiro izobraževalnih poti s poudarkom na naravoslovno-tehniških poklicih v sodelovanju s FDV Ljubljana in časopisno hišo Delo, je raziskovala povezanost med zahtevnostjo praktičnega dela v smislu pričakovane stopnje

poklicnih kompetenc, z vertikalno stopnjo institucionalizacije formalnega izobraževanja. Ugotovili so, da izobraževalni sistem težko sledi spremembam trga dela. Na slovenskem trgu dela se pojavlja skupina poklicev, ki zaradi tehnoloških sprememb zahteva višjo stopnjo kompetenc, prav tako je potrebnega več časa, da nekdo postane strokovnjak, in ima težje možnosti za opravljanje dela brez ustrezne izobrazbe. V raziskavi kot priporočilo izobraževalnemu sistemu predlagajo mentorstvo, ki bi delno potekalo v šoli, delno pa na delovnem mestu. V splošnem mentorstvo povezujejo z vajeništvom, kjer mojster prenaša na vajenca znanje, izkušnje in spretnosti. Vendar pa ne gre vlogo mentorja povezovati samo s preprostejšimi poklici. Mentor in pripravnik skupaj sodelujeta pri pripravi strokovne naloge, od katere imajo korist vsi udeleženi – organizacija, mentor in pripravnik (Pavlin 2007: 188–212).

Program pripravništva pripravi organizacija z mentorjem, lahko sodeluje tudi pripravnik. Program mora biti prilagojen stopnji in smeri izobrazbe ter zahtevnosti delovnega mesta. Zajema ožji splošni del in specialistični del usposabljanja. Splošni del je enak za vse pripravnike ne glede na smer izobrazbe; obsega seznaitve z uredbami, predpisi in ostalimi normativnimi akti organizacije, z delovnopравnim statusom zaposlenih. Specialistični del programa pa zajema pripravo in izvedbo pripravniške naloge, vodenje dnevnika pripravništva, ter seznaitve in praktično izvedbo procesov in postopkov, ki se nanašajo na delovno mesto, za katerega se kandidat usposablja. Mentor je tisti, ki je zadolžen in odgovoren za strokovno vodenje, za izvajanje, organiziranje in nadzorovanje dela pripravnika. Zahteve, ki jim mora zadostiti mentor, so izobrazba, ki mora biti enaka ali višja od izobrazbe pripravnika, vsaj pet let delovnih izkušenj ter nadpovprečna učinkovitost in uspešnost pri delu. Ureditev pripravništva pa ureja Zakon o delovnih razmerjih v okviru 120.–124. člena. (Mihalič 2006: 182–83).

Pripravništvo na področju socialnega varstva pa ureja Zakon o socialnem varstvu (Ur. l. RS, št. 3/07-UPB2). Pogoje in način opravljanja pripravništva ter nadzor pa ureja socialna zbornica s Pravilnikom o pripravništvu na področju socialnega varstva (Ur. l. RS, št. 128/04)

(<http://www.szslo.si/3Dejavnosti/34Pripravnistvo/34Pmain.asp>).

Leto 2008 je bilo za pripravništvo na področju socialnega varstva pomembno, ker je bilo takrat ukinjeno volontersko pripravništvo in pripravništvo preko javnih del. Pred ukinitvijo teh pripravništev leta 2007, je bilo na socialni zbornici prijavljenih 70 pripravniških mest, naslednje leto pa samo 23. Strokovni izpit je pogoj za zaposlitev, pogoj za strokovni izpit pa je pripravništvo. Ministrstvo, pristojno za urejanje

pripravnih sredstev, ne nameni finančnih sredstev, organizacije pa pogosto nimajo dovolj lastnih sredstev, da bi financirale pripravništva (Bardorfer, Braniselj 2009: 3).

Leta 2009 so se študentje Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani lotili akcijskega projekta v skupnosti. Oblikovala se je Pobuda za študentk in študentov Fakultete za socialno delo k sistemski ureditvi pripravništva na področju socialnega varstva. Njihov prvi korak je bil pozvati pristojno ministrstvo MDDSZ k sistemski ureditvi. V okviru študentske skupine so organizirali javni shod za pripravništvo v socialnem varstvu. Cilj pobude je bil zagotoviti 150 plačanih pripravniških mest za diplomante socialnega dela. Rezultat študentske akcije je bil sledeč: na podlagi sklepa takratnega pristojnega ministra dr. Ivana Svetilka so oblikovali delovno skupino, katere zadolžitev je bila priprava predloga programa za izvajanje pripravništva na področju socialnega varstva za obdobje od 2010 do 2014. Delovno skupino so sestavljali predstavniki MDDSZ, predstavniki socialne zbornice in trije študenti FSD (Sušnik 2010: 21–80).

V letu 2010 so zagotovili 200 delovnih mest za pripravnike, do leta 2014 pa 500 mest. Program pripravništva je bil vreden 10,1 milijona evrov, od tega je bilo 85 % sredstev pridobljenih iz evropskih sredstev (<https://www.sta.si/1535792/objavljen-javni-razpis-za-200-pripravnikov-na-podrocju-socialnega-varstva>).

Težave s pripravništvom so se pojavile po izteku zadnjega razpisa, tj. aprila 2013. Število diplomantov, ki čaka na pripravništvo, se je povečevalo. Študenti fakultete za socialno delo so se znova organizirali in razvili Študentsko skupino za ureditev pripravništva v socialnem varstvu. Tako kot njihovi predhodniki, so študenti FSD-ja tudi tokrat organizirali javni protest pred ministrstvom, in sicer aprila 2015. Zahtevali so finančna sredstva za ureditev pripravništev za 500 diplomantov in magistrstov socialnega dela.

Decembra 2015 je socialna zbornica objavila javni razpis za 100 pripravniških mest. Sredstva, ki so bila na voljo v tem razpisu, so znašala 1,7 milijona evrov, del programa je sofinancirala Evropska unija. Eden izmed kriterijev pri razpisu je bila starost, in sicer omejena na 29 let (<http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo/do-100-novih-zaposlitev-za-pripravnike-v-socialnem-varstvu>).

Diplomantom, ki ne opravijo pripravništva in strokovnega izpita, dejansko sama diploma ne pomeni kaj dosti, saj so na področju socialnega varstva nezaposljivi.

Leta 2015, ko je bil organiziran protestni shod študentov za ureditev pripravništva v socialnem varstvu, je bil odziv ministrice za delo sledeč: »Pripravništva na področju

socialnega varstva niso samo problem našega ministrstva. Težava se začne že pri množičnih vpisih na fakulteto, nadaljuje se v načinu izobraževanja»

(http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/7644/).

Odziv ministrice lahko razumem kot, da skuša pristojno ministrstvo svojo odgovornost preložiti na druge. Namen shoda ni bilo iskanje krivca, ampak poziv k ureditvi.

Dragoš (2015) v članku Teleologija socialnih pravic prav tako izpostavi zgoraj navedeno izjavo in se sprašuje, ali je res, kot pravi ministrica, da je za stanje na področju pripravništev kriva fakulteta za socialno delo, ki naj bi domnevno omogočala množičen vpis, neustrezno izobraževala in s tem povzročala, da pripravniki ostanejo brez pripravništev. Avtor članka zaključi, da se z navedenim očitkom ministrice nima smisla ukvarjati, saj da gre za diskreditacijo, ki ne vzdrži dejstev. Dragoš v nadaljevanju izpostavi pet dejstev, ki jih po njegovem ministrica pozna, a nalašč ignorira. Ta dejstva so sledeča:

- ne gre enačiti študijske prakse na dodiplomski ravni z vsebino in cilji pripravništva;
- sektor socialnega varstva je tisti, ki je najbolj kadrovsko podhranjen v državi;
- potrebe po storitvah na področju socialnega varstva se povečujejo;
- težave s pripravništvom so se pojavile s prenehanjem financiranja s strani MDDSZ (leta 2013 je bil zadnji razpis za pripravništva);
- težave z neizvajanjem pripravništev so nastale kot posledica strategij MDDSZ; to so: prepoved zaposlovanja v javnem sektorju, ukinitve obveznega pripravništva, in vstop drugih družboslovnih profilov v socialno varstvo, ki s socialnim delom nimajo nikakršne povezave.

Dragoš poudari, da se politiki in ministri nimajo pravice vtikati v izobraževalni program. Ta pravica pripada univerzi, saj je to namen avtonomije. Politika ima pristojnosti le pri vprašanju financiranja (Dragoš 2015: 139–40).

1.11. Pomanjkljivosti izobraževalnega sistema

Izobraževanje ne sme biti trenutni odgovor na potrebe družbe in politike, saj posledice izobraževanja niso kratkotrajne, ampak so še dolgo vidne v kulturi in ljudeh. Prav zato pa je pri oblikovanju izobraževanja potrebna mera odgovornosti. Izobraževanje naj bi bilo človeško, ker človek je svobodno bitje, ki potrebuje takšno izobraževanje, ki spodbuja človečnost (Ličen 2006: 227).

Izobraževalni sistem se sooča z očitki, da se učence, študente premalo izobražuje za delo in življenje. Po končanem šolanju učenci, študenti ne znajo uporabljati znanja v praksi. Teoretična znanja so potrebna za razumevanje procesov v naravi in družbi. Enako potrebno pa je učence usposobiti, kako ta znanja uporabljati. Najboljši način za to je praktično usposabljanje. Praksa ima »povratni učinek«. S praktičnim delom učenci lažje razumejo teorijo oz. če ni teorije, je tudi praksa manj učinkovita. Teorija in praksa se izmenjujeta. Skozi prakso se učenci hitreje in lažje učijo; teoretična znanja pa postanejo kvalitetnejša in trajnejša. Trajnost znanja je odvisna od motivacije, pripravljenosti, koncentracije posameznika, od tega, kako učenci povezujejo že osvojeno znanje z novim znanjem, od tega, ali so pridobljeno znanje že uporabljali v praksi (Rečnik 1999: 85).

Težko bi našli popoln izobraževalni sistem. Vsak ima pomanjkljivosti, pomembno jih je prepoznati in jih odpraviti. Svetličič izpostavi splošne značilnosti izobraževanja, ki so v resnici slabosti.

Splošne značilnosti izobraževanja, kot jih našteva Svetličič, (2007: 237), so:

- enciklopedično znanje (podatki, datumi ...);
- prevelik poudarek na pomnjenju podrobnosti;
- skromna sredstva, namenjena izobraževanju, in premajhna avtonomija šol;
- premalo nagrajevanja učiteljev in njihovih dobrih rezultatov;
- preveč tradicionalne metode učenja;
- poudarek na individualizmu; potreben poudarek na delo v timu, na spodbujanju kritičnosti, inovativnosti ...;
- ne preverja se kompetenc, ampak znanje;
- naravnost navznoter, premalo navzven o svetu, komunikacijskih spretnostih.

Spremenil se je odnos družbe do znanja. Danes velja, da si več vreden, če imaš »papir« oz. formalni dokaz o izobrazbi, četudi nimaš za to potrebnega znanja. Dr. Zdenko Kodelja, znanstveni svetnik na Pedagoškem inštitutu, je v intervjuju za časopis Mladina izpostavil, da je znanje postalo blago, ki je na voljo in ga lahko kupiš. Meni, da »odnos do znanja s strani tistih, ki dokazilo o tem, da znanje imajo, preprosto kupijo, je negativen. Lahko bi torej rekli, da znanje ni več vrednota.« Razlog za tako razmišljanje je v tem, da je v današnji družbi znanje podrejeno gospodarstvu. Na dojetje znanja kot blaga pa vpliva tudi dejstvo, da so nekateri študiji plačljivi. S tem, ko je študij plačljiv, se v družbi ustvarja prepričanje, da je mogoče izobrazbo in znanje kupiti (<http://www.mladina.si/165768/znanje-kot-blago/>).

1.11.1. Fenomen »beg možganov«

Beg možganov (ang. brain drain) oz. beg izobražencev je izraz, s katerim označujemo emigracije izobraženih ljudi iz manj razvitih držav v razvitejše.

Evropa se sooča s fenomenom, t. i. beg možganov. Gre za sodobno obliko migracij. Pričakuje se, da bodo posledice teh selitev vidne šele čez nekaj deset let. Pomeni izgubo visoko kvalificirane delovne sile. Država, kjer je bila pridobljena izobrazba, ne vlaga več v izobražen kader in mu ne nudi pogojev za zaposlitev. Glavni razlog je individualna želja posameznika po boljših ekonomskih, gospodarskih pogojih, želja po priznanju, po boljšem zaslužku, napredovanju in nasploh boljšem življenjskem standardu. Študije izpostavljajo dva vzroka za migracije. Ljudje migrirajo, ker jih v to »prisilijo« pogoji v državi, iz katere prihajajo (slabo razvito gospodarstvo, pomanjkanje delovnih mest, poklicne priložnosti), in ker jih »privlačijo« pogoji v državi, kamor se selijo. Beg možganov pomeni dvojno izgubo za državo; kapital, ki ga je država vložila v posameznikovo izobrazbo, in potencialni kapital, če bi ga zaposlila (<http://one-europe.info/brain-drain-eu>).

Odhod na študij ali delo v tujino ni nujno slaba stvar. Ljudje, ki odidejo, pridobijo nova znanja, izkušnje, delovne navade in poznanstva. Problem nastane, ko se odločijo za vedno ostati v tujini. Tujina vabi različne kadre, od katerih ima koristi, od visoko izobraženih strokovnjakov do delavcev v deficitarnih poklicih. Naloga državne politike je, da ustvari primerne pogoje za delo doma, sicer obstaja nevarnost, da se bo izselilo čedalje več izobraženega kadra.

1.11.2. Migracije

Migracije so povezane z zaposlovanjem. Večina selitev je ekonomsko motivirana. Ljudje se selijo z namenom najti zaposlitev oz. najti boljšo zaposlitev od sedanje (bolje plačano, večje možnosti za napredovanje). Selitve so lahko notranje (potekajo znotraj države; med regijami, občinami), zunanje (potekajo med državami), začasne – tudi dnevne, ter stalne. V preteklosti je Slovenija veljala za državo, iz katere se je več ljudi izseljevalo, kot pa priseljevalo. V šestdesetih letih se je razlika med številom priseljenih in odseljenih zmanjšala, predvsem zaradi priseljencev iz nekdanje SFR Jugoslavije. Selitve so postale zaradi političnih razlogov negativne po letu 1991, vendar so se kasneje počasi prevesile v pozitivne (Belčič 2002: 37).

2. PROBLEM

Izobrazba in z njo pridobljeno znanje je ključno za napredek družbe in za razvoj posameznika. Razviti svet od nas zahteva nenehno učenje, zato se izobražujemo vse življenje. Izobraževanje je dolgotrajen in načrten proces razvijanja posameznikovih znanj, sposobnosti in navad. Odrasli se za razliko od otrok v sistem izobraževanja vključimo z nekim ciljem. Pri večini je eden izmed glavnih motivov povečanje možnosti za zaposlitev. Ob zaključevanju študija se vsak študent vpraša, kako naprej. Posameznik se lahko odloči za nadaljevanje izobraževanja ali pa se odloči za vstop na trg dela. Ne glede na izbiro si skoraj vsak, ki uspešno zaključi izobraževanje, želi zaposlitve v svoji stroki.

Če je nekdanj veljalo, da se je diplomant razmeroma hitro zaposlil po uspešno končanem študiju, danes to nenapisano pravilo potrjujejo le še redke izjeme. Ogromno mladih z univerzitetno izobrazbo pristane na zavodu za zaposlovanje. Zaposlitev si je zaradi velike konkurence treba praktično izboriti. Težava so tudi profili, kjer je zahtevano pripravništvo, pa slednje iz različnih razlogov ni zagotovljeno s strani države. Na drugi strani pa so delodajalci, ki iščejo skoraj nemogoče; tj izobražena oseba, mlajša od 30 let, s 40-letnimi izkušnjami.

S samo tematiko naloge se lahko osebno poistovetim. Imam diplomu, znanje in zagnanost za delo, pa sem kljub temu kot brezposelna prijavljena na zavodu za zaposlovanje. Z izbiro teme sem želela spodbuditi bodoče diplomante oz. magistre fakultete za socialno delo k razmišljanju o karieri v prihodnosti. Pomembno je, da se vključijo v različne aktivnosti in s tem pridobijo spretnosti, ki jim bodo prišle prav ob vstopu na trg dela in zaradi katerih bodo morda kot iskalci zaposlitve v prednosti.

Z nalogo želim raziskati, kaj izobraževanje pomeni študentom fakultete za socialno delo, kakšen je njihov odnos do končnih nalog in kakšni so njihovi načrti glede zaposlitve v prihodnosti, ter primerjati način zaključevanja družboslovnih študijev v trajanju 4 + 1 leto znotraj Univerze v Ljubljani.

Hipoteze, ki sem jih postavila:

H1: Študentje, katerih najpomembnejši vir preživetja je študentsko delo, so pripravljeni sprejeti nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe.

H2: Tretji in četrti letniki so pomislili, da bi nekomu plačali, da v njihovem imenu napiše zaključno nalogo.

- H3: Tisti študentje, ki bi sprejeli nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe, so nezadovoljni s svojim trenutnim materialnim stanjem.
- H4: Obstaja pozitivna povezava med željo študentov za delo v socialni stroki in časom iskanja dela v stroki, medtem ko je čas čakanja in iskanja dela v stroki negativno povezan s pripravljenostjo za prekvalifikacijo.
- H5: Več kot polovica študentov socialnega dela se je za delo pripravljena preseliti v tujino.
- H6: Študenti, ki menijo, da so zaključne naloge razvrednotene, so se pripravljene prekvalificirati.

3. METODOLOGIJA

3.1. Vrsta raziskave, spremenljivke

Raziskava, ki sem jo izvedla, je kvantitativna, saj so osnovno gradivo numerični podatki, ki sem jih statistično analizirala. Le-te sem zbirala s pomočjo spletne ankete. Raziskava je deskriptivna (opisna), ker je njen namen količinsko opredeliti osnovne značilnosti proučevanega pojava.

Spremenljivke:

Neodvisne spremenljivke:

Spol

Letnik

Bivanje v času študija

Ocena trenutne ekonomske situacije

Vir dohodkov

Pomen izobraževanja

Razmišljanje o plačilu drugi osebi, da napiše zaključno nalogo

Odločitev za plačilo drugi osebi, da napiše zaključno nalogo

Razmišljanje o zaposlitvenih možnostih po koncu študija

Pripravljenost čakanja in iskanja zaposlitve s področja socialnega dela

Pogled na prihodnost glede zaposlovanja

Odvisne spremenljivke:

Stališča študentov do zaključnih nalog

Stališča študentov do trditev, povezanih z načrti po zaključku študija

3.2. Raziskovalni instrumenti in viri podatkov

Pri zbiranju podatkov sem kot raziskovalni instrument uporabila standardiziran vprašalnik, ki sem ga sestavila sama. Oblikovala sem ga s pomočjo spletnega orodja za izdelavo ankete 1KA. Celoten vprašalnik je obsegal 14 vprašanj, ki so bila zaprtega tipa. Vprašalnik sem razdelila na pet sklopov vprašanj. Prvi sklop je zajemal splošne podatke o anketirancih, drugi sklop podatke o ekonomskem stanju, tretji sklop podatke o izobraževanju, četrti o zaključnih nalogah ter peti o načrtih po zaključku študija. Kot

način ocenjevanja sem uporabila lestvico nedefiniranih pojmov. Anketiranci so izražali stališča do navedenih trditev s šolskimi ocenami od 1 do 5; pri čemer pomeni 1 sploh se ne strinjam, 2 se ne strinjam, 3 niti se strinjam, niti se ne strinjam, 4 se strinjam, 5 povsem se strinjam.

3.3. Populacija in vzorčenje

Populacijo predstavljajo vsi študentje Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, ki so imeli v letu 2014/2015 status študenta. Povezavo do spletne ankete sem preko elektronske pošte (gmail) poslala 506. študentom. Prav tako sem povezavo objavila na socialnem omrežju Facebook v zaprti skupini FSD magisterij 2013/2014, ki jo sestavljajo študentje s statusom absolventa –teh je v skupini 88. Povezavo do ankete sem tako razposlala 594. osebam, anketa je bila na spletu objavljena od 26. 5.–12. 6. 2015. Za izbrano populacijo sem se odločila, ker sem bila tudi sama študentka fakultete za socialno delo in me zanimajo stališča kolegov do zaključevanja študija in kariernih načrtov.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbirala s pomočjo spletnega vprašalnika, ki sem ga sestavila in oblikovala sama s pomočjo spletnega orodja 1KA. Povezavo do ankete sem nato razposlala preko elektronske pošte (gmail) 506. študentom. Elektronske naslove študentov mi je posredoval mentor. Ker pa na seznamu študentov ni bilo absolventov, ki sem jih želela vključiti v anketo, sem povezavo do slednje objavila na socialnem omrežju Facebook v zaprti skupini FSD magisterij 2013/2014, katere član sem tudi sama. Člani omenjene skupine so študentje s statusom absolventa. V času raziskave je skupina štela 88 članov. Spletna anketa je bila anonimna. Po podatkih spletnega orodja 1KA je anketo izpolnjevalo 330 oseb, od tega je bilo 57 anket neustreznih. Kljub velikemu številu razposlanih anket sem skupno uspela pridobiti 273 ustrezno izpolnjenih anket. Vzrok za osip je lahko ta, da v času, ko je bila anketa na spletu aktivirana, osebe niso imele dostop do spleta oz. niso želele sodelovati v raziskavi. Dejavnik, ki bi lahko vplival na rezultate, je morebitna nejasnost vprašanj oz. ponujenih odgovorov.

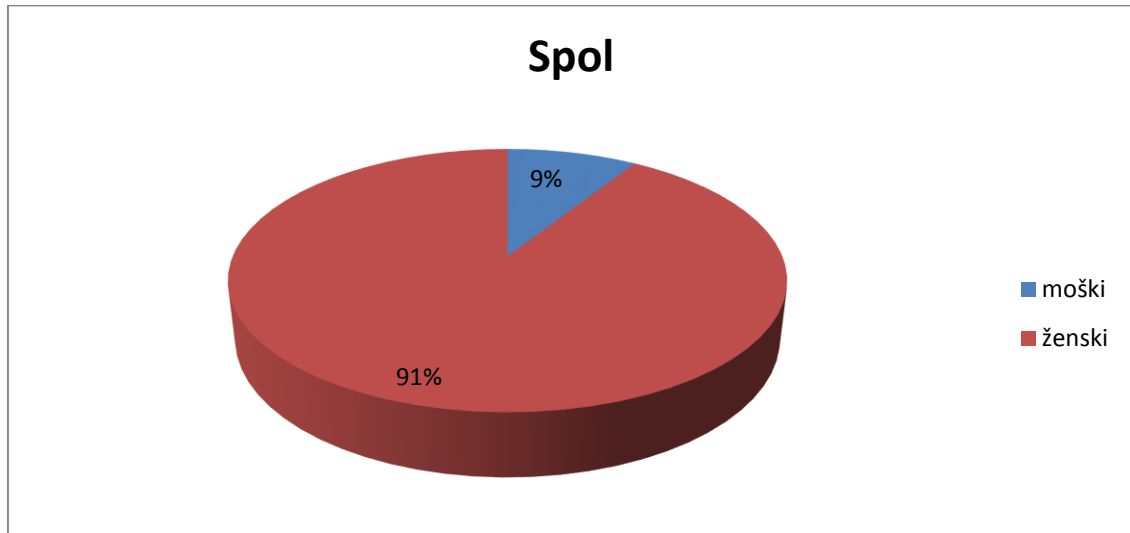
3.5. Obdelava in analiza podatkov

Zbrane podatke sem obdelala in analizirala na kvantitativen način. Za analizo in obdelavo podatkov sem uporabila računalniška programa Microsoft Office Word in Microsoft Office Excel, s pomočjo katerih sem izdelala grafe in razpredelnice. Za preverjanje hipotez sem uporabila program SPSS.

4. REZULTATI

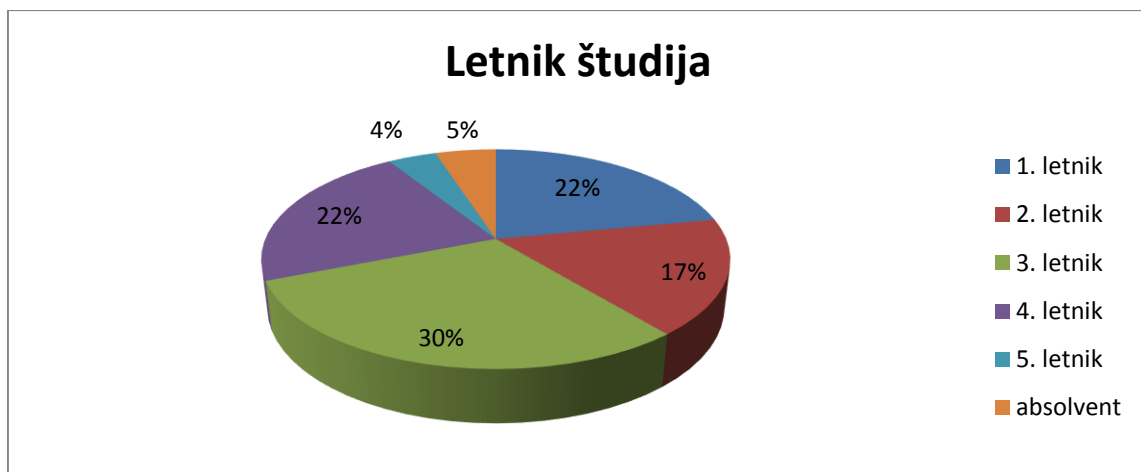
4.1. Splošni podatki o anketirancih

Grafikon 4.1: Spol anketirancev

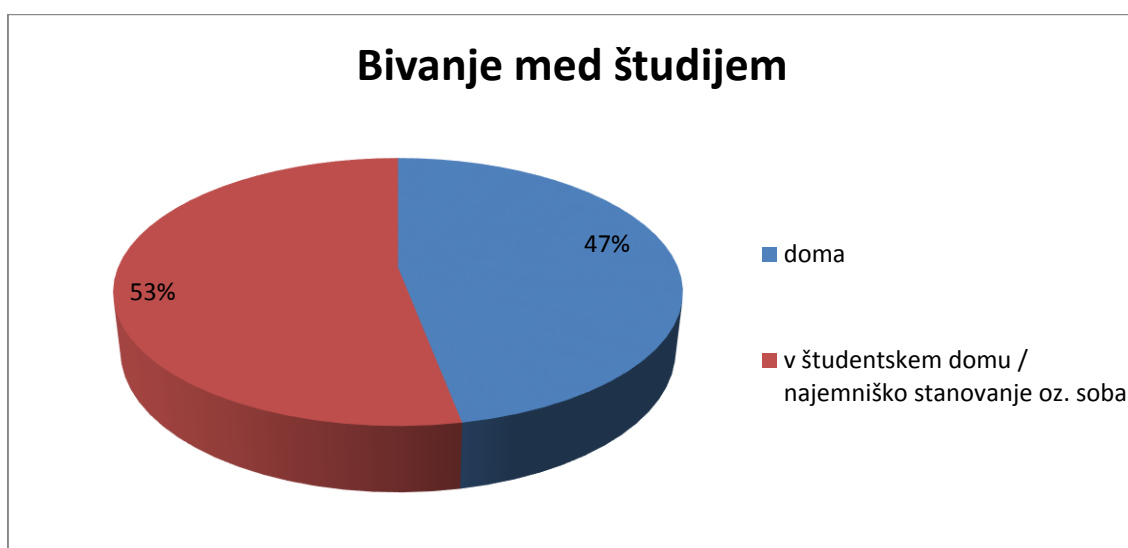
V raziskavi je sodelovalo 273 študentov, od tega je bilo 91 % žensk in 9 % moških. Na fakulteti za socialno delo po spolu prevladujejo ženske, kar je vidno iz rezultatov.

Grafikon 4.2: Letnik študija

Iz grafa 2 je razvidno, da je v anketi sodelovalo največ študentov iz 3. letnika (30 %). Z 22 % sledijo študenti iz 1. in 4. letnika. Nekoliko manj (17 %) je bilo študentov 2. letnika. Sodelovalo je tudi 5 % absolventov, najmanj vprašanih pa je bilo študentov podiplomskega študija, in sicer 4 %.

Grafikon 4.3: Bivanje med študijem

Na vprašanje, kje bivajo v času študija, jih je 53 % odgovorilo, da bivajo v študentskem domu/ najemniškem stanovanju oz. sobi, ter 47 %, da v času študija živijo doma.

4.2. Ekonomsko stanje

Grafikon 4.4: Ocenjevanje trenutne ekonomske situacije v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb, kot so hrana, stanovanje in oblačila

Študentov, ki svojo ekonomsko situacijo ocenjujejo kot zelo slabo, je izmed vseh vprašanih 2 %, nekoliko več (17 %) je tistih, ki so mnenja, da je njihova situacija slaba. Več kot polovica (53%) vseh anketiranih pa je ekonomsko situacijo ocenila kot dobro. Skoraj četrtina (23 %) pravi, da je njihova ekonomska situacija zelo dobra, 5 % pa jih meni, da je odlična.

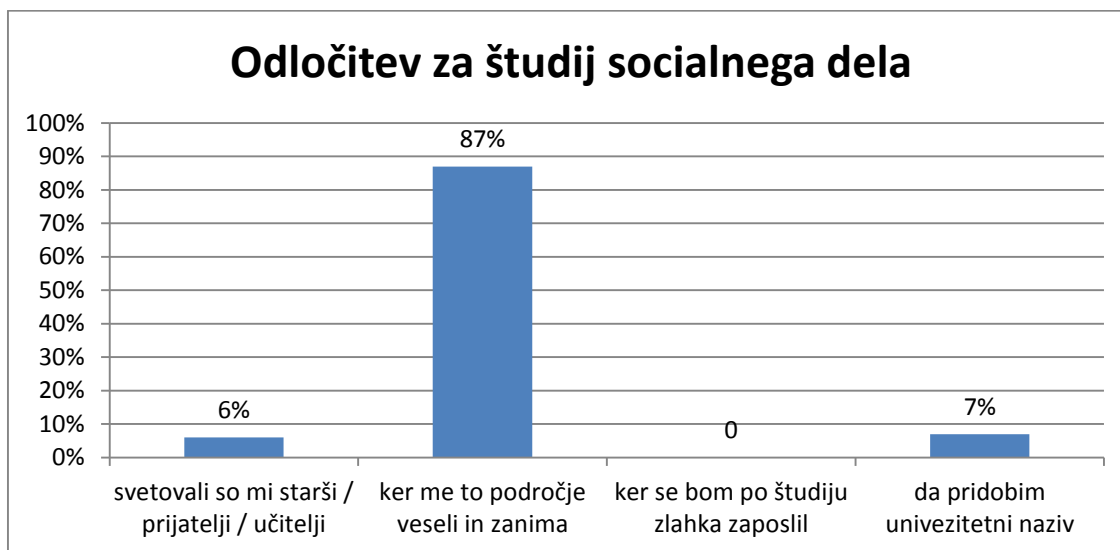
Grafikon 4.5: Najpomembnejši vir dohodkov za zadovoljevanje osnovnih potreb

Iz grafa je razvidno, da je kar 46 % študentov odgovorilo, da so njihov glavni vir dohodka starši ali skrbniki, 28 % študentov se preživlja s študentskim delom, 20-im % je vir dohodkov štipendija, 6 % študentov pa je pod kategorijo 'drugo' navedlo kot vir dohodkov pokojnino po starših, denar od partnerja, najemne pogodbe.

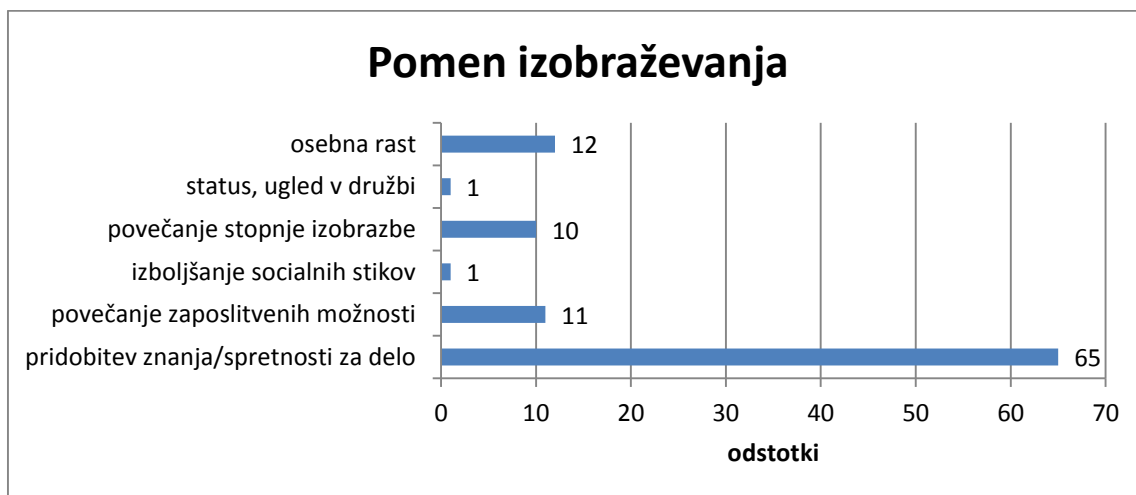
4.3. Izobraževanje

Grafikon 4.6: Odločitev za študij socialnega dela

Študentov, ki so si študij socialnega dela izbrali zato, ker jih to področje veseli in zanima, je bilo 87 % izmed vseh vprašanih, 7 % jih je študij vpisalo zato, da pridobijo univerzitetni naziv, šestim odstotkom študentov pa so pri izbiri svetovali starši/prijatelji/učitelji. Nihče se pa ni za študij odločil zato, da bi se lažje zaposlil.

Grafikon 4.7: Pomen izobraževanja

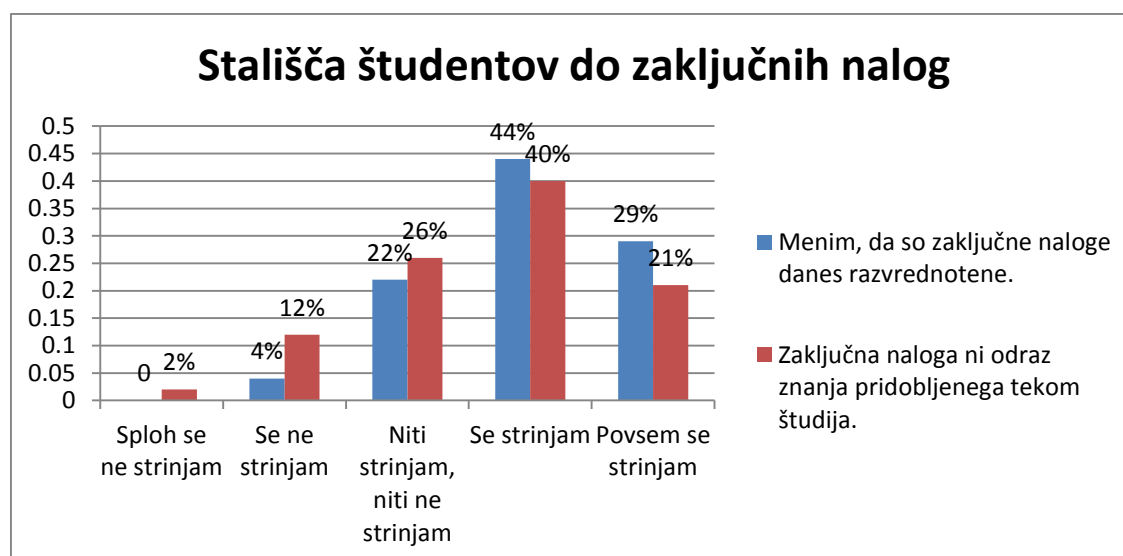

Na vprašanje 'Kaj vam pomeni izobraževanje?' je več kot polovica (65 %) anketiranih odgovorila, da je pomen izobraževanja v pridobitvi znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo za delo, 12-im % študentov izobraževanje pomeni osebno rast, 11 % jih

meni, da je pomen izobraževanja v povečanju zaposlitvenih možnosti, za 10 % študentov je izobraževanje pomembno zato, da si povečajo stopnjo izobrazbe, po en odstotek pa jih meni, da z izobraževanjem pridobijo status, ugled v družbi oz. vidijo pomen izobraževanja v povečanju socialnih stikov.

4.4. Zaključne naloge

Grafikon 4.8: Stališča študentov do zaključnih nalog

Anketiranci so morali na podlagi dveh trditev izraziti svoje mnenje z oceno od 1 (sploh se ne strinjam), 2 (se strinjam), 3 (niti se strinjam, niti se ne strinjam), 4 (se strinjam), 5 (povsem se strinjam). S prvo trditvijo, da so zaključne naloge danes razvrednotene, se povsem strinja 29 % študentov, 44 % se s trditvijo strinja, 22 % se niti strinja niti ne strinja, 4 % vprašanih se ne strinja s trditvijo. Z drugo trditvijo, da zaključna naloga ni odraz pridobljenega znanja, se povsem strinja 21 % vprašanih, 40 % študentov se z njo strinja, 26 % se niti strinja niti ne strinja, 12 % študentov se s trditvijo ne strinja, 2 % pa se sploh ne strinja.

Grafikon 4.9: Ste kdaj tekom študija pomislili, da bi nekomu plačali, da namesto vas napiše diplomsko/magistrsko nalogo?

Kar 74 % študentov v času študija ni pomislilo, da bi plačali drugi osebi, da v njihovem imenu napiše zaključno nalogo. 15 % vprašanih o tem sploh ne razmišlja, jih je pa bilo 11 % takih, ki je že pomislilo, da bi nekomu plačali za napisano nalogo.

Grafikon 4.10: Če bi imeli vse možnosti in zagotovilo, da nihče nikoli ne bi izvedel, da ste nekomu plačali, da vam napiše diplomo/magistrsko, bi to storili?

Kljub zagotovitvi, da nikoli ne bi nihče izvedel o tem, več kot polovica vseh vprašanih (69 %) ne bi drugi osebi plačala, da jim napiše diplomo ali magistrsko nalogo. 23 % študentov bi mogoče plačalo za omenjeno uslugo, medtem ko bi se jih 8 % za to možnost odločilo – in bi tako plačali za izdelavo diplomske/magistrske naloge drugi osebi.

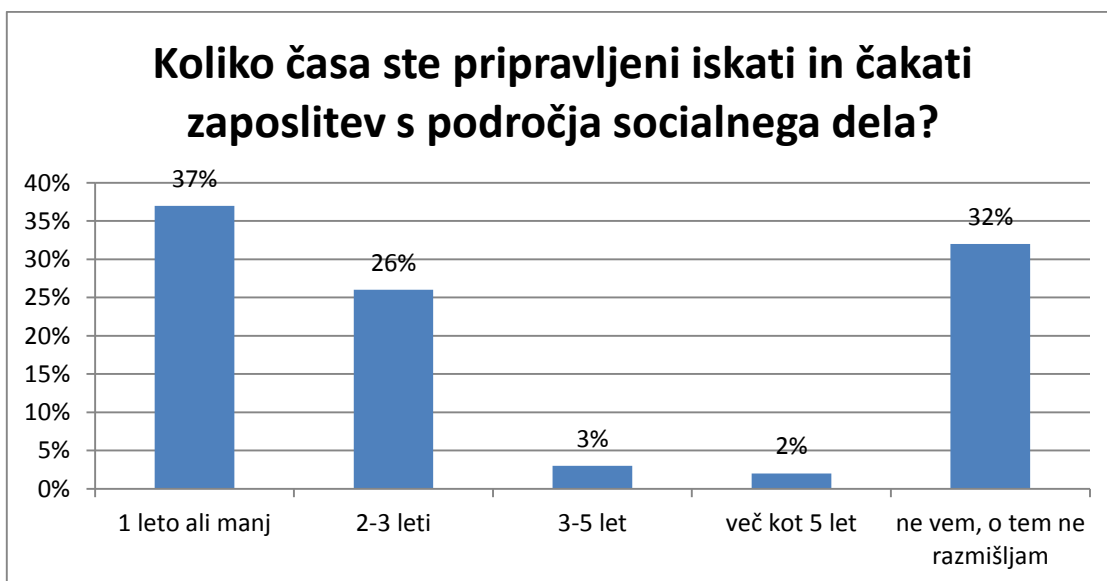
4.5. Načrti po zaključku študija

Grafikon 4.11: Razmišljanje o zaposlitvenih možnostih po koncu študija

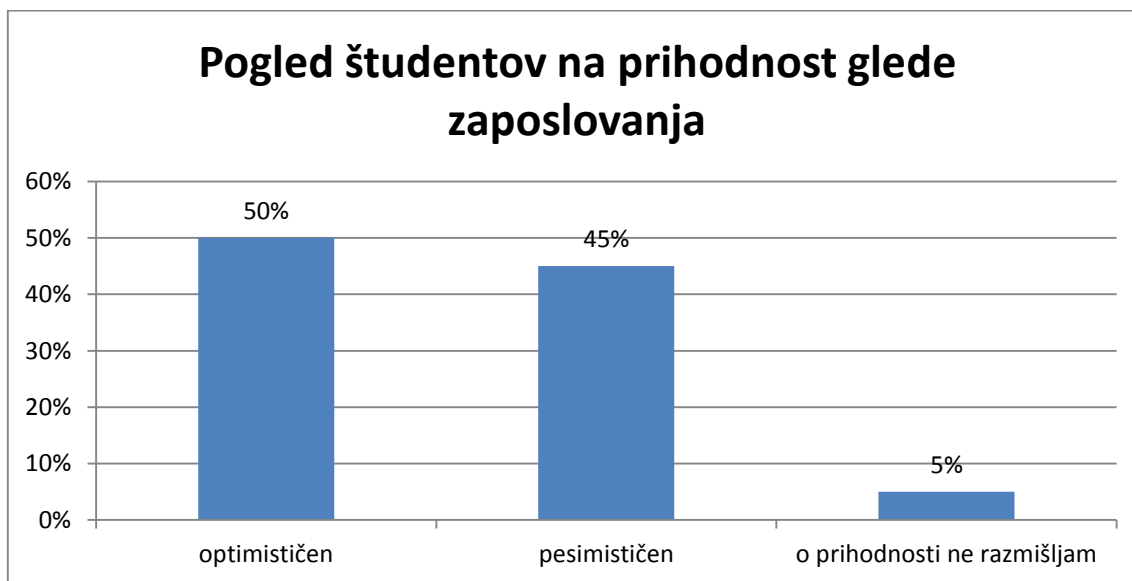
Velika večina (90 %) vseh vprašanih razmišlja o zaposlitvenih možnostih po koncu študija, 8 % je takih, ki ne vedo čisto točno, kaj oz. kam po študiju, zgolj 2 % pa jih o tem sploh ne razmišlja.

Grafikon 4.12: Čas pripravljenosti iskanja in čakanja zaposlitve na področju socialnega dela

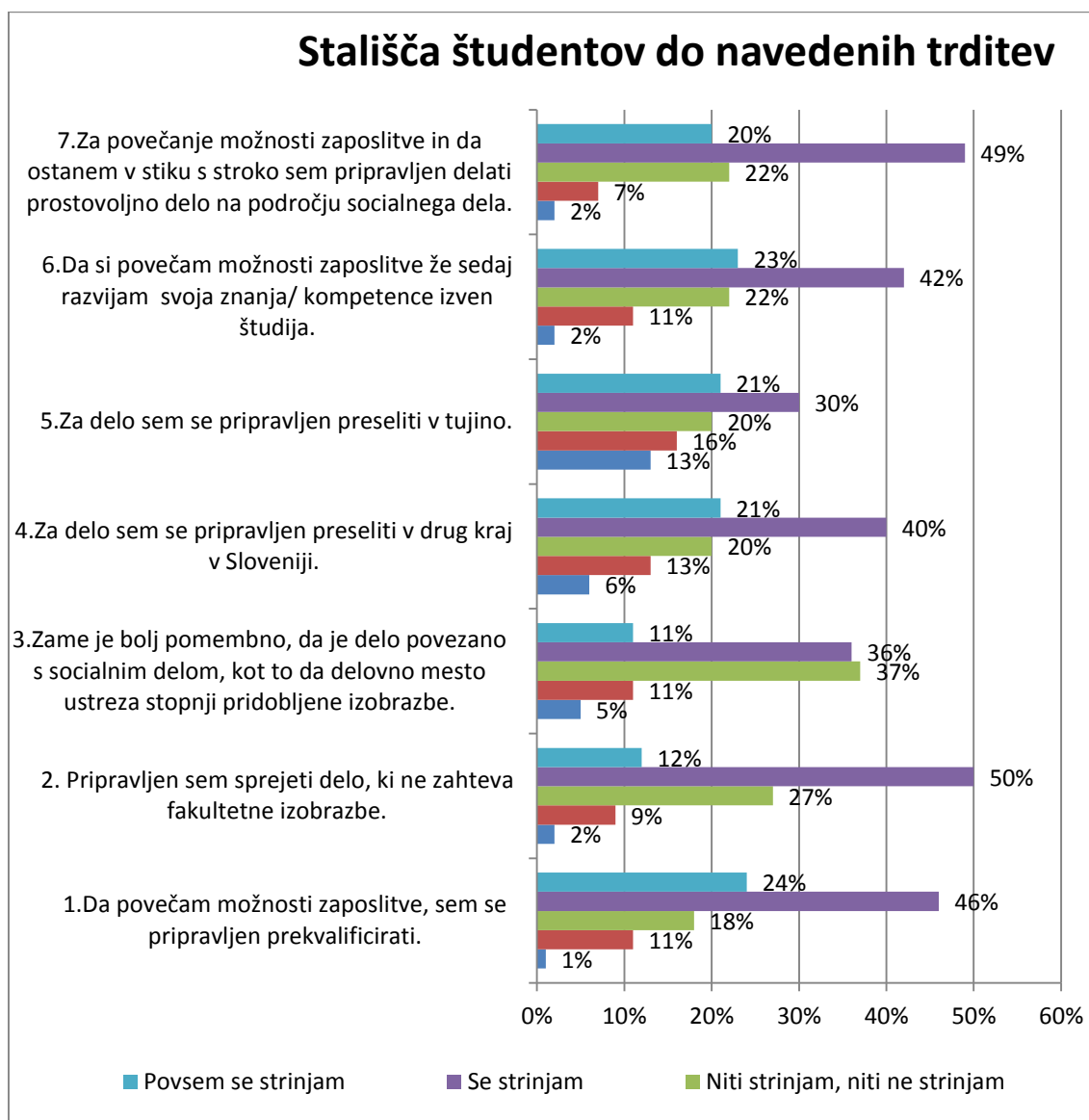
Delež študentov, ki bi na delo s področja stroke čakali in ga iskali eno leto ali manj, znaša 37 %, manj kot tretjina (26 %) je teh, ki so pripravljeni iskati delo 2–3 leta, nizek je odstotek študentov, ki bi delo v stroki iskali 3–5 let, še manj (2 %) je teh, ki bi bili pripravljeni zaposlitev v stroki iskat več kot 5 let. Je pa zanimiv podatek, da jih kar 32 % o tej temi sploh ne razmišlja.

Grafikon 4.13: Pogled na prihodnost glede zaposlovanja

Pri vprašanju ‘Kakšen je vaš pogled na prihodnost zaposlovanja?’ je polovica takih, katerih pogled je optimističen, 45 % študentov je odgovorilo, da na prihodnost zaposlovanja gledajo pesimistično, 5 % vseh vprašanih pa o prihodnosti sploh ne razmišlja.

Grafikon 4.14: Stališča študentov do navedenih trditev

Iz grafa je razvidno, da se je več kot tretjina vseh vprašanih študentov pripravljena prekvalificirati, polovica jih je pripravljena sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe, prav tako tretjina meni, da je bolj kot stopnja izobrazbe pomembna povezava zaposlitve s socialnim delom, polovica se je pripravljena za delo seliti po Sloveniji, polovica bi se za delo preselila v tujino, več kot polovica študentov že sedaj razvija in nadgrajuje znanja in kompetence izven študija. Skoraj 70 % pa jih je pripravljenih delati prostovoljno delo samo zato, da ostanejo v stiku s socialnim delom in si tudi na ta način povečajo možnosti zaposlitve.

4.6. Preverjanje hipotez

Tabela 4.2: Opisna statistika in koeficienti asimetričnosti ter sploščenosti za trditve po Likertovi lestvici strinjanja

Trditev	N	min	max	Mdn	M	SD	As	Spl
<i>Da povečam možnosti zaposlitve, sem se pripravljen prekvalificirati.</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,81	0,96	-,654	-,118
<i>Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,60	0,89	-,627	,300
<i>Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to, da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.</i>	261	1,00	5,00	3,00	3,35	1,00	-,417	-,060
<i>Za delo sem se pripravljen preseliti v drug kraj v Sloveniji.</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,59	1,13	-,647	-,326
<i>Za delo sem se pripravljen preseliti v tujino.</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,31	1,32	-,365	-1,015
<i>Da si povečam možnosti zaposlitve, že sedaj razvijam, nadgrajujem svoja znanja/kompetence IZVEN študija (npr.: prostovoljstvo, tečaji tujih jezikov, računalništva ...)</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,73	1,01	-,615	-,158
<i>Za povečanje možnosti zaposlitve in da ostanem v stiku s stroko, sem pripravljen delati prostovoljno delo na področju socialnega dela.</i>	261	1,00	5,00	4,00	3,76	0,93	-,754	,524
<i>Zaključna naloga (diplomska/magistrska) ni odraz znanja, pridobljenega tekom študija.</i>	258	1,00	5,00	4,00	3,66	1,00	-,456	-,388

<i>Menim, da so zaključne naloge (diplomska/magistrska) danes razvrednotene.</i>	258	1,00	5,00	4,00	3,97	0,85	-,515	-,146
<i>Kako ocenjujete svojo trenutno ekonomsko situacijo v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb, kot so hrana, stanovanje, oblačila?</i>	256	1,00	5,00	3,00	3,13	0,81	,153	,196

Opombe: *N* – število anketiranih, *min/max* – najmanjša/največja vrednost v vzorcu, *Mdn* – mediana, *M* – aritmetična sredina, *SD* – standardni odklon, *As* – koeficient asimetričnosti porazdelitve, *Spl* – koeficient sploščenosti porazdelitve.

H1: Študentje, katerih najpomembnejši vir preživetja je študentsko delo, so pripravljeni sprejeti nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe.

Za preverjanje prve hipoteze sem izbrala analizo variance, saj z rezultati tovrstne analize preverimo, ali prihaja do statistično pomembnih razlik med tremi ali več skupinami oseb v povprečnih ocenah strinjanja s trditvijo na vprašalniku. V konkretnem primeru me zanimajo razlike v povprečnih odgovorih med tremi različnimi skupinami študentov na dve anketni trditvi, ki nakazujeta pripravljenost študentov za sprejetje delovnega mesta, ki ne ustreza njihovi univerzitetni izobrazbi (tj. trditev »*Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.*« ter trditev »*Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to, da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.*«). Različne skupine študentov sem oblikovala na podlagi njihovega poglavitnega vira dohodkov v trenutnem obdobju; (1) preživljanje s študentskim delom, (2) preživljanje s štipendijo ter (3) pomoč staršev oz. skrbnikov. Ker so se odgovori porazdeljevali statistično pomembno različno od normalne porazdelitve, sem izvedla neparametrično različico analize variance, tj. Kruskal-Wallisov test. V nadaljevanju so prikazani dobljeni rezultati.

Tabela 4.3: Opisna statistika ter rezultati Kruskal-Wallisovega testa za preverjanje razlik v pripravljenosti za nadaljnjo zaposlitev glede na poglavitni vir dohodka študentov

Trditev	Vir dohodka	<i>Mdn</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>povpr. rang</i>	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.	študentsko delo	4,00	3,79	0,85	136,77	6,178	2	,046
	štipendija	4,00	3,51	0,88	114,63			
	starši/skrbniki	4,00	3,50	0,88	114,13			
Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to, da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.	študentsko delo	3,00	3,26	1,02	117,33	,334	2	,846
	štipendija	3,00	3,35	0,99	121,46			
	starši/skrbniki	3,00	3,36	1,03	123,04			

Opombe: *Mdn* – mediana, *M* – aritmetična sredina, *SD* – standardni odklon, χ^2 – testna statistika, *df* – stopnje svobode, *p* – statistična pomembnost.

Kot je razvidno iz tabele 3, so študentje, ki se preživljajo s študentskim delom, v povprečju podajali nekoliko višje ocene strinjanja na prvo trditev, medtem ko je bila ocena strinjanja pri študentih, ki se preživljajo s štipendijo ali s pomočjo staršev oz. skrbnikov, povprečna. Razlika v povprečnih rangih odgovorov je med tremi skupinami statistično pomembna na ravni tveganja 5 %, na podlagi česar lahko sklepam, da so študentje, katerih poglavitni vir dohodka je v času študija študentsko delo, v večji meri pripravljeni sprejeti delo, ki ne zahteva univerzitetne ravni izobrazbe. V okviru druge trditve rezultati niso pokazali statistično pomembnih razlik. Vsem študentom je, ne glede na poglavitni vir dohodka v času študija, razmeroma pomembneje, da se zaposlitev povezuje s področjem socialnega dela, kot pa, da ustreza univerzitetni ravni izobrazbe. Alternativno hipotezo lahko na podlagi dobljenih podatkov sprejemem.

H2: Tretji in četrsti letniki so pomislili, da bi nekomu plačali, da v njihovem imenu napiše zaključno nalogo.

Iz celotnega vzorca študentov sem izvzela študente tretjih in četrth letnikov. S pomočjo hi-kvadrat testa enakomerne porazdelitve sem preverila, ali so študentje tretjih in četrth letnikov podali enake ali statistično različne deleže odgovorov na vprašanji »Ste kdaj tekom študija pomislili, da bi nekomu plačali, da namesto vas napiše diplomsko/magistrsko nalogo?« in »Če bi imeli vse možnosti in zagotovilo, da nihče nikoli ne bi izvedel, da ste nekomu plačali, da vam napiše diplomo, bi to storili?«. V nadaljevanju predstavljam dobljene rezultate.

Tabela 4.4: Deleži posameznih odgovorov ter rezultati hi-kvadrat testa enakomerne porazdelitve

Vprašanje	Odgovor	<i>f</i>	<i>f</i> (%)	<i>f</i> *	<i>f</i> (%)**	<i>df</i>	χ^2	<i>p</i>
Ste kdaj tekom študija pomislili, da bi nekomu plačali, da namesto vas napiše diplomsko/magistrsko nalogo?	da	17	12,5	45,3	33,31	2	88,603	0,001
	ne	97	71,32	45,3	33,31			
	o tem nisem razmišljal/a	22	16,18	45,3	33,31			
Če bi imeli vse možnosti in zagotovilo, da nihče nikoli ne bi izvedel, da ste nekomu plačali, da vam napiše diplomo, bi to storili?	da	12	8,82	45,3	33,31	2	84,809	0,001
	mogoče	29	21,32	45,3	33,31			
	ne	95	69,85	45,3	33,31			

Opombe: *f** – pričakovana frekvenca, *f* (%)** – pričakovani delež, *f* – frekvenca, *f* (%) – delež, χ^2 – testna statistika, *df* – stopnje svobode, *p* – statistična pomembnost.

Iz tabele 4 razberemo, da je večina študentov tretjih in četrth letnikov podala odgovor »ne« na obe postavljeni vprašanji glede plačila nekomu drugemu za pisanje diplomskega/magistrskega dela. Ta delež je statistično pomemben, kar pomeni, da večina študentov zaključnih letnikov te možnosti nima v svojih načrtih. Le manjšina študentov višjih letnikov priznava, da je na to možnost pomislila oz. da bi to storili. Glede na dobljene rezultate in glede na samo tematiko postavljenega vprašanja najverjetneje na tem mestu obstaja tudi določena verjetnost podajanja socialno zaželenih odgovorov. Alternativno hipotezo tako ovržem.

H3: Tisti študentje, ki bi sprejeli nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe, so nezadovoljni s svojim trenutnim materialnim stanjem.

Zanimalo me je, ali med študenti prihaja do pomembnih razlik v pripravljenosti sprejetja zaposlitve na nižjem izobrazbenem delovnem mestu glede na zadovoljstvo s trenutnim materialnim stanjem. V ta namen sem oblikovala dve skupini študentov, tj. tiste, ki svoje trenutno finančno stanje ocenjujejo kot slabše, in tiste, ki ga ocenjujejo kot dobrega. Skupini študentov sem oblikovala na podlagi odgovorov na vprašanje »Kako ocenjujete svojo trenutno ekonomsko situacijo v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb, kot so hrana, stanovanje, oblačila?«, pri čemer sem v skupino študentov, ki svoje trenutno ekonomsko stanje prepoznavajo kot slabše, uvrstila študente, ki so podali ocene strinjanja od 1–2 (*zelo slabo* ali *slabo*), v drugo skupino pa tiste, ki so podali oceni strinjanja 4 ali 5 (*dobro*, *zelo dobro* in *odlično*). V nadaljevanju sem s pomočjo neparametričnega t-testa za neodvisne vzorce (tj. Mann-Whitneyjev test) preučila, ali med skupinama študentov prihaja do statistično pomembnih razlik v odgovoru na trditvi »Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.« in »Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to, da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.« Dobljeni rezultati so predstavljeni v tabeli 5.

Tabela 4.5: Rezultati neparametričnega t-testa za preverjanje razlik med skupinama študentov glede na njihovo trenutno ekonomsko situacijo

Trditev	Trenutno ekonomsko stanje	<i>n</i>	<i>Mdn</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>povpr. rang</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
<i>Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.</i>	slabše	48	4,00	3,71	0,77	136,98	4585,000	-	0,953
	dobro	208	4,00	3,56	0,91	126,54			
<i>Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to, da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.</i>	slabše	48	4,00	3,46	1,05	137,04	4582,000	-	0,933
	dobro	208	3,00	3,33	0,99	126,53			

Opombe: *n* – število anketiranih, *Mdn* – mediana, *M* – aritmetična sredina, *SD* – standardni odklon, *U/Z* – testna statistika, *p* – statistična pomembnost.

Iz tabele 5 lahko razberemo, da je skupina študentov, ki svoje trenutno materialno stanje ocenjujejo kot slabše, podajala nekoliko nižje povprečne odgovore na zastavljeni vprašanji glede sprejetja delovnega mesta, ki ne ustreza njihovi univerzitetni izobrazbi. Medtem so študentje, ki svoj trenutni materialni položaj ocenjujejo kot dober, podajali nekoliko višje povprečne odgovore. Omenjena razlika med povprečjema obeh skupin ni statistično pomembna, kar nakazuje, da so vsi študentje, ne glede na trenutni materialni položaj, razmeroma pripravljeni sprejeti delovno mesto z nižjo zahtevano izobrazbeno ravno. Alternativne hipoteze na podlagi rezultatov ne morem sprejeti, zato jo ovržem.

H4: Obstaja pozitivna povezava med željo študentov za delo v socialni stroki in časom iskanja dela v stroki, medtem ko je čas čakanja in iskanja dela v stroki negativno povezan s pripravljenostjo za prekvalifikacijo.

Preverila sem, ali obstaja pomembna povezanost med željami študentov za delo na področju socialnega dela ter časom iskanja ustreznega strokovnega dela. Kot je razvidno iz postavljene hipoteze, sem predvidevala, da so tisti študentje, ki si želijo zaposlitve v svoji stroki, pripravljeni nameniti več časa iskanju primerne službe ter bodo obenem težje sprejemali prekvalifikacijo kot možno rešitev. Zaradi neparametrično porazdeljenih podatkov sem izračunala Spearmanov koeficient korelacije. V tabeli 4 so prikazani dobljeni rezultati korelacijske analize.

Tabela 4.6: Spearmanov koeficient korelacije in njegova statistična pomembnost

Trditve	Parameter	<i>Čas pripravljenosti za čakanje in iskanje zaposlitve s področja socialnega dela.</i>
<i>Da povečam možnosti zaposlitve, sem se pripravljen prekvalificirati.</i>	<i>ρ</i>	-0,109
	<i>p</i>	0,039
	<i>N</i>	260
<i>Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.</i>	<i>ρ</i>	0,128
	<i>p</i>	,018
	<i>N</i>	260
<i>Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot da to delovno mesto ustreza moji stopnji pridobljene izobrazbe.</i>	<i>ρ</i>	0,095
	<i>p</i>	0,125
	<i>N</i>	260
<i>Za povečanje možnosti zaposlitve in da ostanem v stiku s stroko, sem pripravljen delati prostovoljno na področju socialnega dela.</i>	<i>ρ</i>	0,113
	<i>p</i>	0,034
	<i>N</i>	260

Opombe: N – število anketiranih, ρ – Spearmanov koeficient korelacije,
 p – statistična pomembnost.

Kot lahko razberemo iz tabele 6, se ocenjeni čas čakanja na ustrezno strokovno zaposlitev pri študentih v nizki meri povezuje s pripravljenostjo za prekvalifikacijo, s pripravljenostjo sprejeti delo nižje izobrazbene stopnje ter s pripravljenostjo za prostovoljno delo na področju socialnega dela. Prva omenjena povezava, tj. med časom iskanja ali čakanja na ustrezno zaposlitev ter pripravljenostjo za prekvalifikacijo, je negativna, šibka in statistično pomembna, kar pomeni, da bolj kot so študentje pripravljeni čakati na ustrezno zaposlitev, manj so se pripravljeni prekvalificirati, ter obratno. Nadalje sta povezavi med časom čakanja na ustrezno zaposlitev ter pripravljenostjo sprejeti delo na nižji izobrazbeni ravni oz. med časom čakanja na ustrezno zaposlitev in pripravljenostjo delati prostovoljno, šibki, a pozitivni in statistično pomembni. To pomeni, da so študentje, ki so pripravljeni dlje časa čakati na želeno delovno mesto, tudi bolj pripravljeni sprejeti nižje delovno mesto oz. so v večji meri pripravljeni delati prostovoljno (ter nasprotno). Vse omenjene povezave so statistično pomembne na ravni tveganja 5 %. Alternativno hipotezo na podlagi opisanih rezultatov deloma sprejmemo.

H5: Več kot polovica študentov socialnega dela se je za delo pripravljena preseliti v tujino.

Zanimalo me je, v kolikšni meri je med slovenskimi študenti socialnega dela prisotna pripravljenost za selitev v tujino zaradi tamkajšnjega dela. Študentje so na petstopenjski lestvici strinjanja ocenili, v kolikšni meri se strinjajo s trditvijo »*Za delo sem se pripravljen preseliti v tujino.*«. V nadaljevanju so prikazane frekvence ter deleži dobljenih odgovorov. Razlike med deleži posamezne stopnje strinjanja sem preverila s pomočjo hi-kvadrat testa za enakomerno porazdelitev.

Tabela 4.7: Rezultati hi-kvadrat testa za enakomerno porazdelitev

Trditev	Odgovor	<i>f</i>	<i>f (%)</i>	<i>f*</i>	<i>f (%)*</i>	<i>df</i>	χ^2	<i>p</i>
<i>Za delo sem se pripravljen preseliti v tujino.</i>	Sploh se ne strinjam.	34	13,03	52,20	20,00	4	21,778	0,001
	Se ne strinjam.	41	15,72	52,20	20,00			
	Niti-niti.	52	19,93	52,20	20,00			
	Se strinjam	78	29,86	52,20	20,00			
	Povsem se strinjam.	56	21,46	52,20	20,00			

Opombe. f^* – pričakovana frekvenca, $f(\%)^{**}$ – pričakovani delež, f – frekvenca, $f(\%)$ – delež, χ^2 – testna statistika, df – stopnje svobode, p – statistična pomembnost.

Iz tabele 7 ugotovimo, da je med odgovori študentov prevladoval odgovor *se strinjam*; takšen odgovor je podala približno tretjina študentov. Nadalje sta prevladovala odgovora *povsem se strinjam* ter *niti se strinjam*, *niti se ne strinjam*. Najmanj študentov, približno desetina izmed njih, je podala odgovor, da se s trditvijo *sploh ne strinja*. Opisane razlike v deležih posameznih odgovorov so statistično pomembne na ravni tveganja 5 %. Skleпам lahko, da so se slovenski študentje socialnega dela za ustrezno delo pripravljeni preseliti v tujino. Alternativno hipotezo na podlagi opisanih rezultatov potrdim.

H6: Študenti, ki menijo, da so zaključne naloge razvrednotene, so se pripravljeni prekvalificirati.

V okviru zadnje hipoteze sem preverila, ali med študenti obstajajo pomembne razlike v pripravljenosti za prekvalifikacijo glede na njihova mnenja o razvrednotenju zaključnih nalog. Na podlagi trditve »Menim, da so zaključne naloge danes razvrednotene.« sem študente razvrstila v dve skupini; v prvo sem uvrstila tiste, ki se s to trditvijo niso strinjali ali se niso niti strinjali niti ne strinjali (ocena strinjanja od 1 do 3). V drugo skupino študentov sem uvrstila študente, ki so se s trditvijo strinjali ali povsem strinjali (ocena 4 ali 5). S pomočjo neparametričnega t-testa za neodvisne vzorce sem preverila, ali prihaja do statistično pomembnih razlik v povprečnih odgovorih na trditev »Da povečam možnosti zaposlitve, sem se pripravljen prekvalificirati.«. V nadaljevanju so predstavljeni dobljeni rezultati.

Tabela 4.8: Rezultati neparametričnega t-testa za preverjanje razlik glede na stališče o razvrednotenju zaključnih nalog

Trditev	Stališče	<i>n</i>	<i>Mdn</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>povpr. rang</i>	<i>U</i>	<i>Z</i>	<i>p</i>
Da povečam možnosti zaposlitve, sem se pripravljena prekvalificirati.	magistrske naloge niso razvrednotene	70	4,00	3,71	,90	120,54	5953,000	-1,254	,210
	magistrske naloge so razvrednotene	188	4,00	3,86	,97	132,84			

Opombe: *n* – število anketiranih, *Mdn* – mediana, *M* – aritmetična sredina, *SD* – standardni odklon, *U/Z* – testna statistika, *p* – statistična pomembnost.

Kot lahko ugotovimo iz tabele 8, je večina študentov (*n* = 188) menila, da so zaključne naloge dandanes razvrednotene. Med skupinama študentov sicer ne prihaja do pomembnih razlik v povprečnih rangih odgovorov na postavljeno trditev. Študentje iz obeh skupin, ne glede na njihovo stališče o vrednosti magistrskih/diplomskih del, so se v povprečju pripravljene prekvalificirati. Alternativne hipoteze na podlagi dobljenih rezultatov ne morem sprejeti.

5. RAZPRAVA

Z empiričnim delom sem želela raziskati, kakšen je pogled študentov Fakultete za socialno delo v Ljubljani na izobraževanje, kakšen je njihov odnos do končnih nalog in kakšni so njihovi načrti glede zaposlovanja in ustvarjanja kariere. V anketi so prevladovali ženske (91 %), kar je pričakovano, saj je na fakulteti večji delež žensk. Na sodelovanje v raziskavi se je odzvalo največ študentov iz tretjega letnika, in sicer kar tretjina vseh vprašanih. Najmanj pa je bilo odziva s strani podiplomskih študentov in pa absolventov. Pri sklopu vprašanj, povezanih z ekonomskim stanjem, polovica vseh ocenjuje svojo ekonomsko situacijo v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb, kot so hrana, oblačila in stanovanje, kot dobro. Študentje kot glavni vir dohodka navajajo svoje starše/skrbnike, slaba tretjina si sredstva za preživljanje zagotavlja s študentskim delom, petina njih pa s štipendijami.

Iz vprašanj, ki so se navezovala na izobraževanje je razvidno, da so se študentje (87 %) za študij iz smeri socialnega dela odločili, ker jih to področje veseli. Pomen izobraževanja vidijo v pridobitvi znanja in spretnosti za delo. Nihče pa se ni odločil za študij socialnega dela, ker bi s tem lažje pridobil zaposlitev. Sklepam lahko, da se študentje zavedajo, da samo izobrazba ni dovolj za zaposlitev.

Zanimalo me je, kakšna so stališča vprašanih do zaključnih nalog. Več kot štirideset odstotkov se jih strinja s trditvijo, da so zaključne naloge danes razvrednotene, ter s trditvijo, da zaključna naloga ni odraz znanja, pridobljenega tekom študija. Kljub raznim aferam, povezanih s kupljenimi diplomami in ki se pojavljajo v medijih, kar 74 % vseh vprašanih študentov ni nikoli pomislilo, da bi plačali tretji osebi, da v njihovem imenu napiše diplomsko oz. magistrsko nalogo. Eni od možnih sklepov, da je rezultat tak, so lahko ravno medijska izpostavljenost in kazni, ki so zagrožene za tovrstna dejanja. Tudi, če bi študenti imeli zagotovilo, da nihče ne izve, da diplome niso pisali sami, se jih več kot polovica ne bi odločila za to možnost. Preseneča pa podatek, da bi skoraj desetina vprašanih to možnost izkoristila. Velika ponudba študijskih programov, dostopnost, plačljiv študij in zasebne fakultete dajejo občutek, da je izobrazbo mogoče kupiti. Četudi je to res – in je denar postal pomembnejša vrednota od znanja –, pa še vedno ni mogoče kupiti znanja. Imeti »papir« oz. formalno potrdilo še ne pomeni, da si sposoben in konkurenčen.

Spraševala sem tudi po njihovih načrtih po zaključku študija. 90 % jih razmišlja o prihodnosti in zaposlitvenih možnostih. Na vprašanje, koliko dolgo so pripravljeni čakati na delo s področja socialnega dela, jih skoraj štirideset odstotkov meni, da ne več, kot leto dni. Slaba tretjina njih bi delo iskali 2–3 leta. Je pa več kot 30 % študentov, ki o tem sploh ne razmišlja. Predpostavljam, da so to večinoma nižji letniki. Polovica študentov pa kljub trenutni situaciji (brezposelnost mladih, težave s pripravništvu) optimistično zre v prihodnost glede zaposlovanja. Med anketiranci jih ima slaba polovica pesimističen pogled, preostali pa o prihodnosti raje ne razmišljajo. Pričakovala sem, da bodo rezultati pokazali, da imajo študentje pretežno negativen pogled. Skleпам, lahko da so bolj optimistični ravno zaradi tega, ker se je v času anketiranja veliko delalo na področju pripravnštva iz socialnega varstva. In so bili študentje posledično optimisti, kaj se bo razvilo iz danih obljub države.

V sklopu vprašanj, kjer so morali izraziti svoje strinjanje oz. nestrinjanje do navedenih trditev, ki so se navezovala na zaposlitev, sem dobila sledeče rezultate: tretjina vprašanih se je pripravljena prekvalificirati, da si poveča zaposlitvene možnosti, polovica bi jih sprejela delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe, tretjina meni, da je povezanost dela s socialnim delom pomembnejša od tega, da se zaposlitev ujema z doseženo stopnjo izobrazbe. Preselitev v drug kraj po Sloveniji z namenom opravljanja dela polovici ne predstavlja težave, prav tako ne selitev v tujino, saj bi se za to možnost odločilo več kot petdeset odstotkov vprašanih. Svoje sposobnosti in kompetence v praksi (izven študija) razvija polovica anketirancev. Pri tem velja poudariti, da študentje niso imeli v mislih praktičnega usposabljanja v sklopu študija, kar posebej pozitivno in ugodno vpliva na bodočo zaposlitev. Zanimiv je rezultat, da jih je 70 % pripravljenih delati prostovoljno delo, da tako ohranijo stik s stroko. Slednje gre pripisati dejstvu, da so se za študij odločili, ker jih to področje zanima.

Postavila sem šest hipotez. S pomočjo analize podatkov sem jih preverila in ugotovila sledeče:

S hipotezo H1 sem predpostavila, da so študentje, katerih najpomembnejši vir preživetja je študentsko delo, pripravljeni sprejeti nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe. Predpostavka izhaja iz tega, da se študentje, ki so že na trgu dela, zavedajo zaposlitvene situacije in so zato pripravljeni delati na delovnem mestu, kjer je zahtevana nižja izobrazba. Študentje, ki se preživljajo s študentskim delom, so se v povprečju bolj strinjali s trditvijo, da so pripravljeni sprejeti delo, ki ne zahteva dosežene izobrazbe. Hipotezo na podlagi analize potrdim.

Nadalje sem pri hipotezi H2 predpostavila, da so študenti tretjega in četrtega letnika pomislili, da bi nekemu plačali, da v njihovem imenu napiše zaključno nalogo. Analiza je pokazala, da študentje ne razmišljajo o tej možnosti. Večina je odgovorila, da te možnosti ne bi izkoristili, kar gre morda pripisati dejstvu, da je to zaželen odgovor. Hkrati tak odgovor izhaja tudi iz razloga, ker javnost obsoja tovrstna dejanja. Povedano drugače, odgovor »ne« je družbeno bolj sprejemljiv, sploh za študente, ki so se za študij odločili, ker jih to delo veseli. V času anketiranja je bilo tudi veliko medijskega linča in afer glede kupovanja diplom, kar je morda neposredno vplivalo na mnenje anketirancev. Hipotezo tako zavrnem.

Pri hipotezi H3 sem predpostavila, da so študentje, ki bi sprejeli nižje delovno mesto od dosežene izobrazbe, nezadovoljni s svojim trenutnim materialnim stanjem. Analiza je pokazala, da so študentje ne glede na ekonomski položaj pripravljeni sprejeti delovno mesto, ki zahteva nižjo raven izobrazbe. Hipotezo zavrnem. Predpostavljam, da se študenti zavedajo, kakšne so zaposlitvene možnosti na trgu in so pripravljeni zasedati delovna mesta, ki ne ustrezajo njihovi univerzitetni izobrazbi.

Hipoteza H4 predpostavlja, da obstaja pozitivna povezava med željo študentov za delo v socialni stroki in časom iskanja dela v stroki, medtem ko je čas čakanja in iskanja dela v stroki negativno povezan s pripravljenostjo za prekvalifikacijo. Rezultati so pokazali, da bolj kot so študentje pripravljeni čakati na ustrezno zaposlitev, manj so se pripravljeni prekvalificirati, ter obratno. Medtem pa so študentje, ki so pripravljeni dlje časa čakati na želeno delovno mesto, tudi bolj pripravljeni sprejeti nižje delovno mesto oz. so v večji meri pripravljeni delati prostovoljno. Povezava med časom iskanja dela in pripravljenostjo prekvalifikacije je bila negativna, pozitivna pa je bila povezava med časom iskanja in pripravljenostjo sprejeti nižje delovno mesto oz. delati prostovoljno. Hipotezo deloma sprejemem, deloma pa ovržem.

Pri hipotezi H5 sem predpostavila, da se je več kot polovica študentov socialnega dela za delo pripravljena preseliti v tujino. Hipoteza se je izkazala za pravilno, tako da jo potrdim. Študenti vsekakor razmišljajo o tujini kot o priložnosti za zaposlitev. Stanje na našem trgu dela ni nič kaj obetavno za mlade. Denimo leta 2014 je bila 19,1-odstotna brezposelnost med mladimi v Sloveniji. Vse več mladih odhaja delo iskat v tujino in ta trend se le povečuje. Obstaja prepričanje, da bo v tujini boljše, in to je tisto, kar (jih) privlači. Mladi so danes tudi bolj mobilni, svet postaja s pomočjo tehnologije vse manjši in bolj dostopen. Menim, da imajo določen vpliv tudi mediji, ki kažejo zgodbe o uspehih Slovencev v tujini.

S hipotezo H6 sem preverila, ali so se študenti, ki menijo, da so zaključne naloge razvrednotene, pripravljeni prekvalificirati. Študenti so se ne glede na stališče do zaključnih nalog pripravljeni prekvalificirati. Zato hipotezo na podlagi analize zavržem. Pričakovala sem, da se tisti študenti, ki menijo, da naloge niso razvrednotene, ne bi bili pripravljeni prilagoditi in spremeniti poklica, pa temu ni tako; tudi slednji bi se zaradi zaposlitvene problematike poklicno prekvalificirali.

6. SKLEPI

Iz rezultatov in opravljene analize lahko sklepam naslednje:

- Študij socialnega dela študentje izberejo, ker jih to področje zanima in veseli.
- Nihče se ni vpisal na študij socialnega dela, ker se bo po študiju lažje zaposlil.
- Pomen izobraževanja je v pridobitvi znanja in spretnosti, ki jih potrebujejo za delo.
- Polovica anketirancev svoje trenutno materialno stanje ocenjuje kot dobro, skoraj dvajset odstotkov pa kot slabo.
- O zaposlitvenih možnostih po zaključku študija razmišlja 90 % anketiranih.
- Večina je mnenja, da so zaključne naloge razvrednotene.
- Več kot polovica jih meni, da zaključne naloge niso odraz pridobljenega znanja.
- Študentje v večini niso pomislili, da bi plačali tretji osebi, da v njihovem imenu napiše diplomsko/magistrsko nalogo.
- Možnosti, da jim nekdo drug napiše zaključno nalogo, večina ne bi izkoristila, kljub zagotovitvi, da se slednje nikoli ne bi izvedelo.
- Na zaposlitev iz socialnega dela jih je tretjina pripravljena čakati leto ali manj; tretjina pa o tem sploh ne razmišlja.
- Polovica vprašanih ima optimističen pogled glede zaposlovanja v prihodnje.
- Za povečanje zaposlitvenih možnosti so se študentje v veliki meri pripravljene prekvalificirati, seliti po Sloveniji in tudi iti v tujino.
- Študentje v večini svoje kompetence razvijajo izven študijskih obveznosti.
- Polovica jih je pripravljena opravljati prostovoljno delo, če to pomeni, da ohranijo stik s stroko in si povečajo konkurenčnost na trgu delu.
- Delo, ki ne ustreza doseženi stopnji izobrazbe, bi sprejela polovica vprašanih.
- Študentom je pomembnejše, da se zaposlitev povezuje s socialnim delom, kot pa, da ustreza stopnji dosežene izobrazbe.
- Ne glede na ekonomski položaj so študenti v veliki meri pripravljene sprejeti delovno mesto, ki zahteva nižjo izobrazbo.
- Študenti, ki so dlje časa pripravljene iskati oz. čakati na zaposlitev v socialnem delu, so bolj pripravljene sprejeti delovno mesto z nižjo izobrazbo, prav tako so pripravljene delati prostovoljno.

- Študenti so se pripravljene prekvalificirati ne glede na njihovo stališče do zaključnih nalog.
- Bolj kot so študentje pripravljene čakati na ustrezno zaposlitev, manj so se pripravljene prekvalificirati, in obratno.

7. PREDLOGI

Rezultati raziskave so pokazali, da študentje fakultete za socialno delo razmišljajo o zaposlitvenih načrtih v prihodnosti in se v večini zavedajo dejanskega stanja na trgu dela. Za povečanje možnosti zaposlitve so se pripravljani prilagoditi razmeram trga dela in zahtevam delodajalcev.

Na podlagi raziskave ugotavljam, da bi bilo potrebno uvesti v slovenski sistem izobraževanja in na trg dela kar nekaj sprememb. Študenti so izpostavili, da so na delo iz stroke pripravljeni čakati manj kot leto dni, pripravljeni so tudi spremeniti poklic. Smiselno bi bilo povezati vpise na fakultete s potrebami trga dela. Predvideti razmere v gospodarstvu v prihodnosti je težko, saj se ponudba in povpraševanje spreminjata. V večini se študentje odločajo za študij, ker jih določeno področje veseli in si želijo zaposlitve v stroki. Kar je prav, saj naj bo študij prosta izbira posameznega študenta. Vseeno pa menim, da je določenega kadra na trgu preveč in bi bilo potrebno razmisliti o omejitvi vpisov na fakultete oz. zaostriti kriterije ob vpisu. Tako bi na posamezne programe prišli tisti, ki si res želijo strokovnega znanja, ne pa tudi tisti, katerih cilj je zgolj »študirati« in dobiti diplomo. Izobraževalni sistem bi se moral bolj povezati z gospodarstvom. Nikakor s tem ne mislim, da so krivci za brezposelnost fakultete. Država je tista, ki naj bi sprejemala ukrepe, ki bi omogočali rast gospodarstva, in s tem reševala brezposelnost. Zanimiv primer je profil socialnega delavca. V prejšnjem družbenem sistemu je veljalo prepričanje, da če ni socialnih problemov, ni potrebe po socialnih delavcih. Potemtakem bi bilo danes glede na situacijo v državi, kjer se vse več ljudi v Sloveniji sooča z revščino (tudi zaposleni) in stiskami, ki jih prinese pomanjkanje, pričakovano, da bodo zaposlovali več socialnih delavcev, saj potrebe so. Zaradi določenih omejitev z zakonodajo pa je realnost drugačna. Še več, zaposlitev je vse manj. Profil socialnega delavca je denimo v gospodarstvu skoraj izginil. Redkokatero podjetje še ima zaposlenega socialnega delavca. Podobno se verjetno dogaja še s kakšnimi profili strokovnjakov. Iz tega lahko zaključim, da ima država veliko večjo odgovornost, kot pa fakultete ter posamezniki, ki se vpisujejo na študijske programe.

Reševanja brezposelnosti mladih ne vidim v razpisih, ki so namenjeni mladim, a jih hkrati diskriminirajo na podlagi starosti. Zadnje čase je vse več poudarka na ustvarjanju lastnih delovnih mest. Dejstvo je, da si vsi mladi ne želijo po lastni podjetniški poti.

Zadnje čase pa se v javnosti to predstavlja kot rešitev za brezposelnost. Država z razpisi spodbuja mlade na samostojno podjetniško pot. Opaziti je porast start-upov in podjetniških inkubatorjev. Zanimivo bi bilo raziskati, ali se izobrazba mladih usklajuje z dejavnostjo njihovega podjetja.

Praktično usposabljanje bi moralo biti obvezno na vseh dodiplomskih in podiplomskih ravneh izobraževanja, ne glede na smer. In ne samo v obsegu nekaj ur. Smisel praktičnega usposabljanja je, da študentje preizkusijo teoretična znanja v praksi in tako pridobivajo delovne izkušnje. Tu je predvsem pomembna vloga mentorja na praksi in medsebojno sodelovanje fakulteta–učna baza–študent.

Kot primer dobre prakse velja omeniti fakulteto za socialno delo, ki ima področje praktičnega izobraževanja zelo dobro urejeno in organizirano. Študentje so vključeni v praktično usposabljanje skozi celoten študij. Fakulteta vsako leto s sodelovanjem učnih baz razpiše prosta mesta za praktično usposabljanje. Pri izbiri učne baze imajo študenti prosto izbiro. Poleg prijavljenih učnih baz se lahko študentje po posvetu s koordinatorjem praktičnega usposabljanja tudi sami dogovorijo za učno bazo, ki morda ni prijavljena, a je ustrezna za pridobivanje praktičnih izkušenj. Obseg prakse in cilj praktičnega usposabljanja je odvisen od letnika študija.

Na fakulteti za socialno delo od leta 2007 deluje Center za praktični študij. Naloge centra so podpora učnemu procesu, povezovanje učnih vsebin, podpora mentorjem in študentom ter koordiniranje prakse. Cilj pa je razvijati stroko in izobraziti kompetentne diplomante socialnega dela. V centru sodelujejo vsi udeleženi, to so pedagoški delavci fakultete, mentorji na učnih bazah, predstavniki študentov in uporabnikov. Poleg prej omenjenih nalog je ena ključnih nalog centra vzpostavljanje mreže univerzitetnih učnih baz in mreže strokovnih mentorjev. Trenutno mreža sestoji iz 439-ih učnih baz z več kot 600-timi mentorji (Mesec 2015: 239).

Študijska praksa je prostor, kjer se študent predstavi bodočemu delodajalcu in razširi svojo mrežo poznanstev. Rezultati raziskave so pokazali, da študenti fakultete za socialno delo menijo, da so zaključne naloge razvrednotene in niso pokazatelj pridobljenega znanja. Zato sem mnenja, da je prav praksa prostor, kjer študentje lahko dobijo ideje za teme zaključnih nalog. Smiselno bi bilo, če bi bile teme nalog povezane s podjetjem/učno bazo. Tako bi naloge pridobile na vrednosti in uporabnosti.

Obsegi zaključnih nalog na študijskih programih na družboslovnih fakultetah Univerze v Ljubljani, primerljivih po trajanju, se med seboj zelo razlikujejo. Obsegi nalog se razlikujejo celo znotraj iste fakultete. Nekateri študijski programi nimajo zaključnih

nalog na prvi stopnji. Fakultete bi morale bolj približati oz. poenotiti obseg zaključnih nalog.

Pripravnništva se nikakor ne bi smela ukiniti. Institut pripravnništva je tisti element, ki pripravnika vpelje na trg dela. Mladi po končanem študiju potrebujejo priložnost, da se dokažejo, da se njihovo znanje uporabi in nadgradi. Na začetku karierne poti je dobrodošla podpora v smislu mentorstva. Tudi zato, ker večina mladih konča šolanje, dela pa ni zmožna opravljati samostojno in suvereno. Mladi imajo sveže znanje, zagnanost in ideje, mentorji pa imajo dolgoletne delovne izkušnje in potrebna znanja. Prihodnost je torej v sodelovanju generacij. Vsekakor pa pripravnništva ne bi smela biti volonterska, ampak plačana.

Za delodajalce so zelo pomembne delovne izkušnje. Teh mladim pogosto primanjkuje. Potrebno je krepiti neformalno izobraževanje, kjer si mladi lahko pridobijo veliko izkušenj. Mladi morajo iskati nova znanja, se udeleževati raznih delavnic, usposabljanj, tečajev, predavanj in se tako aktivno vključiti na trg dela. Neformalno znanje je pogosto podcenjeno, a skoraj tako pomembno, kot formalno. Mladi, ki se neformalno izobražujejo, imajo tudi večje možnosti, da vstopijo v stik z bodočimi delodajalci.

Mladi razmišljajo o prihodnosti in možnostih, ki jih imajo. Poglavitno je, da dobijo informacije glede zaposlovanja že med študijem, ne pa šele ob vstopu na trg dela. Tu imajo ključno vlog karierni svetovalci na fakultetah.

Rezultati so pokazali, da preselitve v tujino ali po Sloveniji študentom ne predstavljajo ovire. Mladi so pripravljeni doma pridobljeno znanje uporabljati tudi v tujini. Država bo mlade izobražence obdržala le, če bodo na voljo delovna mesta in možnosti za razvoj. Najpomembnejša vloga države je ustvarjanje pogojev za rast gospodarstva in s tem za ustvarjanje novih delovnih mest. Vlogo države vidim v tem, da motivira delodajalce z različnimi finančnimi spodbudami, davčnimi olajšavami in subvencijami. Prav tako bi morala država več kapitala nameniti spodbujanju podjetništva oz. mladim, ki želijo na samostojno podjetniško pot. Država mora tudi poskrbeti za plačana pripravnništva.

Predlog za nadaljnje raziskovanje bi bil raziskati, kolikšen je delež tistih, ki so zaključili študij socialnega dela po bolonjskem programu in dejansko delajo v stroki socialnega dela. Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko socialnih delavcev opravlja delo, ki ni povezano z njihovo izobrazbo, koliko se jih je odločilo za spremembo poklica (drug študij, prekvalifikacija ipd.) ter koliko jih je poiskalo delo v tujini.

8. UPORABLJENA LITERATURA

8.1. Literatura

- Belčič, F. (1993), *Kakšen program izobraževanja in usposabljanja ponuditi brezposelnim*, Zbornik Izobraževanje brezposelnih, Andragoški center, Ljubljana.
- Belčič, F. (2002), *Proces zaposlovanja kadrov*. Kranj: Moderna organizacija.
- Bevc, M. (1999), *Financiranje, učinkovitost in razvoj izobraževanja*. Radovljica: Didakta.
- Bradorfer, M., Braniselj, T. (2009), *Pripravnštvo za socialne delavce na področju socialnega varstva*. Diplomaska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Bušljeta, N. (ur.) (2009), *Slovenija v Evropski uniji*. Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje.
- Dragoš, S. (2015), *Teleologija socialnih pravic*. Socialno delo, 54, 3–4: 139–40.
- Drobnič, R. (2009), *Slovenski trg dela danes in jutri – kritičen pogled na trg dela in razvojne možnosti s primeri dobrih praks*. Ljubljana: Planet GV.
- Flere, S., Tavčar Krajnc, M. (2010), *Izobraževanje in usposabljanje*. V: Lavrič, M. (ur.). *Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Maribor: Založba Aristej (93–95).
- Geržina S. (1996), *Življenjski standard*. V: Nastran Ule, M. (ur.). *Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče (111).
- Haralambos, M., Holborn, M. (2001), *Sociologija: teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
- Jarvis, P. (2004), *Adult education and Lifelong Learning: Theory and practice*. London, New York: Routledge Falmer.
- Jelenc, Z. (1989), *Izobraževanje odraslih kot dejavnik našega razvoja*. Ljubljana: Pedagoški inštitut pri Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani in Skupnost izobraževalnih centrov v Sloveniji.
- Jelenc, Z. (1995), *O visokošolskem izobraževanju odraslih*. V: Mihevc, B., Jelenc, N., Kump, S., Podmenik, D., Zagmajster, M., *Visokošolsko izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

- Jereb, J. (1998), *Izobraževanje in usposabljanje kadrov*. V: Možina, S. (ur.). Management kadrovskih virov. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (177–82).
- Klanjšek, R., Lavrič, M. (2010), *Mladi in podjetništvo*. V: Lavrič, M. (ur.). Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Maribor: Založba Aristej (171–73).
- Klemenčič, E. (2012), *Globalizacija edukacije*. Ljubljana: i2 družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje, d. o. o.
- Kramberger, A. (2007), *Strukturni razlogi težje zaposljivosti mladih v Sloveniji*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (87–100).
- Kramberger, A. (2007), *Ujemalni problem in prehod mladih v sfero dela*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (129–43).
- Kramberger, A. (2007), *Problem zaposljivosti v informacijski dobi*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (13–26).
- Lah, L., Svetin, I., Brnot, N., Sever, M., Petek, D., Žavbi, M., Malešič, K., Divjak, M. (2012), *Od pripravnštva do upokojitve*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
- Laval, C. (2005), *Šola ni podjetje: Neoliberalni napad na javno šolstvo*. Ljubljana: Krtina.
- Lavrič, M., Flere, S. (2010), *Opredelitev mladosti in mejniki odraščanja*. V: Lavrič, M. (ur.). Mladina 2010: Družbeni profil mladih v Sloveniji. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Maribor: Založba Aristej (64–65).
- Ličen, N. (2006), *Uvod v izobraževanje odraslih*. Ljubljana: Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za pedagogiko in andragogiko.
- Leskošek, V. (2009), *Zaposlitvene možnosti mladih*. Socialno delo, 48, 4: 213.
- Lipužič, B. (1996), *Izobraževanje na razpotju: Znanje za razvoj – svetovni izziv*. Ljubljana: Modrijan založba, d. o. o.

- Lipužič, B. (1997), *Izobraževanje v zankah globalizacije*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mencin Čeplak, M. (1996), *Izobraževanje in izobraženost*. V: Nastran Ule, M. (ur.). *Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče (70).
- Mesec, B. (2009): *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: načrtovanje raziskave* (študijsko gradivo za interno uporabo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Mesec, B. (2015), *Deset let bolonjske reforme na Fakulteti za socialno delo*. Socialno delo, 54, 3–4: 171–76).
- Mihalič, R. (2006), *Management človeškega kapitala*. Škofja Loka: Mihalič in Partner, d. n. o.
- Miheljak, V. (ur) (2002), *Mladina 2000 – slovenska mladina na prehodu v tretje tisočletje*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Maribor: Založba Aristej.
- Mlinar, A. (2011), *Trajnost in univerza: možnosti, retorika, resničnost*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Univerzitetna založba Annales.
- Nastran Ule, M. (ur.), (1993), *Mladina v devetdesetih – analiza stanja v Slovenji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Niklanović, S., Trbanc, M. (2002), *Poklicna orientacija*. V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M., *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani.
- Pavlin, S. (2007), *Vloga kompetenc v družbi znanja*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. (169).
- Pavlin, S. (2007), *Izobraževalni sistem kot generator ključnih kompetenc za delo*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani. (188–212).
- Ramovš, J. (2001), *Prostovoljstvo pri delu z ljudmi in za ljudi*, Socialno delo, 40, 6: 313–14.

- Rečnik, F. (1999), *Načrtovanje in izvajanje učnega procesa*. V: Rečnik, F. (ur.), *Pedagoško-andragoško izobraževanje*. Ljubljana: Center za tehnološko usposabljanje in Zavod Republike Slovenije za šolstvo (73–85).
- Renner, T., Sedmak, M., Švab, A., Urek, M. (2006): *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, Univerzitetna založba Annales.
- Slivar, B. (1999), *Psihološke osnove*. V: Rečnik, F. (ur.), *Pedagoško-andragoško izobraževanje*. Ljubljana: Center za tehnološko usposabljanje in Zavod Republike Slovenije za šolstvo (25–70).
- Sušnik, M. (2010), *Študentska pobuda za pripravištvo v socialnem varstvu*. Diplomatska naloga. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
- Svetličič, M. (2007), *Izobraževanje in konkurenčnost gospodarstva*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (229–42).
- Svetlik, I. (1998), *Analiza dela in določanje lastnosti delavcev*. V: Možina, S. (ur.), *Management kadrovskih virov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (95).
- Svetlik, I., Trbanc, M. (2002), *Izobraževanje in usposabljanje*. V: Svetlik, I., Glazer, J., Kajzer, A., Trbanc, M., *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (256–63).
- Trbanc, M. (1992), *Mladi na trgu delovne sile*. V: Svetlik I., Preželj, B. (ur.), *Zaposlovanje, perspektive, priložnosti, tveganja*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
- Trbanc, M. (2007), *Poti mladih v zaposlitev: primerjava Slovenije z drugimi državami EU*. V: Kramberger, A., Pavlin, S. (ur.), *Zaposljivost v Sloveniji – analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani (38–59).
- Ule, M., Renner, T., Mencin Čeplak, M., Tivadar, B. (2002), *Socialna ranljivost mladih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Republike Slovenije za mladino, Maribor: Založba Aristej.
- Zgaga, P. (2004), *Bolonjski proces: Oblikovanje skupnega evropskega visokošolskega prostora*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

8.2. Spletni viri

Beg možganov znotraj Evropske unije (2014), dostopno na <http://one-europe.info/brain-drain-eu> (12. 2. 2016) – lasten prevod.

Do 100 novih zaposlitev za pripravnike v socialnem varstvu. Dostopno na: <http://www.ess.gov.si/obvestila/obvestilo/do-100-novih-zaposlitev-za-pripravnike-v-socialnem-varstvu> (9. 4. 2016).

Eurostat, Statistika izobraževanja na regionalni ravni. Dostopno na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Education_statistics_at_regional_level/sl (12. 2. 2016).

MDDSZ, (2016) Za ukrepe aktivne politike zaposlovanja v 2016 in 2017 več kot 182 milijonov evrov. Dostopno na http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1939/7847/ (10. 2. 2016).

Objavljen javni razpis za 200 pripravnikov na področju socialnega varstva. Dostopno na: <https://www.sta.si/1535792/objavljen-javni-razpis-za-200-pripravnikov-na-podrocju-socialnega-varstva> (9. 4. 2016).

Odziv ministrice dr. Anje Kopač Mrak na protestni shod. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in enake možnosti, 21. 4. 2015: http://www.mddsz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/1966/7644/ (27. 3. 2016).

Pravilnik Univerze v Ljubljani o izdaji diplom in potrdil o izobraževanju. Dostopno na https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/2013071116183991/ (10. 2. 2016).

Pripravnništvo v socialnem varstvu. Dostopno na <http://www.szslo.si/3Dejavnosti/34Pripravnistvo/34Pmain.asp> (12. 2. 2016).

Sporočilo komisije, *Evropa 2020: Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast* Dostopno na: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf (12. 2. 2016).

SURS, *Število študentov v Sloveniji precej upadlo, a še vedno študira skoraj polovica mladih (19–24 let)*. Dostopno na: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5185&idp=9&headerbar=7> (13. 2. 2016).

Statut Univerze v Ljubljani. Dostopno na https://www.uni-lj.si/o_univerzi_v_ljubljani/organizacija__pravilniki_in_porocila/predpisi_statut_ul_in_pravilniki/2013070915432663/ (10. 2. 2016).

Taštanoska, T. (ur.), (2014), *Vzgoja in izobraževanje v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. Dostopno na: <http://203.gvs.arnes.si/BROSURA-vzgoja-in-izobrazevanje-v-RS2/> (12. 2. 2016).

Ustava Republike Slovenije. Dostopno na <http://www.us-rs.si/o-sodiscu/pravna-podlaga/ustava/> (6. 2. 2016).

USZS, Šolanje v Republiki Sloveniji. Dostopno na http://www.uszs.gov.si/si/znanost_mladi_gospodarstvo/mladi/solanje_v_republiki_slov_eniji/ (12. 2. 2016).

Vičič, D., (2015), Znanje kot blago. Mladina. (12. 2. 2016)

Zakon o prostovoljstvu. Dostopno na <https://www.uradni-list.si/1/content?id=102198>. (12. 2. 2016).

9. PRILOGE

9.1. Vprašalnik

VPRAŠALNIK:

Pozdravljeni!

Moje ime je Sabina Kmetič in sem absolventka Fakultete za socialno delo. Tema moje magistrske naloge je zaključevanje študija in karierni načrti. Vljudo vas prosim, da izpolnite vprašalnik, ki je pred vami. Anketa je anonimna, podatki bodo uporabljeni izključno za potrebe magistrske naloge. Hvala vnaprej za vaš čas.

Q1 – Kje bivate v času študija?

- ☐ v študentskem domu/ najemniško stanovanje/soba
- ☐ doma

Q2 – Letnik študija:

- ☐ 1. letnik
- ☐ 2. letnik
- ☐ 3. letnik
- ☐ 4. letnik
- ☐ 5. letnik (magisterij)
- ☐ absolvent

Q3 – Zakaj ste se odločili za študij socialnega dela?

- ☐ svetovali so mi starši/prijatelji/učitelji
- ☐ ker me to področje veseli in zanima
- ☐ ker se bom po študiju zlahka zaposlil
- ☐ da pridobim univerzitetni naziv

Q4 – Kaj vam pomeni izobraževanje?

- ☐ pridobitev znanja/spretnosti, ki jih potrebujem za delo
- ☐ povečanje zaposlitvenih možnosti

- ☐ izboljšanje socialnih stikov
- ☐ povečanje stopnje izobrazbe
- ☐ status, ugled v družbi
- ☐ osebna rast

Q5 – Razmišljate o zaposlitveni možnosti po koncu študija?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ ne vem

Q6 – Po zaključku študija, kljub trudu ne dobite ustrezne zaposlitve. Kako se strinjate z navedenimi trditvami?

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti strinjam, niti ne strinjam	Se strinjam	Povsem se strinjam
1. Da povečam možnosti zaposlitve, sem se pripravljen prekvalificirati.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Pripravljen sem sprejeti delo, ki ne zahteva fakultetne izobrazbe.	☐	☐	☐	☐	☐
3. Zame je bolj pomembno, da je delo povezano s socialnim delom, kot to da delovno mesto ustreza stopnji pridobljene izobrazbe.	☐	☐	☐	☐	☐
4. Za delo sem se pripravljen preseliti v drug kraj v Sloveniji.	☐	☐	☐	☐	☐
5. Za delo sem se pripravljen preseliti v tujino.	☐	☐	☐	☐	☐
6. Da si povečam možnosti zaposlitve že sedaj razvijam, nadgrajujem svoja znanja/ kompetence IZVEN študija (pri: prostovoljstvo, tečaji tujih jezikov, računalništva,...).	☐	☐	☐	☐	☐
7. Za povečanje možnosti zaposlitve in da ostanem v stiku s stroko sem pripravljen delati prostovoljno delo na področju socialnega dela.	☐	☐	☐	☐	☐

Q7 – Koliko časa ste pripravljeni iskati in čakati zaposlitev s področja socialnega dela?

- ☐ 1 leto ali manj
- ☐ 2 - 3let
- ☐ 3 - 5 let
- ☐ več kot 5 let
- ☐ ne vem, o tem ne razmišljam

Q8 – Moj pogled na prihodnost glede zaposlovanja je:

- ☐ optimističen
- ☐ pesimističen
- ☐ o prihodnosti ne razmišljam

Q9 – Kako se strinjate z navedenima trditvama?

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Niti strinjam, niti ne strinjam	Se strinjam	Povsem se strinjam
1. Zaključna naloga (diplomska/magistrska) ni odraz znanja pridobljenega tekom študija.	☐	☐	☐	☐	☐
2. Menim, da so zaključne naloge(diplomska /magistrska) danes razvrednotene.	☐	☐	☐	☐	☐

Q10 – Ste kdaj tekom študija pomislili, da bi nekomu plačali, da namesto vas napiše diplomsko/ magistrsko nalogo?

- ☐ da
- ☐ ne
- ☐ o tem nisem razmišljal/a

Q11 – Če bi imeli vse možnosti in zagotovilo, da nihče nikoli ne bi izvedel, da ste nekomu plačali da vam napiše diplomu, bi to storili?

- ☐ da
- ☐ mogoče

☐ ne

Q12 – Kako ocenjujete svoje trenutno ekonomsko situacijo v smislu zadovoljevanja osnovnih potreb kot so hrana, stanovanje, oblačila?

- ☐ zelo slabo
- ☐ slabo
- ☐ dobro
- ☐ zelo dobro
- ☐ odlično

Q13 – Za zadovoljitev osnovnih potreb tekom študija je vaš najpomembnejši vir dohodkov:

- ☐ študentsko delo
- ☐ štipendija
- ☐ starši/skrbniki
- ☐ Drugo:

Q14 – Spol:

- ☐ Moški
- ☐ Ženski

9.2. Pregled zaključevanja dodiplomskega in podiplomskega družboslovnega študija Univerze v Ljubljani (trajanje 4+1)

PEF – Pedagoška fakulteta

Trajanje: 4 + 1

1. STOPNJA – PROGRAMI

- **Razredni pouk** KT
- **Socialna pedagogika** KT
- **Dvopredmetni učitelj:** smeri
 - Biologija DIPLOMA
 - Gospodinjstvo DIPLOMA
 - Fizika DIPLOMA

- Kemija DIPLOMA
- Matematika DIPLOMA
- Računalništvo DIPLOMA
- Tehnika DIPLOMA
- **Likovna pedagogika** DIPLOMA
- **Specialna in rehabilitacijska pedagogika** KT
- **Logopedija in surdopedagogika** KT
- **Tiflopedagogika in pedagogika specifičnih učnih težav** KT

ZAKLJUČEK PROGRAMA: DIPLOMSKA NALOGA v obsegu 30.000- 60.000 znakov ali zbrane vse kreditne točke (KT)

2. STOPNJA- PROGRAMI

- **Logopedija in surdopedagogika Poučevanje smeri:**
 - Likovna pedagogika
 - Poučevanje na razredni stopnji in poučevanje na razredni stopnji z angleščino
 - Predmetno poučevanje
- **Socialna pedagogika**
- **Specialna in rehabilitacijska pedagogika- smeri:**
 - Posebna razvojne in učne težave
 - Tiflopedagogika in specifične učne težave

ZAKLJUČEK PROGRAMA:

MAGISTRSKA NALOGA- obvezna za vse programe v obsegu 100.000- 200.000 znakov.

FSD- Fakulteta za socialno delo

Trajanje: 4+1

1. STOPNJA PROGRAM

- **Socialno delo** (program nima smeri, ima module: Socialno delo z mladimi, Socialno delo s starimi ljudmi, Psihosocialna podpora in pomoč, Socialna pravičnost in vključevanje, Duševno zdravje v skupnosti, Socialno delo v delovnem okolju).

ZAKLJUČEK PROGRAMA: DIPLOMSKA NALOGA v obsegu 50- 100 strani)

2. STOPNJA PROGRAMI

- **Socialno delo z družino**
- **Socialno vključevanje in pravičnost na področju hendikepa, etničnosti in spola**

ZAKLJUČEK PROGRAMA: MAGISTRSKA NALOGA v obsegu 50-70 strani).

FDV- Fakulteta za družbene vede

Trajanje: 4+1

1. STOPNJA PROGRAM

- **Analitska sociologija** DIPLOMA z zagovorom v obsegu 5.000- 7.000 besed
- **Družboslovna informatika** DIPLOMA z zagovorom v obsegu do 10.000 besed
- **Evropske študije- družboslovni vidiki** KT
- **Komunikologija- medijske in komunikacijske študije** DIPLOMA v okviru diplomskega seminarja brez zagovora pred komisijo; v obsegu 8.000- 10.000 besed,
- **Komunikologija- tržno komuniciranje in odnosi z javnostmi** DIPLOMA z zagovorom v obsegu do 10.000 besed
- **Kulturologija** DIPLOMA v obsegu 7.000- 10.000 besed, brez zagovora, ocenita 2 ocenjevalca
- **Mednarodni odnosi** KT
- **Novinarstvo** KT
- **Politologija- študije demokracije in upravljanja** DIPLOMA z zagovorom v obsegu 8.000- 10.000 besed
- **Politologija- obramboslovje** DIPLOMA v obsegu 8.000- 10.000 besed, brez zagovora, ocenita 2 ocenjevalca
- **Sociologija- upravljanje organizacij, človeških virov in znanja** DIPLOMA v obsegu 10.000 besed, brez zagovora, ocenita 2 ocenjevalca

ZAKLJUČEK PROGRAMA: DIPLOMSKA NALOGA v obsegu od 5.000- 10.000 besed (odvisno od programa) ali zbrane vse kreditne točke (KT) oz. opravljene vse obveznosti.

2. STOPNJA PROGRAMI

- **Družboslovna informatika**
- **Evropske študije**
- **Komunikologija**

- **Kulturologija-** kulturne in religijske študije
- **Mednarodni odnosi**
- **Novinarske študije**
- **Obramboslovje**
- **Politologija-** analiza politik in javna uprava
- **Politologija-** politična teorija
- **Sociologija**
- **Sociologija-** upravljanje organizacij, človeških virov in znanja
- **Strateško tržno komuniciranje**

ZAKLJUČEK PROGRAMA:

MAGISTRSKA NALOGA z zagovorom obvezna za vse programe v obsegu 80- 130 strani.

Tabela: Zaključne naloge in njihov obseg

	DIPLOMSKA NALOGA (obseg strani)	MAGISTRSKA NALOGA (obseg strani)
FSD	50- 100	50-70
PEF	15- 30	50-100
FDV	16-32	80-130

Viri:

FSD:

- http://www.fsd.uni-lj.si/dodiplomski_studij/diplomska_naloga/ (4.9.2015)
- http://www.fsd.uni-lj.si/podiplomski_studij/magistrski/pravilniki_navodila_obrazci/ (4.9.2015)

PEF:

- http://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Referat/vpis12-13/PREDPISANA_OBLIKA_DIPLOMSKEGA_DELA-novi_programi.pdf (4.9. 2015)
- https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Referat/Obrazci/Podiplomski_%C5%A1tudij/Navodila_za_pisnaje_magistrskega_dela__primer_platnice.pdf (4.9.2015)
- https://www.pef.uni-lj.si/fileadmin/Datoteke/Pravni_akti/Pravilnik_o_zaklju%C4%8Dku_studija_20_6_2014.pdf (4.9.2015)

FDV:

- <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/dodiplomski-studij-1-stopnje/zbornik-%C5%A1tudijskih-programov-1-stopnje.pdf?sfvrsn=27> (4.9.2015)
- <http://www.fdv.uni-lj.si/docs/default-source/magistrski-studij-2-stopnje/pravilnik-o-magistrskem-in-specialisticnem-studiju.pdf?sfvrsn=18> (4.9.2015)

9.3. Tabele programa SPSS

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
p6a	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6b	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6c	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6d	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6e	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6f	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p6g	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p9a	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%
p9b	258	94,5%	15	5,5%	273	100,0%

Descriptives

		Statistic	Std. Error
p6a	Mean	3,8178	,05921
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,7012	
	Mean Upper Bound	3,9344	
	5% Trimmed Mean	3,8661	
	Median	4,0000	
	Variance	,904	
	Std. Deviation	,95101	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
	Interquartile Range	1,00	
	Skewness	-,668	,152
	Kurtosis	-,037	,302
	Mean	3,6008	,05545
p6b	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,4916	
	Mean Upper Bound	3,7100	
	5% Trimmed Mean	3,6335	
	Median	4,0000	

p6c	Variance		,793	
	Std. Deviation		,89068	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	
	Interquartile Range		1,00	
	Skewness		-,624	,152
	Kurtosis		,281	,302
	Mean		3,3527	,06225
	95% Confidence Interval for Lower Bound		3,2301	
	Mean Upper Bound		3,4753	
	5% Trimmed Mean		3,3919	
	Median		3,0000	
	Variance		1,000	
	Std. Deviation		,99981	
	Minimum		1,00	
	Maximum		5,00	
	Range		4,00	

Descriptives

		Statistic	Std. Error
p6c	Interquartile Range	1,00	
	Skewness	-,424	,152
	Kurtosis	-,046	,302
	Mean	3,5930	,07036
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,4545	
	Mean Upper Bound	3,7316	
	5% Trimmed Mean	3,6589	
	Median	4,0000	
p6d	Variance	1,277	
	Std. Deviation	1,13018	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
	Interquartile Range	1,00	

p6e	Skewness	-,649	,152
	Kurtosis	-,318	,302
	Mean	3,3101	,08231
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,1480	
	Mean Upper Bound	3,4722	
	5% Trimmed Mean	3,3445	
	Median	4,0000	
	Variance	1,748	
	Std. Deviation	1,32206	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
	Interquartile Range	2,00	
	Skewness	-,373	,152
p6f	Kurtosis	-1,011	,302
	Mean	3,7287	,06250
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,6056	
	Mean Upper Bound	3,8518	
	5% Trimmed Mean	3,7799	
	Median	4,0000	
	Variance	1,008	
	Std. Deviation	1,00390	

Descriptives

		Statistic	Std. Error
p6f	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
	Interquartile Range	1,00	
	Skewness	-,620	,152
	Kurtosis	-,116	,302
	Mean	3,7636	,05768
p6g	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,6500	
	Mean Upper Bound	3,8771	
	5% Trimmed Mean	3,8187	

p9a	Median	4,0000	
	Variance	,858	
	Std. Deviation	,92643	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
	Interquartile Range	1,00	
	Skewness	-,755	,152
	Kurtosis	,552	,302
	Mean	3,6550	,06241
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,5321	
	Mean Upper Bound	3,7779	
	5% Trimmed Mean	3,6938	
	Median	4,0000	
	Variance	1,005	
	Std. Deviation	1,00252	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	
	Range	4,00	
p9b	Interquartile Range	1,00	
	Skewness	-,456	,152
	Kurtosis	-,388	,302
	Mean	3,9690	,05293
	95% Confidence Interval for Lower Bound	3,8648	
	Mean Upper Bound	4,0732	
	5% Trimmed Mean	4,0215	

Descriptives

		Statistic	Std. Error
p9b	Median	4,0000	
	Variance	,723	
	Std. Deviation	,85016	
	Minimum	1,00	
	Maximum	5,00	

Range	4,00	
Interquartile Range	2,00	
Skewness	-,515	,152
Kurtosis	-,146	,302

Tests of Normality

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
p6a	,278	258	,000	,858	258	,000
p6b	,289	258	,000	,861	258	,000
p6c	,206	258	,000	,894	258	,000
p6d	,257	258	,000	,877	258	,000
p6e	,215	258	,000	,888	258	,000
p6f	,258	258	,000	,874	258	,000
p6g	,283	258	,000	,857	258	,000
p9a	,239	258	,000	,886	258	,000
p9b	,243	258	,000	,852	258	,000

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
p6b	261	3,6015	,88700	1,00	5,00
p6c	261	3,3487	,99860	1,00	5,00
vir_dohodka	256	2,2969	,94441	1,00	4,00

Kruskal-Wallis Test

Ranks

vir_dohodka		N	Mean Rank
p6b	študentsko delo	72	136,77
	štipendija	51	114,63
	starši, skrbniki	118	114,13
	Total	241	
p6c	študentsko delo	72	117,33
	štipendija	51	121,46
	starši, skrbniki	118	123,04
	Total	241	

Test Statistics^{a,b}

	p6b	p6c
--	-----	-----

Chi-Square	6,178	,334
df	2	2
Asymp. Sig.	,046	,846

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: vir_dohodka

Statistics^a

		p6b	p6c
N	Valid	5	5
	Missing	12	12
Mean		4,2000	3,2000
Median		4,0000	3,0000
Mode		4,00 ^b	3,00 ^b
Std. Deviation		,83666	,83666
Skewness		-,512	-,512
Std. Error of Skewness		,913	,913
Kurtosis		-,612	-,612
Std. Error of Kurtosis		2,000	2,000
Minimum		3,00	2,00
Maximum		5,00	4,00

a. vir_dohodka = -3,00

b. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Frequency Table

p6b^a

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	3,00	1	5,9	20,0	20,0
	4,00	2	11,8	40,0	60,0
	5,00	2	11,8	40,0	100,0
	Total	5	29,4	100,0	
Missing	-3,00	12	70,6		
Total		17	100,0		

a. vir_dohodka = -3,00

p6c^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2,00	1	5,9	20,0	20,0
3,00	2	11,8	40,0	60,0
4,00	2	11,8	40,0	100,0
Total	5	29,4	100,0	
Missing -3,00	12	70,6		
Total	17	100,0		

a. vir_dohodka = -3,00

vir_dohodka = študentsko delo

Statistics^a

	p6b	p6c
N Valid	72	72
Missing	0	0
Mean	3,7917	3,2639
Median	4,0000	3,0000
Mode	4,00	3,00 ^b
Std. Deviation	,85477	1,02081
Skewness	-,694	-,475
Std. Error of Skewness	,283	,283
Kurtosis	,097	-,074
Std. Error of Kurtosis	,559	,559
Minimum	2,00	1,00
Maximum	5,00	5,00

a. vir_dohodka = študentsko delo

b. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Frequency Table

p6b^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2,00	8	11,1	11,1	11,1

3,00	11	15,3	15,3	26,4
4,00	41	56,9	56,9	83,3
5,00	12	16,7	16,7	100,0
Total	72	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = študentsko delo

p6c^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1,00	5	6,9	6,9	6,9
2,00	9	12,5	12,5	19,4
3,00	26	36,1	36,1	55,6
4,00	26	36,1	36,1	91,7
5,00	6	8,3	8,3	100,0
Total	72	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = študentsko delo

vir_dohodka = štipendija

Statistics^a

	p6b	p6c
N Valid	51	51
Missing	0	0
Mean	3,5098	3,3529
Median	4,0000	3,0000
Mode	4,00	3,00
Std. Deviation	,88029	,99646
Skewness	-,855	-,269
Std. Error of Skewness	,333	,333
Kurtosis	1,215	-,165
Std. Error of Kurtosis	,656	,656
Minimum	1,00	1,00
Maximum	5,00	5,00

a. vir_dohodka = štipendija

Frequency Table

p6b^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1,00	2	3,9	3,9	3,9
2,00	3	5,9	5,9	9,8
3,00	17	33,3	33,3	43,1
Valid 4,00	25	49,0	49,0	92,2
5,00	4	7,8	7,8	100,0
Total	51	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = štipendija

p6c^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
1,00	2	3,9	3,9	3,9
2,00	7	13,7	13,7	17,6
3,00	19	37,3	37,3	54,9
Valid 4,00	17	33,3	33,3	88,2
5,00	6	11,8	11,8	100,0
Total	51	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = štipendija

vir_dohodka = starši, skrbniki

Statistics^a

	p6b	p6c
N Valid	118	118
Missing	0	0
Mean	3,5085	3,3644
Median	4,0000	3,0000
Mode	4,00	3,00
Std. Deviation	,88430	1,02670
Skewness	-,592	-,398
Std. Error of Skewness	,223	,223

Kurtosis	,393	-,043
Std. Error of Kurtosis	,442	,442
Minimum	1,00	1,00
Maximum	5,00	5,00

a. vir_dohodka = starši, skrbniki

Frequency Table

p6b^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,00	3	2,5	2,5	2,5
2,00	11	9,3	9,3	11,9
3,00	38	32,2	32,2	44,1
4,00	55	46,6	46,6	90,7
5,00	11	9,3	9,3	100,0
Total	118	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = starši, skrbniki

p6c^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,00	7	5,9	5,9	5,9
2,00	12	10,2	10,2	16,1
3,00	45	38,1	38,1	54,2
4,00	39	33,1	33,1	87,3
5,00	15	12,7	12,7	100,0
Total	118	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = starši, skrbniki

vir_dohodka = drugo

Statistics^a

		p6b	p6c
N	Valid	15	15

Missing	0	0
Mean	3,5333	3,6667
Median	4,0000	4,0000
Mode	4,00	4,00
Std. Deviation	,99043	,72375
Skewness	-,360	-,676
Std. Error of Skewness	,580	,580
Kurtosis	-,753	,948
Std. Error of Kurtosis	1,121	1,121
Minimum	2,00	2,00
Maximum	5,00	5,00

a. vir_dohodka = drugo

Frequency Table

p6b^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2,00	3	20,0	20,0	20,0
3,00	3	20,0	20,0	40,0
Valid 4,00	7	46,7	46,7	86,7
5,00	2	13,3	13,3	100,0
Total	15	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = drugo

p6c^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
2,00	1	6,7	6,7	6,7
3,00	4	26,7	26,7	33,3
Valid 4,00	9	60,0	60,0	93,3
5,00	1	6,7	6,7	100,0
Total	15	100,0	100,0	

a. vir_dohodka = drugo

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
p6b	Between Groups	4,089	3	1,363	1,754	,157
	Within Groups	195,845	252	,777		
	Total	199,934	255			
p6c	Between Groups	2,062	3	,687	,681	,564
	Within Groups	254,297	252	1,009		
	Total	256,359	255			

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
plačali_magisterij	136	2,0368	,53622	1,00	3,00
storili	136	2,6103	,64605	1,00	3,00

Chi-Square Test

Frequencies

plačali_magisterij

	Observed N	Expected N	Residual
da	17	45,3	-28,3
ne	97	45,3	51,7
ne razmišljam	22	45,3	-23,3
Total	136		

storili

	Observed N	Expected N	Residual
da	12	45,3	-33,3
mogoče	29	45,3	-16,3
ne	95	45,3	49,7
Total	136		

Test Statistics

	plačali_magisteri j	storili
Chi-Square	88,603 ^a	84,809 ^a
df	2	2
Asymp. Sig.	,000	,000

Mann-Whitney Test

Ranks

	ekononmska_situacija_dve_skupini	N	Mean Rank	Sum of Ranks
p6b	1,00	48	136,98	6575,00
	2,00	208	126,54	26321,00
	Total	256		
p6c	1,00	48	137,04	6578,00
	2,00	208	126,53	26318,00
	Total	256		

Test Statistics^a

	p6b	p6c
Mann-Whitney U	4585,000	4582,000
Wilcoxon W	26321,000	26318,000
Z	-,953	-,933
Asymp. Sig. (2-tailed)	,341	,351

a. Grouping Variable:
ekononmska_situacija_dve_skupini

Statistics

ekononmska_situacija_dve_skupini			p6b	p6c
N	Valid		5	5
	Missing		12	12
Mean			4,2000	3,2000
Median			4,0000	3,0000
Mode			4,00 ^a	3,00 ^a
Std. Deviation			,83666	,83666
Skewness			-,512	-,512
Std. Error of Skewness			,913	,913
Kurtosis			-,612	-,612
Std. Error of Kurtosis			2,000	2,000
Minimum			3,00	2,00
Maximum			5,00	4,00
1,00	Valid		48	48
	Missing		0	0

2,00	Mean	3,7083	3,4583
	Median	4,0000	4,0000
	Mode	4,00	4,00
	Std. Deviation	,77070	1,05100
	Skewness	-,601	-,574
	Std. Error of Skewness	,343	,343
	Kurtosis	,290	,156
	Std. Error of Kurtosis	,674	,674
	Minimum	2,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00
	N	Valid	208
		Missing	0
	Mean	3,5625	3,3269
	Median	4,0000	3,0000
	Mode	4,00	3,00
	Std. Deviation	,90939	,99217
	Skewness	-,616	-,395
	Std. Error of Skewness	,169	,169
	Kurtosis	,248	-,065
	Std. Error of Kurtosis	,336	,336
	Minimum	1,00	1,00
	Maximum	5,00	5,00

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
p6a	3,8920	,97086	176
p6b	3,5568	,90532	176
čas_zaposlitev	1,5682	,73749	176

Correlations

		p6a	p6b	čas_zaposlitev
p6a	Pearson Correlation	1	,166*	,006
	Sig. (2-tailed)		,027	,933
	N	176	176	176
p6b	Pearson Correlation	,166*	1	,191*
	Sig. (2-tailed)	,027		,011
	N	176	176	176
čas_zaposlitev	Pearson Correlation	,006	,191*	1

Sig. (2-tailed)	,933	,011	
N	176	176	176

Correlations

		p6a	p6b	čas_zaposlitev
Spearman's rho	p6a	Correlation Coefficient	1,000	,173*
		Sig. (2-tailed)	.	,022
		N	176	176
	p6b	Correlation Coefficient	,173*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,022	.
		N	176	176
	čas_zaposlitev	Correlation Coefficient	,014	,172*
		Sig. (2-tailed)	,854	,022
		N	176	176

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Binomial Test

	Category	N	Observed Prop.	Test Prop.	Exact Sig. (2-tailed)
p6e_dve_skupini	Group 1	2,00	134	,51	,50
	Group 2	1,00	127	,49	,510
	Total		261	1,00	

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
p6a	261	3,8084	,96161	1,00	5,00
p9b_dve_skupini	258	1,7287	,44550	1,00	2,00

Mann-Whitney Test

Ranks

	N	Mean Rank	Sum of Ranks
p9b_dve_skupini			
1,00	70	120,54	8438,00
2,00	188	132,84	24973,00
Total	258		

Test Statistics^a

	p6a
Mann-Whitney U	5953,000
Wilcoxon W	8438,000
Z	-1,254
Asymp. Sig. (2-tailed)	,210

a. Grouping Variable:
p9b_dve_skupini

Statistics^a

p6a

N	Valid	3
	Missing	12
Mean		3,0000
Median		2,0000
Mode		2,00
Std. Deviation		1,73205
Skewness		1,732
Std. Error of Skewness		1,225
Minimum		2,00
Maximum		5,00

a. p9b_dve_skupini = .

p6a^a

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 2,00	2	13,3	66,7	66,7
Valid 5,00	1	6,7	33,3	100,0
Total	3	20,0	100,0	
Missing -3,00	12	80,0		
Total	15	100,0		

a. p9b_dve_skupini = .

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
čas_zaposlitev	2,6769	1,71847	260
p6c	3,3487	,99860	261

Correlations

		čas_zaposlitev	p6c
čas_zaposlitev	Pearson Correlation	1	,090
	Sig. (2-tailed)		,148
	N	260	260
p6c	Pearson Correlation	,090	1
	Sig. (2-tailed)	,148	
	N	260	261

Correlations

		čas_zaposlitev	p6c
Spearman's rho	Correlation Coefficient	1,000	,095
	čas_zaposlitev Sig. (2-tailed)	.	,125
	N	260	260
p6c	Correlation Coefficient	,095	1,000
	Sig. (2-tailed)	,125	.
	N	260	261

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
čas_zaposlitev	2,6769	1,71847	260
p6c	3,3487	,99860	261
p6g	3,7586	,92776	261

Correlations

		čas_zaposlitev	p6c	p6g
čas_zaposlitev	Pearson Correlation	1	,090	,106
	Sig. (2-tailed)		,148	,090
	N	260	260	260
p6c	Pearson Correlation	,090	1	,311**
	Sig. (2-tailed)	,148		,000
	N	260	261	261
p6g	Pearson Correlation	,106	,311**	1
	Sig. (2-tailed)	,090	,000	
	N	260	261	261

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

			čas_zaposlitev	p6c	p6g
Spearman's rho	čas_zaposlitev	Correlation Coefficient	1,000	,095	,113
		Sig. (2-tailed)	.	,125	,068
		N	260	260	260
	p6c	Correlation Coefficient	,095	1,000	,261**
		Sig. (2-tailed)	,125	.	,000
		N	260	261	261
	p6g	Correlation Coefficient	,113	,261**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,068	,000	.
		N	260	261	261

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Descriptive Statistics

	N	Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
p6e	261	3,3103	1,32122	1,00	5,00

p6e

	Observed N	Expected N	Residual
1,00	34	52,2	-18,2
2,00	41	52,2	-11,2
3,00	52	52,2	-,2
4,00	78	52,2	25,8
5,00	56	52,2	3,8
Total	261		

Test Statistics

	p6e
Chi-Square	21,778 ^a
df	4
Asymp. Sig.	,000

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
čas_zaposlitev	2,6769	1,71847	260
p6c	3,3487	,99860	261
p6g	3,7586	,92776	261
p6a	3,8084	,96161	261
p6b	3,6015	,88700	261

Correlations

		čas_zaposlitev	p6c	p6g	p6a	p6b
čas_zaposlitev	Pearson Correlation	1	,090	,106	-,107	,122*
	Sig. (2-tailed)		,148	,090	,086	,049
	N	260	260	260	260	260
p6c	Pearson Correlation	,090	1	,311**	-,251**	,136*
	Sig. (2-tailed)	,148		,000	,000	,028
	N	260	261	261	261	261
p6g	Pearson Correlation	,106	,311**	1	-,022	,014
	Sig. (2-tailed)	,090	,000		,725	,828
	N	260	261	261	261	261
p6a	Pearson Correlation	-,107	-,251**	-,022	1	,140*
	Sig. (2-tailed)	,086	,000	,725		,024
	N	260	261	261	261	261
p6b	Pearson Correlation	,122*	,136*	,014	,140*	1
	Sig. (2-tailed)	,049	,028	,828	,024	
	N	260	261	261	261	261

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Correlations

		čas_zaposlitev	p6c	p6g
čas_zaposlitev	Correlation Coefficient	1,000	,095	,113
	Sig. (2-tailed)	.	,125	,068
	N	260	260	260
p6c	Correlation Coefficient	,095	1,000	,261**
	Sig. (2-tailed)	,125	.	,000
	N	260	261	261
Spearman's rho	Correlation Coefficient	,113	,261**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,068	,000	.
	N	260	261	261
p6a	Correlation Coefficient	-,109	-,224**	-,018
	Sig. (2-tailed)	,078	,000	,770
	N	260	261	261
p6b	Correlation Coefficient	,128*	,112	,003
	Sig. (2-tailed)	,039	,071	,956
	N	260	261	261

Correlations

			p6a	p6b
Spearman's rho	čas_zaposlitev	Correlation Coefficient	-,109	,128
		Sig. (2-tailed)	,078	,039
		N	260	260
	p6c	Correlation Coefficient	-,224	,112
		Sig. (2-tailed)	,000	,071
		N	261	261
	p6g	Correlation Coefficient	-,018	,003**
		Sig. (2-tailed)	,770	,956
		N	261	261
	p6a	Correlation Coefficient	1,000	,144**
		Sig. (2-tailed)	.	,020
		N	261	261
	p6b	Correlation Coefficient	,144*	1,000
		Sig. (2-tailed)	,020	.
		N	261	261

Descriptive Statistics

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation	Skewness
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic
p6a	261	1,00	5,00	3,8084	,96161	-,654
p6b	261	1,00	5,00	3,6015	,88700	-,627
p6c	261	1,00	5,00	3,3487	,99860	-,417
p6d	261	1,00	5,00	3,5900	1,12854	-,647
p6e	261	1,00	5,00	3,3103	1,32122	-,365
p6f	261	1,00	5,00	3,7318	1,01000	-,615
p6g	261	1,00	5,00	3,7586	,92776	-,754
p9a	258	1,00	5,00	3,6550	1,00252	-,456
p9b	258	1,00	5,00	3,9690	,85016	-,515
ekonomska_situacija	256	1,00	5,00	3,1328	,81043	,153
Valid N (listwise)	256					

Descriptive Statistics

	Skewness	Kurtosis	
	Std. Error	Statistic	Std. Error
p6a	,151	-,118	,300
p6b	,151	,300	,300
p6c	,151	-,060	,300
p6d	,151	-,326	,300
p6e	,151	-1,015	,300

p6f	,151	-,158	,300
p6g	,151	,524	,300
p9a	,152	-,388	,302
p9b	,152	-,146	,302
ekonomska_situacija	,152	,196	,303
Valid N (listwise)			

10. POVZETEK

Izobraževanje pomeni svobodo. Znanje, ki ga pridobimo, nam omogoča izbiro. Sami izberemo svoj poklic in si v večini želimo zaposlitve s področja, za katerega smo se izobraževali. Želje pa se vedno ne uskladijo z dejanskimi možnostmi. Mlade ne zanima, ali je krivec za visoko brezposelnost država ali gospodarstvo ali pa izobraževalni sistem. Na koncu je od vsakega posameznika odvisno, kako se bo po zaključku študija znašel. Z raziskavo, ki je predstavljena v empiričnem delu, sem želela ugotoviti kakšen pogled in odnos do terciarnega izobraževanja in zaključnih nalog imajo študenti fakultete za socialno delo in ali razmišljajo o prihodnosti na področju zaposlovanja. Rezultati kvantitativne analize so pokazali, da je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na odločitev pri izbiri študija, veselje do poklica in da je pomen izobraževanja v pridobitvi znanja. Čeprav študenti v večini menijo, da so zaključne naloge izgubile na vrednosti, pa kljub temu ne bi plačali drugi osebi, da jim napiše nalogo. Zavedajo se, da so pri iskanju zaposlitve potrebne prilagoditve in so jih v večini pripravljeni sprejeti. V teoretičnem delu naloge pa je poudarek na izobraževanju in zaposlovanju. V povezavi z izobraževanjem pišem o socioloških pogledih na izobraževanje, vplivu globalizacije, o vlogi univerze, o terciarnem izobraževanju v Sloveniji in vključenosti mladih, o evropskih strategijah in zaključnih nalogah. Zaključevanje študija in vstop na trg dela se navezuje tudi na življenjske prehode, s katerimi se soočajo mladi. V teoretičnem delu je fokus usmerjen tudi na brezposelnost med mladimi, na to, kako se mladi znajdejo v vlogi iskalca zaposlitve, kakšna je vloga delodajalcev, kakšni so ukrepi države in gospodarstva ter katere so pomanjkljivosti izobraževalnega sistema.

Svet se razvija hitro, zato je nenehno vlaganje v izobraževanje nujno. Znanje postane vrednost takrat, ko ga znamo uporabiti. Ne nazadnje se ljudje skozi izobraževanje oblikujemo kot posamezniki in kot družba.